

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας

**ΘΕΜΑ: «Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ»**

**Σπουδάστριες: Κυριακοπούλου Ελένη
Παπανικολάου Σοφία**

Επόπτης Καθηγητής: Τσούντας Κωνσταντίνος

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ **σελ. 4**

Ιστορικές ιχνηλατήσεις στην πορεία για την αναγνώριση και προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου σελ. 4

Διακρίσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Από τα ατομικά στα συλλογικά δικαιώματα. σελ. 7

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ **σελ. 9**

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΥΡΩΠΗΣ **σελ. 12**

1. Θεσμικό Περιβάλλον και Ιστορικές Διεργασίες Σύναψης της ΕυρΣΔΑ σελ. 13

I. Τα όργανα του Συμβουλίου Ευρώπης στο πλαίσιο της ΕυρΣΔΑ σελ. 13

II. Καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης και τα δικαιώματα του ανθρώπου. σελ. 14

III. Η ιστορική κυοφορία της Συμβάσεως σελ. 15

2. Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός χάρτης. σελ. 17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ **σελ. 18**

1. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (ΕΣΔΑ) σελ. 19

2. ΤΑ ΚΕΝΑ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ - ΟΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΝΕΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ σελ. 22

3. Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΕυρΣΔΑ σελ. 25

α) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σελ. 25

β) Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	σελ. 29
γ) Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης	σελ. 31
4. ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕυρΣΔΑ	σελ. 33

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΓΗΡΑΙΑ ΗΠΕΙΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ σελ. 37

1. Πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	σελ. 34
2. Η τροποποίηση πυλώνων σύμφωνα με την συνθήκη του Άμστερνταμ	σελ. 38

3. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

α) Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	σελ. 40
β) Ευρωπαϊκή Επιτροπή	σελ. 46
γ) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	σελ. 54
δ) Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων	σελ. 64
I) Καθήκοντα και αρμοδιότητες ΔΕΚ	
II) Είδη προσφυγών – διαδικασίες ΔΕΚ	
III) Συνέπειες των αποφάσεων του ΔΕΚ	
ε) Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο	σελ. 68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

	σελ. 72
1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ	σελ. 73
2. ΈΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ	σελ. 75
3. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	σελ. 75

Αστικά Δικαιώματα	σελ. 76
Λοιπά δικαιώματα	σελ. 77
4. Η ΣΥΝΘΕΕ ΚΑΙ Η ΣΥΝΘΕΚ	σελ. 79
5. ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΑΠΟ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΒΑΣΙΖΕΤΑΙ Η ΈΝΩΣΗ	σελ. 81
6. ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΘΗΚΩΝ	σελ. 83
I. Καταπολέμηση των Διακρίσεων	
II. Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών	
III. Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα	
IV. Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων	
7. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΘ. ΕΕ	σελ. 97
Κείμενα για την προστασία των δικαιωμάτων:	
I Κοινοτικός Χάρτης δικαιωμάτων εργαζομένων	
II Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ.104
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	σελ.105

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ιστορικές ιχνηλατήσεις στην πορεία για την αναγνώριση και προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου¹

α. Σημεία της ιστορικής διαδρομής

Προερχόμενη από μία πολυκύμαντη φιλοσοφική, πολιτική και κοινωνική εξέλιξη, η έννοια «δικαιώματα του ανθρώπου», γεννήθηκε στη Δυτική Ευρώπη τον 18ο αιώνα. Ωστόσο, αν η εννοιολογική αφετηρία των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν ανατρέχει στις απώτερες ιστορικές μνήμες της δημιουργίας αυτού τούτου του δικαίου, τότε, πέρα από προυφιστάμενες θεωρητικές απόψεις ή και νομοθετικές ρυθμίσεις, ανευρίσκεται στις ελληνικές πραγματοποιήσεις της κλασσικής αρχαιότητας. Η ισονομία, η ισοτιμία, η ισηγορία των ελεύθερων πολιτών στις ελληνικές πόλεις αποτέλεσαν ενδεικτικές υλοποιήσεις της αρχαίας πολιτικής φιλοσοφίας, ενώ οι στωικοί φιλόσοφοι — χωρίς να παραβλέπεται η επίδραση των σοφιστών — ανήγαγαν τα φυσικά δικαιώματα σε πολυσήμαντη θεωρία, που έμελλε να επηρεάσει την πολιτική και νομική σκέψη μέχρι τις μέρες μας. Οι στωικοί, μάλιστα, έζησαν στο σημείο αυτό την ελληνική με τη ρωμαϊκή σκέψη.

Κι ενώ ο ανθρωποκεντρικός χριστιανισμός — κι ως ένα βαθμό και άλλες θρησκείες — επηρέασε σημαντικά, στην ιστορική τους πορεία, τα δικαιώματα του ανθρώπου, το φυσικό δίκαιο και η υπό το πρίσμα του προβληματική για τον άνθρωπο γνώρισε, στο κύλισμα των αιώνων, σημαντικούς σταθμούς της φιλοσοφικής και πολιτικής σκέψης, που σημειοδοτούν την εξελικτική «κύηση» των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Έτσι, με την ανάπτυξη και εναλλαγή της ελληνικής, ρωμαϊκής και χριστιανικής σκέψεως, «το μίτο της ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου» κράτησαν ο *Θωμάς ο Ακινάτης* και ο *Δάντης*, ο *Th.Hobbes*, ο *John Hobbes*, ο *John Locke* που προσπάθησε, πρώτος, την καταγραφή μιας θεωρίας δικαιωμάτων του ανθρώπου και αποτέλεσε αληθινή πηγή εμπνεύσεως για τους μεταγενέστερους.

Παράλληλα, μια σειρά πράξεων στη Μ. Βρετανία, με έμφαση στον 17ο αιώνα, χαράσσει μια νέα εποχή. Η *Magna Charta Liberatum* του 1215 του Ιωάννη του Ακτήμονα, η

---

1. Στέλιου Ε. Περράκη «Διαστάσεις της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου» Τ.Α' πανεπιστημιακές παραδόσεις εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελ. 13-19 επ.

Petition of Rights του 1628, το Agreement of the People του 1647, η Habeas Corpus Act του 1640 και 1679, η Bill of Rights του 1689, η Act of Settlement του 1701.

Αυτές οι πνευματικές διεργασίες, αλλά και η βρετανική συνταγματική παράδοση, θα οδηγήσουν στις καθοριστικής σημασίας — για το μέλλον — κορυφαίες εξάρσεις του 18ου αιώνα, με δύο πόλους: τη Βόρειο Αμερική και την Ευρώπη. Πρώτα στην αμερικανική ήπειρο, αρχικά με τη Διακήρυξη του Συνεδρίου της Φιλαδέλφειας, της 14ης Οκτωβρίου 1774, όπου διακηρύσσονται το δικαίωμα στη ζωή, στην ελευθερία, στην ιδιοκτησία. Κατόπιν τη Διακήρυξη της Virginia της 11ης Ιουνίου 1776, σύμφωνα με την οποία τα κύρια και φυσικά δικαιώματα του ανθρώπου ήταν: το δικαίωμα στη ζωή, στην ελευθερία, στην ασφάλεια, στην ιδιοκτησία, στην αναζήτηση της ευτυχίας. Επίσης, με τη Διακήρυξη της αμερικανικής ανεξαρτησίας, της 4ης Ιουλίου 1776, που μνημονεύει το δικαίωμα στη ζωή, στην ελευθερία, στην ισότητα, στην αναζήτηση της ευτυχίας. Ακόμη στις δέκα πρώτες τροποποιήσεις του 1791 στο αμερικανικό σύνταγμα του 1787, που κατοχύρωναν: το δικαίωμα αναφοράς, το δικαίωμα για νόμιμη και δημόσια δίκη, το δικαίωμα στη ζωή, στην ιδιωτική ιδιοκτησία, την ελευθερία λόγου, τύπου, τη θρησκευτική ελευθερία, τη μη αναδρομικότητα των ποινικών νόμων κ.λπ.

Εξάλλου, στην Ευρώπη, η γαλλική επανάσταση του 1789 δημιούργησε, από τη μια πλευρά, τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, χάρτη θεμελιωδών ελευθεριών και αναπαλλοτριώτων και φυσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου με οικουμενικές διαστάσεις, και από την άλλη πλευρά, τα γαλλικά συντάγματα του 1791, 1793, και 1795. Στο επαναστατικό κείμενο του 1789 — δείκτη και ορόσημο στην ιστορία των δικαιωμάτων του ανθρώπου — διακηρύσσονται ως απαράγραπτα φυσικά δικαιώματα η προσωπική ελευθερία και ασφάλεια, η αντίσταση στην καταπίεση, η ιδιοκτησία, ενώ απαριθμείται μια σειρά από άλλες θεμελιώδεις αρχές και δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη.

Στο ίδιο ιστορικό πλαίσιο του 18ου αιώνα, εμφανίστηκε στα Βαλκάνια και ο Ρήγας Φεραίος με το πολυσήμαντο πρωτοποριακό έργο του.

β. Από τα ατομικά-πολιτικά δικαιώματα στα κοινωνικά δικαιώματα

Το πολιτικό κλίμα που διαμόρφωσαν οι επαναστατικές διακηρύξεις του 18ου αιώνα, αυτό της ατομικότητας και του φιλελευθερισμού, κυριάρχησε σε όλη τη διάρκεια του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα.

Οι διακηρύξεις, ιδιαίτερα η γαλλική επηρέασαν, ευθέως, τα συντάγματα: άλλων χωρών, τόσο στον ευρωπαϊκό όσο και στο λατινοαμερικανικό χώρο, τα οποία υιοθέτησαν τα

κατοχυρωμένα στις διακηρύξεις δικαιώματα και ελευθερίες.

Ωστόσο, οι επαναστατικές διαδικασίες στην Ευρώπη, το 1848, διαμόρφωσαν μια νέα τάση στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της διεκδικήσεως κοινωνικού και οικονομικού χαρακτήρα δικαιωμάτων. Αν οι γάλλοι επαναστάτες του 1848 απέτυχαν στο πολιτικό πεδίο, πέτυχαν από την άλλη πλευρά να αναγνωρισθεί το δικαίωμα στην εργασία ως θεμελιώδες δικαίωμα του ανθρώπου. Την ίδια εποχή δημοσιεύθηκε το κομμουνιστικό μανιφέστο» και ο *K. Marx* ασκούσε κριτική στις ατομικές ελευθερίες (Το Εβραϊκό ζήτημα).

Με τη νέα βιομηχανική εποχή, του δεύτερου μέρους του 19ου αιώνα και τη δημιουργία, ως συνέπειας, μιας τεράστιας μάζας εργαζομένων, τα οξυμένα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα προσέδωσαν, αναπόφευκτα, νέες διαστάσεις στο ζήτημα των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα του άτομου συγκροτούσαν πια την αιχμή διεκδικήσεων και ιδεολογίας που διαπερνούσε, αργά αλλά σταθερά, τις αποκρυσταλλώσεις των φιλελεύθερων πολιτικών και οικονομικών αντιλήψεων των αστικών καθεστώτων. Ο Μεγάλος Πόλεμος του 1914-18, ήλθε να ανατρέψει τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές δομές της εποχής. Σ' αυτήν την ιστορική καμπή ξέσπασε η ρωσική επανάσταση του Οκτωβρίου 1917 και δημιουργήθηκε το πρώτο σοσιαλιστικό κράτος στον κόσμο.

Τις κυρίαρχες αρχές της σοβιετικής ιδεολογίας σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου εξέφραζε η «διακήρυξη των δικαιωμάτων του εργαζόμενου και εκμεταλλεομένου λαού», συντάκτης της οποίας φέρεται ο ίδιος ο *Lenin*, που υιοθετήθηκε από το τρίτο συνέδριο των σοβιέτ και δημοσιεύθηκε στις 16 Ιανουαρίου 1918. Από τη διακήρυξη απουσιάζουν το άτομο και τα κλασσικά θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, που υποχωρούν υπέρ του κοινωνικού συνόλου και των συλλογικών δικαιωμάτων ή δικαιωμάτων των μαζών. Τα ατομικά δικαιώματα μεταλλάσσονται σε ατομικά συμφέροντα. Σύμφωνα με τον *Stalin*, «ο σοσιαλισμός δεν αρνείται τα συμφέροντα του ατόμου, αλλά τα εναρμονίζει με τα συμφέροντα του συνόλου». Μόνο στο σοβιετικό σύνταγμα του 1936 εμφανίζονται θεμελιώδη δικαιώματα του πολίτη, κυρίως οικονομικά και κοινωνικά, όπως το δικαίωμα στην εργασία, στην ανάπαυση, στην κοινωνική αρωγή, στη μόρφωση κ.λ.π.

Τελικά, τη νέα πραγματικότητα των κοινωνικών δικαιωμάτων εξέφρασε, πρώτο στον ευρωπαϊκό χώρο, το γερμανικό σύνταγμα της Weimar του 1919, που αποτέλεσε πηγή

εμπνεύσεως για πλείστα άλλα συνταγματικά κείμενα στην περίοδο του Μεσοπολέμου, καθώς και στην Αμερικανική ήπειρο το Σύνταγμα του Μεξικού του 1917.

Διακρίσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Από τα ατομικά στα συλλογικά δικαιώματα

Οι τρεις κατηγορίες (γενιές) των δικαιωμάτων του ανθρώπου

Οι κατηγορίες των διαφόρων δικαιωμάτων του ανθρώπου ακολουθούν, θα 'λεγε κανείς, την ιστορική εμφάνιση και αναγνώριση τους στη διεθνή δικαιοταξία. Έτσι, μιλούμε για «γενιές» δικαιωμάτων που χαρακτηρίζουν εύστοχα μέσα από μια εξελικτική πορεία αυτό το στοιχείο της χρονικής (προηγούμενης ή επόμενης) εμφάνισης και στη συνέχεια κατοχύρωσης τους.

Η *πρώτη γενιά* περιλαμβάνει τα *ατομικά και πολιτικά δικαιώματα* (π.χ. το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια, την ελευθερία της σκέψης, της θρησκείας, της συνείδησης, την ελευθερία της έκφρασης, το δικαίωμα σεβασμού του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου, την απαγόρευση των βασανιστηρίων, την απαγόρευση της δουλείας, το δικαίωμα στο συνεταιρισμό κ.λ.π.). Πρόκειται για δικαιώματα που θεωρούνται κλασσικά και τα οποία έλκουν την επίσημη καταγωγή τους από τις διακηρύξεις της αμερικανικής και γαλλικής επανάστασης. Τα εν λόγω δικαιώματα έχουν «αμυντικό» περιεχόμενο απηχογραφημένο στο Κράτος, από το οποίο οι φορείς των δικαιωμάτων απαιτούν αποχή από ενέργειες που θα μπορούσαν να τα προσβάλουν. Τα δικαιώματα αυτής της κατηγορίας ενσωματώνουν το στοιχείο της νομικής αξίωσης.

Η *δεύτερη γενιά* αφορά τα *οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα* (π.χ. το δικαίωμα στην εργασία, το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση, το δικαίωμα στη μόρφωση, το δικαίωμα για δίκαιες συνθήκες εργασίας, το δικαίωμα συλλογικής διαπραγμάτευσης, το δικαίωμα στην προστασία της υγείας, το δικαίωμα της οικογένειας για κοινωνική, νομική και οικονομική προστασία κ.λ.π.): Σ' αντίθεση με την προηγούμενη κατηγορία, για να υπάρξει απόλαυση των δικαιωμάτων της δεύτερης γενιάς το Κράτος απαιτείται να προβεί — αυτό — σε θετικές ενέργειες-παροχές. Για το λόγο αυτό τα εν λόγω δικαιώματα δεν ενέχουν νομική αξίωση έναντι του Κράτους. Τούτο οδήγησε στην ανάπτυξη της αντίληψης ότι εφόσον στην πραγματικότητα πρόκειται για δικαιώματα προαγωγής και όχι προστασίας, τα δικαιώματα αυτά δεν

ανήκουν στη σφαίρα των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ανεξάρτητα από το βάσιμο, στο νομικό πεδίο, του ισχυρισμού-διαπίστωσης για δικαιώματα προαγωγής και όχι προστασίας, τα δικαιώματα της δεύτερης γενιάς έχουν αναγνωρισθεί από τη διεθνή κοινότητα — σε οικουμενικό και περιφερειακό επίπεδο — ως δικαιώματα του ανθρώπου. Μάλιστα τα Ηνωμένα Έθνη προώθησαν την ήδη παγιωμένη άποψη ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι αδιαίρετα κι επομένως δεν μπορεί να υπάρξει πραγματική απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων χωρίς την ύπαρξη οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων και τ' αντίστροφο.

Μια *τρίτη γενιά* συγκροτούν τα *δικαιώματα αλληλεγγύης* . Σύμφωνα με τον K. Vasak τα δικαιώματα αλληλεγγύης «εκφράζουν μια ορισμένη αντίληψη της συλλογικής ζωής και δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν παρά με τη συνένωση των προσπάθειών όλων των κοινωνικών εταίρων: ατόμων, Κρατών, άλλων δημόσιων ή ιδιωτικών φορέων και οργάνων».

Τα δικαιώματα αλληλεγγύης έχουν μια ατομική και μια συλλογική διάσταση. Στην κατηγορία τους εντάσσονται το δικαίωμα στην ανάπτυξη, το δικαίωμα στην ειρήνη, το δικαίωμα στην απόλαυση της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας, το δικαίωμα σ' ένα υγιές και ικανοποιητικό περιβάλλον κ.λ.π. Όλα αυτά τα δικαιώματα αντιμετωπίζουν προβλήματα νομικών οριοθετήσεων σε σχέση με το περιεχόμενο τους, τους φορείς τους, το αντιτάξιμό τους κ.λ.π.

Τα δικαιώματα αλληλεγγύης στη συλλογική τους διάσταση, ως δικαιώματα των λαών, γνώρισαν την πρώτη επίσημη αναγόρευση τους στο διεθνές συμβατικό δίκαιο με την ενσωμάτωση τους στον Αφρικανικό χάρτη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των λαών (1981) που δεσμεύει σήμερα (1990) 40 Κράτη.

Τα δικαιώματα αλληλεγγύης στη συλλογική τους έκφραση αποτελούν δικαιώματα των λαών και ως τέτοια τα αναγνωρίζει ο Αφρικανικός χάρτης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και λαών. Επιπλέον, στα δικαιώματα των λαών εντάσσονται τα πιο «παραδοσιακού» χαρακτήρα δικαιώματα στην αυτοδιάθεση των λαών, καθώς και στη διαρκή κυριαρχία επί των πλουτοπαραγωγικών πόρων τους.

Η νομική ύπαρξη των δικαιωμάτων των λαών αμφισβητείται, σήμερα, κυρίως από εκείνους που θεωρούν ότι συνιστούν ένα κίνδυνο για την άσκηση και το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η διάσταση αυτή δεν θα πρέπει, όμως, να άγεται μέχρι απορρίψεως της ύπαρξης τέτοιων δικαιωμάτων (π.χ. αυτοδιάθεση, οικονομική

κυριαρχία) που εκφράζονται και σε συμβατικές πράξεις του διεθνούς δικαίου (Χάρτης ΗΕ, Διεθνή Σύμφωνα για τα δικαιώματα του ανθρώπου, κ.λ.π.).

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ²²

Το πρώτο τέταρτο του 20ού αιώνα εκδηλώθηκαν οι πρώτες προσπάθειες διεθνοποίησης της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, κυρίως στα πλαίσια των διεθνών οργανισμών της εποχής: της Κοινωνίας των Εθνών και της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας, θα χρειασθεί, πάντως, ένας δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος για να ωριμάσει η διεθνής αναγόρευση των δικαιωμάτων του ανθρώπου (Χάρτης ΗΕ) και να σχηματιστεί η πρώτη κωδικοποίηση τους σε οικουμενικό επίπεδο (Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου).

Και πριν, όμως, από τα μέσα του 20ού αιώνα, στο ιστορικό παρελθόν έχουν καταγραφεί απομονωμένες και αποσπασματικές προσπάθειες προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Η οικουμενικότητα της αρχής του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου κι οι ρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν από τα Ηνωμένα Έθνη για την πραγματοποίηση κι εφαρμογή της — όπως σχηματικά εμφανίζεται παραπάνω — δεν εμπόδισε τους διεθνείς περιφερειακούς οργανισμούς ν' αναλάβουν ανάλογες προσπάθειες. Πράγματι, με πρώτο βήμα την Αμερικανική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων και των Καθηκόντων του Ανθρώπου, που υιοθέτησε ο ΟΑΚ — κι αποτελεί την πρώτη διεθνή διακήρυξη δικαιωμάτων του ανθρώπου, μια και προηγείται χρονικά της ΟΔΔΑ — δημιουργήθηκε σε περιφερειακό επίπεδο μια δυναμική κίνηση προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Μέσα από τις κοινωνικοπολιτικές πραγματικότητες της κάθε περιφέρειας, τις συγγένειες των νομικών συστημάτων των χώρων της συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής, την αίσθηση της αλληλεγγύης της «ομάδας», με επίκεντρο κυρίως τους διεθνείς περιφερειακούς οργανισμούς διακρατικής συνεργασίας, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης, τον ΟΑΚ, τον ΟΑΕ κατά κύριο λόγο, και τον Αραβικό Σύνδεσμο κατά δεύτερο λόγο, υιοθετήθηκαν συμβάσεις κι εγκαθιδρύθηκαν όργανα διεθνούς προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η κίνηση αυτή, πέτυχε ή φαίνεται να πετυχαίνει περισσότερα ίσως

---

2. Στέλιος Ε.Περράκη «Διαστάσεις της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου» Τ Α' Πανεπιστημιακές Παραδόσεις Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελ. 61-62 επ.

αποτελέσματα απ' ότi τα Ηνωμένα Έθνη, και κατέδειξε, με πρώτο παράδειγμα την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ότi η περιφερειακή λύση για την αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων που θεσπίζουν οι διεθνείς συμβάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι η καλύτερη. Κι αυτό, γιατί στο οικουμενικό επίπεδο τα Ηνωμένα Έθνη με τις ιδεολογικές αντιθέσεις — αν και αμβλυμμένες τελευταία των Κρατών μελών τους δεν μπορούν παρά να αναγάγουν την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου σ' ένα «ηθικό ιδεώδες», το περίγραμμα του οποίου παραμένει αρκετά αφηρημένο προκειμένου να επιτύχουν την μεγαλύτερη δυνατή συγκατάθεση των μελών τους. Αντίθετα, σε περιφερειακό επίπεδο με λιγότερο έντονο το κλίμα πολιτικοποίησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τη συνεκτικότητα — παρόλες τις διαφορές που μπορεί να διακρίνει κανείς π.χ. στην αμερικανική ή την αφρικανική ήπειρο — και την πολυσχιδή συνεργασία των χωρών μελών των περιφερειακών οργανώσεων, τα αποτελέσματα είναι, ή διαγράφονται καλύτερα. Καθορίζεται, δηλαδή, ένα πλαίσιο προστασίας, που ανταποκρινόμενο στην ιδεολογία της ομάδας των χωρών που απαρτίζουν το συγκεκριμένο θεσμικό σύνολο, μπορεί να εφαρμοσθεί με αποτελεσματικό τρόπο, ακόμη και με την έκδοση αποφάσεων από διεθνή δικαιοδοτικά όργανα.

Η διαπίστωση αυτή οδηγεί, ίσως, στο συμπέρασμα ότi η περιφερειακή προστασία φαίνεται ν' αποτελεί τη λύση του προβλήματος της αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε παγκόσμια κλίμακα. Η αποδοχή, ωστόσο, ενός τέτοιου συμπεράσματος δεν είναι εύκολη υπόθεση, μια και οδηγεί, τελικά, στο ουσιαστικό ερώτημα: περιφερειακή ή παγκόσμιος προστασία; Όμως σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου οι έννοιες περιφερειακή και παγκόσμιος δεν πρέπει να είναι αντιπαραθετικές έννοιες, αλλά συμπληρωματικές. Μπροστά δε στην τραγική πραγματικότητα των καθημερινών συστηματικών παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελεί μάλλον υπερβολή μια συζήτηση για το προβάδισμα του περιφερειακού ή του παγκοσμίου συστήματος. Είναι αναγκαία η συνύπαρξη, καθώς και μια ταυτόχρονη δράση των συστημάτων. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότi δεν υπάρχει κι ένα ζήτημα αρμοδιοτήτων και η ανάγκη οριοθετήσεών τους. Εξάλλου, κάτω από ένα άλλο πρίσμα, της διαφοράς ανάμεσα στα προβλήματα προσδιορισμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και εκείνα της εφαρμογής τους, εκφράστηκε η άποψη ότi ως προς τον προσδιορισμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου επιβάλλεται το οικουμενικό επίπεδο· αντίθετα, ως προς την εφαρμογή τους είναι προτιμότερο περιφερειακό επίπεδο.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Κεφάλαιο 1
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΕΥΡΩΠΗΣ

1. Θεσμικό Περιβάλλον και Ιστορικές Διεργασίες Σύναψης της ΕυΣΔΑ3

1. Τα όργανα του Συμβουλίου Ευρώπης στο πλαίσιο της ΕυΣΔΑ

Αποτέλεσμα των ιστορικών διεργασιών για τη θεσμοποίηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας και ενοποίησης, το Συμβούλιο της Ευρώπης ιδρύθηκε, το 1949 (συνθήκη του Λονδίνου). Πολιτικός, κυρίως, οργανισμός, έχει ευρείες αρμοδιότητες και στον οικονομικό, κοινωνικό, επιστημονικό, πολιτιστικό, νομικό και διοικητικό τομέα. Στις πρώτες δεκαετίες της λειτουργίας του είχε ως μέλη κυρίως δυτικοευρωπαϊκά κράτη. Μετά από τις καταλυτικές εξελίξεις στην Ευρώπη το 1989 άρχισε μια διεύρυνση προς τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Σήμερα περιλαμβάνει 40 ευρωπαϊκά Κράτη μέλη: Αγ. Μαρίνος, Αλβανία, Ανδόρα, Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ελβετία, Ελλάδα, Εσθονία, Ην. Βασίλειο, Ιρλανδία, Ισλανδία Ισπανία, Ιταλία, Κροατία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Μολδαβία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Ουκρανία Πολωνία, Πορτογαλία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΡΥΚΟΜ), Ρουμανία, Ρωσία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Τουρκία, Τσεχία, Φινλανδία. Εξάλλου, έχουν υποβάλλει αίτηση για εισδοχή στον Οργανισμό η Λευκορωσία (1993), η Βοσνία-Ερζεγοβίνη (1995), η Αρμενία (1996), το Αζερμπαϊτζάν (1996) και η Γεωργία (1996).

Όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η Επιτροπή Υπουργών και η Συμβουλευτική Συνέλευση. Το πρώτο είναι διακυβερνητικής συνθέσεως, ενώ το δεύτερο κοινοβουλευτικής. Τα δύο όργανα επικυρούνται από μία Γενική Γραμματεία (άρθρο 10 ΚατΣτΕ).

Το υπουργικό όργανο, συγκροτούμενο κατ' αρχήν από τους Υπουργούς Εξωτερικών των Κρατών μελών, ενεργεί εξ ονόματος του Οργανισμού και προσδιορίζει την κοινή δράση στα πλαίσια του. Συνέρχεται και σε επίπεδο Αναπληρωτών, αποτελούμενο από τους Πρέσβεις - Μονίμους Αντιπροσώπους των Κρατών μελών στο Οργανισμό. Εκδίδει, κυρίως κατά πλειοψηφία, αποφάσεις και συστάσεις που απευθύνονται προς τα Κράτη μέλη (άρθρο 20 ΚατΣτΕ).

Η Συνέλευση, που αυτοονομάσθηκε το 1974 σε Κοινοβουλευτική, αποτελείται από 286 μέλη, εκλεγμένα στα εθνικά νομοθετικά σώματα, που διορίζονται κατ' αναλογία του πληθυσμού των Κρατών μελών (7 για την Ελλάδα). Η Συνέλευση έχει μόνο συμβουλευτική αρμοδιότητα. Εκδίδει πράξεις κατά

³ Στέλιου Ε. Περράκη, «Διαστάσεις Διεθνούς προστασίας δικαιωμάτων ανθρώπου – Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων Ανθρώπου 1996, σελ.83-87 επ.

πλειοψηφία. Οι αποφάσεις τις οποίες απευθύνει προς την Επιτροπή Υπουργών, συνιστούν επίσημες προτάσεις προς το υπουργικό όργανο. Ύστερα από σχετικό αίτημα της Επιτροπής Υπουργών, η Συνέλευση εκδίδει γνώμες επί σημαντικών θεμάτων. Επίσης, η Συνέλευση εγκρίνει και οδηγίες, πράξεις δηλαδή που αφορούν την εσωτερική οργάνωση των εργασιών της. Προβαίνει ακόμη και σε γραπτές δηλώσεις. Τέλος, τα μέλη της Συνελεύσεως μπορούν να υποβάλλουν στην Επιτροπή Υπουργών γραπτές και προφορικές ερωτήσεις, καθώς και να συνδιαλέγονται με τον Πρόεδρο της Επιτροπής Υπουργών κατά την παρουσίαση εκθέσεων ή ανακοινώσεων του υπουργικού οργάνου ενώπιον της Συνέλευσης.

Να σημειωθεί ότι η Συνέλευση το 1989 καθιέρωσε το καθεστώς των ειδικών προσκεκλημένων για τα κοινοβούλια χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Αντιπροσωπεΐες από τις εν λόγω χώρες μετέχουν των συνεδριάσεων της ολομέλειας και των επιτροπών της χωρίς δικαίωμα ψήφου. Σήμερα το ειδικό καθεστώς έχουν η Λευκορωσία (1992), η Βοσνία-Ερζεγοβίνη (1994), ενώ το ζήτησαν - χωρίς θετική απάντηση - η Αρμενία, η Γεωργία και το Αζερμπαϊτζάν.

Επικεφαλής της Γραμματείας του Οργανισμού είναι ο Γενικός Γραμματέας, που εκλέγεται από τη Συνέλευση, για πενταετή θητεία. Έχει κυρίως διοικητικά καθήκοντα.

II. Καταστατικό του Συμβουλίου της Ευρώπης και τα δικαιώματα του ανθρώπου

Ο Οργανισμός του Στρασβούργου είναι συνυφασμένος με τα δικαιώματα του ανθρώπου. Δεν είναι επομένως διόλου περίεργο που η πρώτη σημαντική πολυμερής σύμβαση που συνάφθηκε στα πλαίσια του ήταν η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων Ανθρώπου. Όπως, μάλιστα, παρατηρήθηκε σωστά, η Σύμβαση αυτή απορρέει από τις θεμελιώδεις αρχές του Καταστατικού του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΚατΣΤΕ). Πράγματι, το ΚατΣΤΕ στο προοίμιο του διακηρύσσει την προσήλωση των Κρατών μελών στις ηθικές και πνευματικές αξίες που αποτελούν την κοινή κληρονομιά των λαών τους, από τις οποίες προέρχονται οι αρχές της ατομικής ελευθερίας και της υπεροχής του δικαίου, επί των οποίων θεμελιώνεται κάθε αληθινή δημοκρατία. Στο δε πρώτο άρθρο ΚατΣΤΕ, καθορίζεται ως στόχος η πραγματοποίηση μιας περισσότερο στενής ενώσεως μεταξύ των μελών του για την προάσπιση και προαγωγή των ιδεωδών και των αρχών που αποτελούν την κοινή κληρονομιά τους, και για να ευνοήσουν την οικονομική και κοινωνική πρόοδο. Αυτός ο στόχος επιδιώκεται, μεταξύ άλλων, και με την προστασία και ανάπτυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των

θεμελιωδών ελευθεριών (άρθρο 2β,' ΚατΣΤΕ). Εξάλλου το άρθρο 3 ΚατΣΤΕ προσδιορίζει ότι «κάθε μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης αναγνωρίζει την αρχή της υπεροχής του δικαίου και την αρχή σύμφωνα με την οποία κάθε άτομο που βρίσκεται υπό την δικαιοδοσία του πρέπει να απολαμβάνει των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών».

Είναι φανερό, επομένως, ότι η διεθνής προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν συνιστά απλώς έναν από τους κύριους άξονες δραστηριοτήτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά αποτελεί μία από τις γενεσιουργές αιτίες της ίδιας της υπάρξεως του Οργανισμού.

Πρέπει να σημειωθεί, ότι το ουσιαστικό περιεχόμενο του άρθρου 3 ΚατΣΤΕ δεν περιλαμβάνει, απλά, το ιδεολογικό δίπτυχο του Συμβουλίου της Ευρώπης, που διέπει τη συμμετοχή και δράση κάθε χώρας-μέλους. Αποτελεί και το κρίσιμο στοιχείο αναφοράς και ελέγχου κάθε εθνικής έννομης τάξης, που μπορεί να οδηγήσει τις αποκλίνουσες, απ' αυτό, χώρες μέλη, ενδεχομένως, ακόμη και εκτός του πεδίου συνεργασίας που προωθεί ο Οργανισμός. Πράγματι, η παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι δυνατό να κινητοποιήσει τις καταστατικές πολιτικές διαδικασίες επιβολής κυρώσεων (άρθρο 7: αναστολή εκπροσώπησης, άρθρο 8: αποβολή).

Οι υποθέσεις, παλαιότερα, των αυταρχικών καθεστώτων της Ελλάδας και της Τουρκίας αντίστοιχα, καταδεικνύουν, όμως, και τα όρια αυτής της διαδικασίας, καθώς και τις πολιτικές εκτιμήσεις που μπορεί να επηρεάσουν την κρίση των αρμοδίων οργάνων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το ζήτημα των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις συγκεκριμένες διατάξεις του ΚατΣΤΕ για τα κράτη μέλη, έχει τεθεί, μ' έμφαση στην παρούσα φάση λειτουργίας του Οργανισμού, ιδιαίτερα όσον αφορά, αρχικά, ορισμένα νέα μέλη, που προερχόμενα από την παλιό σοσιαλιστικό κόσμο παρουσιάζουν ένα σημαντικό έλλειμα δημοκρατίας, κράτους δικαίου και σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στη συνέχεια αυτή η νέα μορφή μηχανισμού επίβλεψης του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου αφορά όλα τα κράτη μέλη του Οργανισμού.

III. Η ιστορική κυοφορία της Συμβάσεως

Η ιδέα ενός ευρωπαϊκού συμβατικού πλαισίου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου ξεπήδησε από την Ευρωπαϊκή Κίνηση (Mouvement europeen) στο συνέδριο της στη Χάγη, το Μάιο 1948. Μέσα σ' ένα διεθνές περιβάλλον ευνοϊκό για την υλοποίηση τέτοιων μεγαλόπνοων σχεδίων - στα Ηνωμένα Έθνη ψηφιζόταν η ΟΔΔΑ, ενώ συνεχίζονταν κι οι εργασίες για την κατάρτιση των Συμφώνων για τα δικαιώματα του ανθρώπου - η Ευρωπαϊκή Κίνηση προχώρησε στη σύνταξη ενός σχεδίου συμβάσεως δικαιωμάτων του ανθρώπου που υπέβαλε, τον Ιούνιο 1949, στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Τα επόμενα βήματα για την κατάρτιση της συμβάσεως έγιναν μέσα από ένα γόνιμο αλλά και δύσκολο διάλογο Συνελεύσεως και Επιτροπής Υπουργών, που επέτρεψε σε εμπειρογνώμονες και στελέχη των Κρατών μελών να ολοκληρώσουν τις εργασίες το καλοκαίρι του 1950. Σ' αυτή τη διαδικασία ιδιαίτερα θετικό ρόλο διαδραμάτισε η ελληνική πλευρά. Τελικά, το σχέδιο της συμβάσεως, ελαφρά τροποποιημένο, για να ληφθούν υπόψη οι προτάσεις της Συνελεύσεως, υποβλήθηκε στη φθινοπωρινή σύνοδο της Επιτροπής Υπουργών στη Ρώμη. Με την υπογραφή της από 14 χώρες μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, στις 4 Νοεμβρίου 1950, η Σύμβαση περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕυρΣΔΑ), ήταν πλέον ένα γεγονός.

Εμπνευσμένη από την ΟΔΔΑ του 1948, έκφραση μιας ενοποιητικής διαδικασίας στον δυτικοευρωπαϊκό χώρο, αλλά και μιας ορισμένης ιδεολογίας, αντανάκλαση κοινών δημοκρατικών αρχών και παραδόσεων στα δυτικοευρωπαϊκά Κράτη, η ΕυρΣΔΑ αποτελεί την πρώτη υλοποίηση σε περιφερειακό επίπεδο των αρχών της ΟΔΔΑ.

Αν και αποτέλεσμα συμβιβασμού ανάμεσα στις προχωρημένες αντιλήψεις της Ευρωπαϊκής Κινήσεως και της Συνελεύσεως, ιδιαίτερα σε σχέση με τη θέση του ατόμου στο πλαίσιο του συστήματος συλλογικής προστασίας που καθιερύεται από την ΕυρΣΔΑ, και τον ρεαλισμό, αν όχι τον συντηρητισμό, της Επιτροπής Υπουργών, από το επιθυμητό μέγιστο στο δυνατό ελάχιστο, η ΕυρΣΔΑ θέσπισε το πρώτο, σε διεθνές επίπεδο, δικαστικό μηχανισμό διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου χάραξε με τον τρόπο αυτό, την απαρχή μιας νέας εποχής στη θεσμική προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και γενικότερα του διεθνούς δικαίου. Έκτοτε, παραμένει μοναδική πηγή έμπνευσης και δικαίου για κάθε σχήμα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, σ' εθνικό ή διεθνές επίπεδο, όχι μόνο στον ευρωπαϊκό χώρο αλλά και στο ευρύτερο διεθνές περιβάλλον.

2. Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός χάρτης.

Τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που εγγυάται η ΕυρΣΔΑ στο μεγαλύτερο μέρος τους εμπίπτουν στην κατηγορία των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων και ελευθεριών του ανθρώπου. Τα οικονομικής και κοινωνικής φύσεως δικαιώματα στην ΕυρΣΔΑ είναι μάλλον περιορισμένα μια και η κύρια Ευρωπαϊκή τους έκφραση ενσαρκώθηκε στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη.

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης υπογράφηκε στο Τορίνο (18.10.1961) και τέθηκε σε εφαρμογή στις 25.2.1965. Έχει ως στόχο τη συμπλήρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Μεταξύ των κοινωνικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνει, εντάσσονται το δικαίωμα στην εργασία, το συνδικαλιστικό δικαίωμα, το δικαίωμα συλλογικής διαπραγμάτευσης (και απεργίας) και το δικαίωμα κοινωνικής προστασίας. Η διεθνής αυτή σύμβαση συμπληρώθηκε με Πρόσθετο Πρωτόκολλο (1988), το οποίο προέβλεπε επίσης, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα ίσων ευκαιριών και απολαβών στον τομέα της απασχόλησης, χωρίς διακρίσεις. Ο αναθεωρημένος "Κοινωνικός Χάρτης" του 1986 είχε παγιώσει τα δικαιώματα των εργαζομένων, προσθέτοντας, κυρίως, το δικαίωμα της αξιοπρεπούς εργασίας και των ίσων ευκαιριών και απολαβών των εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις.

Ο μηχανισμός ελέγχου, που θεσπίζει ο Χάρτης διαφέρει από εκείνον της Σύμβασης του 1950 και δεν είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικός. Για το λόγο αυτό αντιμετωπίζεται το ενδεχόμενο δημιουργίας Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Κοινωνικών Δικαιωμάτων, καθώς και η εγγραφή ορισμένων κοινωνικών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)⁴

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που υπεγράφη στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, θεμελίωσε ένα πρωτότυπο σύστημα διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρέχοντας στα άτομα το πλεονέκτημα του δικαστικού ελέγχου όσον αφορά το σεβασμό των δικαιωμάτων τους. Η σύμβαση που επικυρώθηκε από όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης, καθιέρωσε διάφορα όργανα ελέγχου με έδρα το Στρασβούργο:

- Επιτροπή επιφορτισμένη με την προηγούμενη μελέτη των προσφυγών που υποβάλλονται από ένα κράτος ή, ενδεχομένως από ένα άτομο
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο οποίο προσφεύγει η Επιτροπή ή ένα κράτος μέλος μετά από έκθεση της Επιτροπής (σε περίπτωση δικαστικής διευθέτησης)
- Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης που εκτελεί χρέη "θεματοφύλακα" της ΕΣΔΑ και στην οποία ανατίθεται η πολιτική διευθέτηση μιας διαφοράς στην περίπτωση που η υπόθεση δεν έχει παραπεμφθεί στο Δικαστήριο.

Ο αυξανόμενος αριθμός των υποθέσεων προς διεκπεραίωση επέβαλε την μεταρρύθμιση του μηχανισμού ελέγχου που θεσπίστηκε από τη σύμβαση (προσθήκη του πρωτοκόλλου αριθ. 11). Στα πλαίσια αυτά τα εν λόγω όργανα αντικαταστάθηκαν, την 1η Νοεμβρίου 1998, από ένα ενιαίο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η απλούστευση των δομών επέτρεψε τη μείωση της διάρκειας των διαδικασιών καθώς και την ενίσχυση του νομικού χαρακτήρα του συστήματος.

---

⁴ <http://europa.eu.int>

α) Δικαιώματα και ελευθερίες⁵

Τα αναγνωριζόμενα δικαιώματα και οι αντίστοιχες ελευθερίες απορρέουν από τη Σύμβαση και τα Πρωτόκολλα, καθώς και από την ερμηνεία των οργάνων ελέγχου. Φορείς των δικαιωμάτων είναι όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα, ανεξαρτήτως υπηκοότητας (κράτους μέλους στη Σύμβαση ή τρίτου), σύμφωνα με ορισμένες προϋποθέσεις.

β) Ταξινόμηση των δικαιωμάτων

Πρόκειται για κλασικά δικαιώματα. Τα οικονομικά και τα κοινωνικά δικαιώματα δεν καλύπτονται ευθέως από τη Σύμβαση. Η Σύμβαση απαγορεύει οποιαδήποτε διάκριση, αλλά επιτρέπει τους περιορισμούς σχετικά με την πολιτική δραστηριότητα των αλλοδαπών.

Πολιτικά δικαιώματα: Αφορούν στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας, στην ελευθερία της έκφρασης, της συνάθροισης και της συνένωσης, στο δικαίωμα ελεύθερων εκλογών. Απαγορεύεται η απέλαση των υπηκόων, καθώς και η μαζική απέλαση αλλοδαπών.

Αστικά δικαιώματα: Αφορούν στα δικαιώματα της ανθρώπινης προσωπικότητας, δηλ. δικαίωμα στην ελευθερία και στην ασφάλεια, απαγόρευση της καταναγκαστικής εργασίας, απαγόρευση των βασανιστηρίων, της "απάνθρωπης" και της "εξευτελιστικής" μεταχείρισης, της δουλείας και του δουλεμπορίου, σεβασμός του ιδιωτικού βίου, της κατοικίας και αλληλογραφίας. Το 6ο Πρωτόκολλο απαγορεύει στα κράτη μέλη να επαναφέρουν την ποινή του θανάτου, εφόσον την έχουν καταργήσει. Άλλα δικαιώματα αφορούν στην εκπαίδευση και στην ελευθερία των γονέων να επιλέγουν το σύστημα εκπαίδευσης, ενώ άλλα αφορούν στο καθεστώς της ιδιοκτησίας (απαλλοτρίωση, κατάσχεση, αποζημιώσεις). Υπάρχει πλουσιότερη νομολογία αναφορικά με τα δικαιώματα των φυσικών τέκνων.

Δικαιώματα στον ποινικό τομέα: Η Σύμβαση αναγνωρίζει βασικές αρχές του ποινικού δικαίου, (μη αναδρομικότητα των ποινικών νόμων, εγγυήσεις του διωκόμενου). Στον τομέα αυτό υπάρχει πλουσιότερη νομολογία.

⁵ Κ. Τσουντας «ΕΟΚ, Δίκαιο, θεσμοί – όργανα – διδακτικές σημειώσεις», 1999, σελ. 1 επ.

2. Όρια των δικαιωμάτων

Εκτός από τα ιδιαίτερα όρια που έχει θεσπίσει ο εθνικός νομοθέτης σε κάθε εσωτερική έννομη τάξη για τη διασφάλιση της δημόσιας ασφάλειας, υγείας τάξης, η Συνθήκη προβλέπει δύο όρια:

Στο άρθρο 15: Σε περίπτωση πολέμου ή κρίσης, τα κράτη μπορούν να θεσπίσουν περιοριστικά μέτρα, με την προϋπόθεση ότι θα ενημερώνουν τον Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Επίσης, για ορισμένα δικαιώματα, μπορούν να προβλεφθούν εξαιρέσεις (δικαιώματα ανθρωπιστικού χαρακτήρα). Τα ευρωπαϊκά όργανα ελέγχουν το σχετικό κίνδυνο (με βάση την αρχή της αναλογικότητας).

Στο άρθρο 17: Η Συνθήκη δεν πρέπει να επιτρέπει την κατάλυση των ελευθεριών από ορισμένες ομάδες.

2. Τα κενά της Συμβάσεως — Οι προσπάθειες αναγνώρισης και νέων δικαιωμάτων⁶

Το συμβατικό έργο των Ηνωμένων Εθνών στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου που υλοποιήθηκε το 1966 με την υιοθέτηση των δύο Συμφώνων περί ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων το πρώτο, περί οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων το άλλο, έφερε στην επιφάνεια με έμφαση το ζήτημα της διευρύνσεως του πεδίου εφαρμογής της ΕυρΣΔΑ με την περαιτέρω ανάπτυξη και αναγνώριση και νέων δικαιωμάτων. Τα δικαιώματα αυτά θα μπορούσαν να είναι οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά —πέρα από την κατοχύρωση τους στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη— αλλά κυρίως ατομικά και πολιτικά που απαριθμούνται στο Σύμφωνο περί ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, και τα οποία θα ήταν δυνατό να καλύψουν τα κενά της ΕυρΣΔΑ.

Μετά την Κοινοβουλευτική Διάσκεψη για τα δικαιώματα του ανθρώπου που έλαβε χώρα στη Βιέννη, τον Οκτώβριο 1971, η Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης ψήφισε τη Σύσταση 683 (1972) σχετικά με τη συνέχεια που πρέπει να δοθεί στα συμπεράσματα της Διασκέψεως της Βιέννης. Στη Σύσταση 683 η Συνέλευση αφού υπενθύμιζε ότι στόχος του Συμβουλίου δεν ήταν μόνο η προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλά και η ανάπτυξη τους, έκανε σύσταση να μελετηθεί το ζήτημα της διευρύνσεως των δικαιωμάτων που εγγυάται η ΕυρΣΔΑ. Αργότερα, το κοινοβουλευτικό όργανο του Συμβουλίου συγκεκριμενοποίησε τις προτάσεις του με την ψήφιση της Συστάσεως 791 (1976) στην οποία ζητούσε από την Επιτροπή Υπουργών να προσπαθήσει για την ένταξη στην ΕυρΣΔΑ όσο το δυνατόν περισσότερων διατάξεων του Συμφώνου περί ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων.

Πράγματι, ύστερα από πολυετείς συζητήσεις σε επίπεδο εμπειρογνομώνων, η Διευθύνουσα Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΣτΕ κατήρτισε ένα σχέδιο Πρωτοκόλλου στην ΕυρΣΔΑ σχετικά με την επέκταση του καταλόγου των δικαιωμάτων και ελευθεριών του ανθρώπου που «προβλέπεται στην ΕυρΣΔΑ. Το σχέδιο αυτό προτείνει την ενσωμάτωση στην ΕυρΣΔΑ πέντε νέων δικαιωμάτων, που είναι: δικονομικές εγγυήσεις σε περίπτωση ατομικής απελάσεως αλλοδαπού (άρθρο)- το δικαίωμα των

⁶ Στέλιου Ε. Περράκη, « Η Διεθνής προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου - περιφερειακά θεσμικά συστήματα » Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1984, σελ 128-131 επ.

καταδικασμένων για επανεξέταση της καταδίκης του από ανώτερο δικαστήριο (άρθρο 2)· το δικαίωμα αποζημιώσεως σε περίπτωση δικαστικού λάθους (άρθρο 3)· η αρχή «non bis in idem» (άρθρο 4) η ισότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συζύγων έναντι του γάμου, κατά τη διάρκεια και τη διάλυση του (άρθρο 5).

Στις 3 Φεβρουαρίου 1983 ο εν ενεργεία Πρόεδρος της Επιτροπής Υπουργών με επιστολή του προς τη Συνέλευση του Οργανισμού ζήτησε τη γνώμη της επί του σχεδίου του Πρωτοκόλλου για την επέκταση του καταλόγου των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων που προβλέπει η ΕυρΣΔΑ.

Με βάση τη σχετική έκθεση του λουξεμβούργιου βουλευτή Margue εξ ονόματος της Επιτροπής Νομικών Υποθέσεων της Συνελεύσεως στην οποία ασκείται οξεία κριτική για τα πενιχρά αποτελέσματα των προπαρασκευαστικών εργασιών για τη διεύρυνση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στα πλαίσια της ΕυρΣΔΑ, η Συνέλευση ενέκρινε στις 28 Σεπτεμβρίου 1983 τη Γνωμοδότηση 116 (1983) «για το σχέδιο του πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών σχετικά με την επέκταση του καταλόγου των ατομικών δικαιωμάτων και πολιτικών δικαιωμάτων που προβλέπονται από τη Σύμβαση». Στη γνώμη της αυτή, η Συνέλευση: «σημειώνει ότι το σχέδιο του Πρωτοκόλλου εγγράφεται μεν στην δυναμική προοπτική της ΕυρΣΔΑ, αλλά εκφράζει τη λύπη της που ο κατάλογος των νέων δικαιωμάτων είναι περιορισμένος· εκφράζει την ευχή όπως, σε αντιστάθμισμα αυτής της καταστάσεως, όλα τα Κράτη μέρη στην ΕυρΣΔΑ επικυρώσουν ταχύτατα το Πρωτόκολλο, κι όπως η εφαρμογή της ατομικής προσφυγής καθώς και η υποχρεωτική διαδικασία του Δικαστηρίου επεκταθούν και στο Πρωτόκολλο· είναι πεπεισμένη ότι το σχέδιο Πρωτοκόλλου δεν αποτελεί παρά ένα στάδιο προς την κατεύθυνση της διευρύνσεως των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων που εγγυάται η ΕυρΣΔΑ· υπογραμμίζει την ανάγκη να συνεχιστούν οι προσπάθειες για την επέκταση των δικαιωμάτων που προστατεύει η ΕυρΣΔΑ, των ατομικών και πολιτικών όσο και των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών εκφράζει μια ευνοϊκή γνώμη για το σχέδιο Πρωτοκόλλου».

Σε σχέση με το ερώτημα της Επιτροπής Υπουργών της δυνατότητας ή μη, δηλαδή, ενός Κράτους να συμβληθεί στο Πρωτόκολλο χωρίς ν' αποδεχθεί το σύνολο των διατάξεων που προστατεύουν τα νέα δικαιώματα (σύστημα *à la carte*), η Συνέλευση αποφάνθηκε ότι μια θετική αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος θα είχε ολέθρια αποτελέσματα για την ενότητα του όλου συστήματος προστασίας που καθιερώνει η ΕυρΣΔΑ.

Τελικά, το σχέδιο Πρωτοκόλλου εγκρίθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 1984 από τους Αναπληρωτές των υπουργών ως έβδομο Πρωτόκολλο της ΕυρΣΔΑ, το οποίο θα είναι ανοικτό προς υπογραφή στις 22 Νοεμβρίου 1984 με την ευκαιρία της 75ης συνόδου της Επιτροπής Υπουργών. Αν και θα ενισχύσει, αναμφισβήτητα, το παρόν επίπεδο προστασίας του Ευρωπαϊκού συστήματος, υπολείπεται αισθητά από τις αρχικές προσδοκίες κι αφήνει ακόμη ανοικτό το ζήτημα του αποτελεσματικότερου ελέγχου του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου στα πλαίσια της ΕυρΣΔΑ.

Εξάλλου, ύστερα από εντολή της Διευθύνουσας Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η επιτροπή των εμπειρογνομόνων για την επέκταση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στην ΕυρΣΔΑ συζητεί για δικαιώματα οικονομικού, κοινωνικού και πολιτιστικού χαρακτήρα τα οποία θα μπορούσαν να περιληφθούν στο πρόσθετο Πρωτόκολλο της ΕυρΣΔΑ.

3. Ο Μηχανισμός Ελέγχου της ΕυρΣΔΑ⁷

α. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*

Δικαιοδοτικό όργανο στο οποίο μπορούν να προσφεύγουν τόσο τα Κράτη όσο κι τα άτομα, η Επιτροπή εκφράζει τις καινοτόμες ιδιαιτερότητες που πρωτοποριακά εμφανίζει στη διεθνή δικαιοταξία η ΕυρΣΔΑ και δύσκολα συγκρίνεται με προγενέστερα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα.

Κύριος άξονας του ευρωπαϊκού συστήματος προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η Επιτροπή παρουσιάζει, στα πλαίσια που της οριοθετεί η ΕυρΣΔΑ, μία ποικιλία ρόλων, γεγονός που οδήγησε τον *K. Vasak* να παρατηρήσει γι' αυτήν ότι «όπως ορισμένα πρόσωπα της ελληνικής μυθολογίας, αλλάζει πρόσωπο αλλάζοντας καθήκοντα...». Και πράγματι, η Επιτροπή είναι δικαστής, όταν σε πρώτο στάδιο αποφαινεται αν μία προσφυγή είναι παραδεκτή ή όχι. Γίνεται, στη συνέχεια, ανακριτής (δικαστής) στην προσπάθεια της να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως. Κατόπιν, αναλαμβάνει το διπλωματικό ρόλο του μεσολαβητή προκειμένου να επιτευχθεί, μεταξύ των διαδίκων, φιλικός διακανονισμός. Ύστερα, όταν εκφέρει, στην έκθεσή της, τη γνώμη για το αν παραβιάσθηκε ή όχι η ΕυρΣΔΑ στη συγκεκριμένη υπόθεση, μετατρέπεται σε εμπειρογνώμονα για θέματα δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τέλος, με τη συμμετοχή της στη διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου, η Επιτροπή διαδραματίζει ένα εισαγγελικό ρόλο που εκφράζει το γενικό συμφέρον. Σε γενικές γραμμές θα λέγαμε ότι πρόκειται για ένα διεθνές δικαστικό όργανο.

Η Επιτροπή συστάθηκε λίγο μετά τη θέση σε ισχύ της ΕυρΣΔΑ, με την πρώτη εκλογή των μελών της, στις 18 Μαΐου 1954.

A. Σύσταση

Η Επιτροπή απαρτίζεται από ένα αριθμό μελών ίσο προς εκείνον των συμβαλλομένων Κρατών μερών στην ΕυρΣΔΑ. Δεν μπορεί να περιλάβει πλέον του ενός υπηκόου του ίδιου Κράτους (άρθρο 20 ΕυρΣΔΑ).

Σήμερα την Επιτροπή συγκροτούν 23 μέλη, ένας εκ των οποίων είναι ο καθηγητής Χ. Ροζάκης.

* Η επιτροπή όπως καθορίστηκε με το 11^ο πρωτόκολλο

⁷ Στέλιου Ε. Περράκη «Διαστάσεις της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου» Τ Α΄ Πανεπιστημιακές Παραδόσεις Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 1991 σελ.86-89, επ.

Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται από την Επιτροπή Υπουργών, με απόλυτη πλειοψηφία, από κατάλογο ονομάτων που συντάσσεται από τον Πρόεδρο της Συνελεύσεως του Συμβουλίου της Ευρώπης. Κάθε ομάδα αντιπροσώπων των Κρατών μερών στη Συνέλευση προτείνει τρεις υποψηφίους, εκ των οποίων οι δύο πρέπει να έχουν την ιθαγένεια της (άρθρο 21 § 1 ΕυρΣΔΑ). Η ΕυρΣΔΑ δεν προβλέπει ιδιαίτερα προσόντα για τους υποψηφίους, γίνεται όμως γενικά δεκτό ότι πρέπει να είναι ανάλογα με των υποψηφίων δικαστών του ΕυρΔΔΑ.

Τα μέλη εκλέγονται για περίοδο 6 ετών, είναι δε επανεκλέξιμα (άρθρο 22 § 1 ΕυρΣΔΑ). Για την εξασφάλιση, στο μέτρο του δυνατού, της περιοδικής ανανεώσεως της συνθέσεως της, κάθε τρία χρόνια η Επιτροπή ανανεώνεται κατά το ήμισυ. Σε περίπτωση παραιτήσεως ενός μέλους της Επιτροπής κενούται η θέση του. Ο εκλεγόμενος σε αναπλήρωση μέλους του οποίου η θητεία δεν έληξε, συμπληρώνει τη θητεία του προκατόχου του (άρθρο 22 § 5 ΕυρΣΔΑ). Τα μέλη της Επιτροπής παραμένουν σε υπηρεσία μέχρι την αντικατάστασή τους (άρθρο 22 § 6 ΕυρΣΔΑ).

Τα μέλη της Επιτροπής είναι πλήρως ανεξάρτητα και δεν αντιπροσωπεύουν το Κράτος από το οποίο προτάθηκαν για εκλογή. Λαμβάνουν μέρος στις εργασίες της Επιτροπής υπό την ατομική τους ιδιότητα (άρθρα 23, 59 ΕυρΣΔΑ, και το Δεύτερο πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Γενική Συμφωνία περί προνομίων και ασυλιών του Συμβουλίου της Ευρώπης. (Βλ. και άρθρα 2, 21, 22, 23 ΚανονΕυρΕΔΑ).

B. Οργάνωση-Λειτουργία

Η Επιτροπή εκλέγει με μυστική ψηφοφορία και κατά πλειοψηφία τον Πρόεδρο και δύο Αντιπρόεδρους της. Ο Πρόεδρος διευθύνει τις εργασίες και προεδρεύει των συνεδριάσεων της Επιτροπής. Σε περίπτωση κωλύματος ο Αντιπρόεδρος αντικαθιστά τον Πρόεδρο, καθώς κι όταν χηρεύει η Προεδρία. Τα μέλη της Επιτροπής δεν μπορούν όμως να ασκήσουν την προεδρία ή αντιπροεδρία στην εξέταση μιας υποθέσεως στην οποία είναι διάδικο το Κράτος του οποίου είναι υπήκοοι, ή στο Όνομα του οποίου εκλέγησαν. Εφόσον για ειδικούς λόγους ο Πρόεδρος της Επιτροπής κρίνει ότι δεν μπορεί να ασκήσει τα καθήκοντα του κατά την εξέταση συγκεκριμένης υποθέσεως, αναπληρώνεται σύμφωνα με τις παραπάνω διατάξεις.

Η έδρα της Επιτροπής βρίσκεται στο Στρασβούργο. Όμως η Επιτροπή μπορεί ν'

αποφασίσει, στη διάρκεια της εξετάσεως μιας προσφυγής, κι εφόσον το κρίνει απαραίτητο, ότι ένα ή περισσότερα μέλη της θα προβούν σε έρευνα, ή θα εκτελέσουν μερικά από τα καθήκοντα της σε άλλα μέρη.

Η Επιτροπή συνέρχεται σε συνόδους, διάρκειας το ολιγότερο 16 εβδομάδων το χρόνο. Αν το απαιτούν οι περιστάσεις μπορεί να συνεδριάσει, ύστερα από απόφαση του προέδρου της, κι εκτός των προκαθορισμένων ημερομηνιών. Συγκαλείται δε από το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης (άρθρο 35 ΕυρΣΔΑ). Επίσης, συνέρχεται σε περίπτωση που το ζητήσει το 1/3 των μελών της.

Για να συνεδριάσει η Επιτροπή απαιτείται απαρτία 12 μελών. Ωστόσο, αρκεί κι η παρουσία 7 μελών σε περίπτωση που εξετάζει ατομική προσφυγή που ο εισηγητής την θεωρεί απαράδεκτη, ζητεί πληροφορίες από τους διαδίκους, αποφαίνεται για τη χορήγηση δικαστικής συνδρομής. Οι συνεδριάσεις της λαμβάνουν χώρα κεκλεισμένων των θυρών (άρθρο 33 ΕυρΣΔΑ). Όλα τα στοιχεία του φακέλου μιας υποθέσεως συνηγορούν το χαρακτήρα του εμπιστευτικού και μόνο η Επιτροπή μπορεί να δημοσιεύσει στον τύπο σύντομα ανακοινωθέντα για τις δραστηριότητές της (άρθρο 17 ΚανονΕυρΕΔΑ).

Οι αποφάσεις της Επιτροπής λαμβάνονται κατά πλειοψηφία των παρόντων και ψηφίζόντων μελών (άρθρο 34 ΕυρΣΔΑ). Όταν η Επιτροπή αποφαίνεται επί του παραδεκτού μιας προσφυγής ή για το αν παραβιάσθηκε ή όχι η Σύμβαση, κανένα μέλος δεν μπορεί ν' απόσχει της ψηφοφορίας (άρθρο 18 ΚανονΕυρΕΔΑ). Ένα μέλος της Επιτροπής δεν μπορεί να συμμετάσχει στην εξέταση μιας προσφυγής αν έχει προσωπικό ενδιαφέρον για την υπόθεση, ή ασχολήθηκε με αυτήν ως σύμβουλος εις των διαδίκων, ή ως μέλος δικαστηρίου ή ανακριτικού οργάνου.

Μετά τη θέση σε ισχύ του όγδου Πρωτοκόλλου (1.1.1990), η Επιτροπή συγκρότησε και δύο Τμήματα για την απαρτία των οποίων απαιτείται η παρουσία επτά μελών. Τα Τμήματα μπορούν να εξετάζουν ατομικές προσφυγές που δεν παρουσιάζουν προβλήματα ερμηνείας ή εφαρμογής της ΕυρΣΔΑ ή λόγω πάγιας νομολογίας (τροποποιημένο άρθρο 20 ΕυρΣΔΑ).

Εξάλλου, η Επιτροπή συγκροτεί τριμελείς (υπό)επιτροπές (COMMITTEES) με αρμοδιότητα να κηρύσσουν ομόφωνα μια προσφυγή ως απαράδεκτη ή να τη διαγράψουν από το πινάκιο (άρθρο 20 § 3 ΕυρΣΔΑ).

Τα Τμήματα και οι (υπο)επιτροπές μπορούν να παραπέμψουν μια υπόθεση στην ολομέλεια της Επιτροπής η οποία ασκεί αποκλειστικά τις ακόλουθες

αρμοδιότητες: εξέταση των διακρατικών προσφυγών, απόφαση παραπομπής μιας υπόθεσης στο Δικαστήριο, κατάρτιση εσωτερικού κανονισμού.

Η Επιτροπή καταρτίζει τον εσωτερικό κανονισμό της (άρθρο 36 ΕυρΣΔΑ). Τον πρώτο τον κατήρτισε στη διάρκεια της δεύτερης συνόδου της το 1955. Έκτοτε τον τροποποίησε αρκετές φορές. Η τελευταία τροποποίηση έγινε στις 4 Σεπτεμβρίου 1990 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 1990.

Οι επίσημες γλώσσες της Επιτροπής είναι η γαλλική και η αγγλική. Είναι όμως δυνατό, να επιτραπεί στους διαδίκους να χρησιμοποιήσουν κι άλλη γλώσσα εκτός των δύο επισήμων. Εξάλλου, στην πράξη, στην αλληλογραφία του με την Επιτροπή ο προσφεύγων χρησιμοποιεί, συνήθως, τη μητρική του γλώσσα (άρθρο 24 ΚανονΕυρΕΔΑ).

Η Επιτροπή επικουρείται στο έργο της από Γραμματεία, την οποία παρέχει το Συμβούλιο της Ευρώπης (άρθρο 37 ΕυρΣΔΑ). Τη Γραμματεία απαρτίζουν ο Γραμματέας της Επιτροπής κι ένας αριθμός υπαλλήλων, όλοι με νομική παιδεία, διορισμένοι από το Συμβούλιο της Ευρώπης και προερχόμενοι από τα Κράτη μέλη του. Η Γραμματεία επιτελεί ένα πολυσήμαντο έργο στην προετοιμασία κι οργάνωση των εργασιών της Επιτροπής, συνδράμοντας τον εισηγητή στην προετοιμασία των αποφάσεων και των εκθέσεων που υιοθετεί η Επιτροπή. Έχει ακόμη τη φύλαξη των αρχείων της Επιτροπής. Εξάλλου, διατηρεί ένα ειδικό μητρώο στο οποίο εγγράφεται η ημερομηνία πρωτοκολλήσεως της εισαγόμενης προσφυγής κι η ημερομηνία του κλεισίματος της υποθέσεως. Η Γραμματεία χωρίζεται σε δύο τμήματα. Το πρώτο ασχολείται με την έρευνα και τη νομολογία· το δεύτερο με τις προσφυγές.

Γ. Η προσφυγή ενώπιον της Επιτροπής. Η άσκηση της προσφυγής

Σύμφωνα με τα άρθρα 24, 25 ΕυρΣΔΑ η Επιτροπή μπορεί να επιληφθεί προσφυγών που ασκούνται ενώπιον της από άτομα και τα συμβαλλόμενα Κράτη μέλη.

β) ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ⁸

Ο αριθμός των δικαστών είναι ίσος προς τον αριθμό των κρατών μελών στη Σύμβαση. Οι δικαστές εκλέγονται για έξι έτη και η θητεία τους μπορεί να ανανεωθεί. Είναι ανεξάρτητοι από τα κράτη μέλη. Το Δικαστήριο μπορεί να συνεδριάσει σε Ολομέλεια, σε Επιτροπή τριών δικαστών, σε επταμελή Τμήματα ή και σε 17 μελή σχηματισμό. Ο ρόλος του ενισχύθηκε με το 11^ο πρωτόκολλο που το καθιστά αποκλειστικό όργανο εφαρμογής.

1. Δικαιώματα και προϋποθέσεις προσφυγής

Προβλέπονται δύο τύποι προσφυγών, σύμφωνα με το 11ο Πρωτόκολλο:

- Διακρατική προσφυγή: Οποιοδήποτε κράτος μέλος μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο κατά άλλου κράτους μέλους εφόσον το πρώτο εκτιμά ότι το δεύτερο παραβιάζει τις διατάξεις της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της (αντικειμενικός χαρακτήρας των ανθρώπινων δικαιωμάτων, δηλ. ο προσφεύγων δεν απαιτείται να επικαλεστεί την παραβίαση υποκειμενικών του δικαιωμάτων).
- Ατομική προσφυγή: Αποτελεί απόκλιση από το κοινό διεθνές δίκαιο. Οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο, μη κυβερνητικός οργανισμός ή ομάδα ιδιωτών, που επικαλείται σε βάρος του παραβίαση από κράτος μέλος των αναγνωριζόμενων από τη Σύμβαση δικαιωμάτων μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο (υποκειμενικός χαρακτήρας των ανθρώπινων δικαιωμάτων). Οι προσφεύγοντες πρέπει να έχουν εξαντλήσει, όπως και στο κλασικό διπλωματικό δίκαιο, όλα τα ένδικα βοηθήματα και μέσα του εθνικού δικαίου. Ωστόσο, σύμφωνα με τη σχετική νομολογία, ο προσφεύγων απαλλάσσεται της τελευταίας αυτής

⁸ Κ. Τσουντας «ΕΟΚ, Δίκαιο, Θεσμοί – όργανα - διδακτικές σημειώσεις», 1999, σελ. 82 επ.

υποχρέωσης, εάν η άσκηση προσφυγών στο κράτος μέλος είναι χωρίς ουσιαστική σημασία, δηλ. εάν η αποτυχία της εθνικής "ένδικης προστασίας" είναι πιθανή.

Στην πράξη, οι προσφυγές της πρώτης κατηγορίας υπήρξαν εξαιρετικά περιορισμένες και ιδίως ήταν πολιτικής φύσης (π.χ. υπόθεση της Κύπρου, πρακτικές του καθεστώτος των συνταγματαρχών στην Ελλάδα, εθνικές μειονότητες), ενώ υπάρχει εξαιρετικά μεγάλος αριθμός ατομικών προσφυγών.

3. Διαδικασία

Το παραδεκτό της προσφυγής εξετάζει επταμελής σύνθεση του Δικαστηρίου, η οποία εφόσον οι προσπάθειες συμφιλίωσης αποτύχουν, εξετάζει την υπόθεση στην ουσία της και εκδίδει απόφαση.

Σε προθεσμία τριών μηνών, τα μέρη στη δίκη μπορούν να προσφύγουν στη δεκαπενταμελή σύνθεση του Δικαστηρίου κατά της "πρωτόδικης" απόφασης, η οποία επανεξετάζει την υπόθεση. Η επανεξέταση αφορά σε σοβαρές περιπτώσεις ερμηνείας και εφαρμογής της Συνθήκης και πρέπει να έχει γίνει αποδεκτή από επιτροπή πέντε δικαστών.

Η απόφαση του Δικαστηρίου δεσμεύει μόνο τα ενδιαφερόμενα κράτη - μέρη στη συγκεκριμένη υπόθεση. Σύμφωνα με τη νομολογία του, η απόφαση έχει δηλωτικό χαρακτήρα, δηλ. αφήνει στο κράτος μέλος να επιλέξει τα μέσα εκτέλεσης της στο εσωτερικό του δίκαιο. Το κράτος πρέπει να εκτελέσει την απόφαση σε εύλογο χρονικό διάστημα, προσαρμόζοντας τη νομοθεσία του με τις διατάξεις της Σύμβασης. Επιπλέον, το Δικαστήριο αποφάσισε (22.4.1993, Μοδινός κ. Κύπρου) ότι καταδικάζει κράτη που αφήνουν στο εσωτερικό τους δίκαιο νομοθετικές διατάξεις αντίστοιχες με εκείνες, οι οποίες για κάποιο άλλο κράτος αποτέλεσαν παραβίαση των διατάξεων της Σύμβασης (με την απόφαση αυτή παραβλέπεται εμμέσως ο σχετικός χαρακτήρας των αποφάσεων του Δικαστηρίου). Εφόσον η εσωτερική νομοθεσία του κράτους που καταδικάστηκε δεν μπορεί να αποσβέσει πλήρως τις συνέπειες της παραβίασης των διατάξεων της Σύμβασης, τότε το Δικαστήριο μπορεί να χορηγήσει, στο μέρος που ζημιώθηκε, αποζημίωση, χωρίς ωστόσο να ακυρώνει τη ζημιογόνο εθνική πράξη. Ωστόσο σύγχρονη τάση του δικαστηρίου είναι η λήψη ενιαίας απόφασης (διαπίστωση της παραβίασης και πρόβλεψη αποζημίωσης).

Διάρκεια των διεθνών διαδικασιών στο Στρασβούργο⁹

Το πρόβλημα της διάρκειας των διεθνών διαδικασιών ελέγχου απασχολεί τα όργανα της Συμβάσεως, το Συμβούλιο της Ευρώπης και τις κυβερνήσεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των προσφυγών στο Στρασβούργο συνεχώς μεγαλώνει, λόγω της αποδοχής κατά τα τελευταία πέντε χρόνια της ατομικής προσφυγής από όλα τα συμβαλλόμενα κράτη, αύξησε των συμβαλλομένων κρατών από 21 σε 33 την 1 η Νοεμβρίου 1994 (με προοπτική τα 50) και καλύτερης ενημερώσεως του κοινού.

Ο αριθμός των προσφυγών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από 138 το 1955, 400 το 1968, 1009 το 1988 πέρασε σε 5550 το 1991. Από την πλευρά του Δικαστηρίου, ενώ μεταξύ 1963 και 1973 εξέταζε 1 έως 4 υποθέσεις ετησίως, μετά το 1982 ο αριθμός πέρασε σε δέκα περίπου, μετά το 1985 σε είκοσι, ενώ σήμερα επιλαμβάνεται τουλάχιστο 100 υποθέσεων κάθε χρόνο και εκδίδει 50-60 αποφάσεις. Η αθρόα προσχώρηση στην ΕΣΔΑ κρατών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης έχει φυσική συνέπεια την αύξηση του αριθμού των προσφυγών, ενώ η ενδεχόμενη διεύρυνση της προστασίας (μειονότητες, κρατούμενοι) επιτρέπει τον σκεπτικισμό ως προς τη δυνατότητα καλύτερεύσεως της καταστάσεως στο θέμα της διάρκειας των διαδικασιών.

γ. Η επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Εκτός από τα δύο όργανα που ιδρύονται από τη Σύμβαση και έχουν ως έργο του την προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω ορισμένων διαδικασιών ένα άλλο όργανο του ΣΤΕ επεμβαίνει στη λειτουργία της Σύμβασης κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Έτσι, όταν μία υπόθεση δεν παραπεμφθεί στο Δικαστήριο, είτε γιατί το ενδιαφερόμενο μέρος δεν θέλησε είτε γιατί παρήλθε η σχετική προθεσμία, τότε αρμόδια για την υπόθεση καθίσταται η Επιτροπή των Υπουργών. Αν ληφθεί δε υπόψη ότι πολλά από τα κράτη δεν έχουν ακόμη δεχθεί τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου και ότι πολλά από εκείνα που την έχουν αποδεχθεί δεν εισαγάγουν πάντοτε την υπόθεση σ' αυτό, τότε είναι εμφανές πόσο συχνά η Επιτροπή των Υπουργών είναι εκείνη που αποφασίζει τελικά.

Κατά την άσκηση αυτής της αρμοδιότητας της η Επιτροπή τ. Υ. έχει τη συνηθισμένη της σύνθεση οι δε αποφάσεις της παίρνονται με την πλειοψηφία των δύο τρίτων εκτός εάν πρόκειται για ιδιαίτερης σοβαρότητας αποφάσεις οπότε απαιτείται παμψηφία.

⁹ <http://europa.eu.int>

Όταν η Επιτροπή τ.Υ. κρίνει ότι πραγματικά υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως, ορίζει μία προθεσμία μέσα στην οποία το Κράτος, κατά του οποίου στρέφεται η προσφυγή, πρέπει να πάρει τα μέτρα που του επιβάλλονται. Εάν το κράτος δεν συμμορφωθεί τότε, η Επιτροπή τ.Υ. είναι υποχρεωμένη να δώσει στην αρχική της απόφαση την «ενδεικνυόμενη συνέχεια». Ας σημειωθεί πως στη Σύμβαση δεν προσδιορίζεται η φύση της «συνέχειας». Η Σύμβαση δεν αναφέρει παρά μία μόνο μορφή «κυρώσεως» που είναι η δημοσίευση της Επιτροπής. Ωστόσο το πιο πιθανό είναι τα ενδιαφερόμενα κράτη να επιμελούνται να πάρουν τα μέτρα που ορίζονται από την Επιτροπή τ.Υ., εκτελώντας έτσι τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει στα πλαίσια της Συμβάσεως.

Ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Ο μηχανισμός προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εκτέθηκε πιο πάνω σύμφωνα με τις διατάξεις της Συμβάσεως συμπληρώνεται με μία ρήτρα που προβλέπεται στη Σύμβαση στο άρθρο 57 κατά την οποία «Η Κυβέρνηση κάθε συμβαλλόμενου μέρους θα έχει την υποχρέωση να παρέχει, ύστερα από αίτηση του Γενικού Γραμματέα του Σ.τ.Ε. τις απαιτούμενες εξηγήσεις για τον τρόπο κατά τον οποίο το εσωτερικό του δίκαιο εξασφαλίζει την αποτελεσματική εφαρμογή οποιασδήποτε από τις διατάξεις της παρούσας Συμβάσεως».

Είναι φανερό πόση σπουδαιότητα έχει η διάταξη αυτή για την προστασία των δικαιωμάτων που προβλέπονται στη Σύμβαση και πόσο χρήσιμο συμπλήρωμα του όλου μηχανισμού της Συμβάσεως είναι.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕυρΣΔΑ¹⁰

Σαράντα τρία χρόνια μετά από τη θέση της σε ισχύ, η ΕυρΣΔΑ και ο μηχανισμός ελέγχου που εγκαθίδρυσε παραμένουν το σοβαρότερο πρότυπο συστήματος διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, σε περιφερειακό και οικουμενικό επίπεδο. Δεν υπάρχει σχολιαστής της ΕυρΣΔΑ ο οποίος να μην παραδέχεται, σε γενικές γραμμές, ότι ο απολογισμός της εφαρμογής της είναι θετικός και ιδιαίτερα στο πεδίο της λειτουργίας των οργάνων της. Κι ωστόσο, τα όργανα της ΕυρΣΔΑ είχαν να αντιμετωπίσουν σοβαρότατες υποθέσεις, όπως π.χ. σχετικά με την κατάσταση στη Βορ. Ιρλανδία, στην Ελλάδα των συνταγματαρχών, στην Κύπρο μετά από την τουρκική εισβολή, στην Τουρκία των δικωκόμενων κούρδων, είτε ακόμη αναφορικά με την κράτηση ατόμων ακόμη και υπόπτων τρομοκρατών στην Αυστρία, στην Ομοσπονδιακή Γερμανία, την Μ. Βρετανία, την Γαλλία, την Τουρκία κ.λ.π. Μάλιστα, μετά από την αναγνώριση του δικαιώματος της ατομικής προσφυγής, απ' όλες τις σχεδόν συμβαλλόμενες χώρες, το ευρωπαϊκό σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου παρουσιάζει μία ακόμη μεγαλύτερη πληρότητα ως προς την αποτελεσματικότητα της προστασίας των δικαιωμάτων που εγγυάται η ΕυρΣΔΑ.

Η επιτυχημένη αυτή λειτουργία επηρέασε μάλιστα και τις προσπάθειες που αναλήφθηκαν σ' άλλα θεσμικά πλαίσια διακρατικής συνεργασίας για την εγκαθίδρυση αναλόγων συστημάτων διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Είναι δε χαρακτηριστική η περίπτωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας/Ενωσης, η οποία θέλοντας να ενισχύσει την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο κοινοτικό επίπεδο αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο να προσχωρήσει στην ΕυρΣΔΑ.

Ο θετικός απολογισμός της λειτουργίας του ευρωπαϊκού μηχανισμού προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι δεν υπάρχουν δυσλειτουργικά προβλήματα, αρνητικά στοιχεία, ή, και τελικά, περιθώρια περαιτέρω βελτιώσεων του, υπό το φως μάλιστα της σωρευμένης εμπειρίας. Στο πεδίο αυτό έχουμε να επισημάνουμε τα ακόλουθα:

¹⁰ Σημειώσεις Παντείου «η ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων Ανθρώπου», 1998, σελ. 32 επ.

1) Λαμβάνοντας υπόψη τις σημερινές πολιτικές και κοινωνικές πραγματικότητες στον ευρωπαϊκό χώρο, ο κατάλογος των δικαιωμάτων και ελευθεριών που προστατεύονται από την ΕυρΣΔΑ και τα πρωτοκόλλά της, θα πρέπει να διευρυνθεί προκειμένου να συμπεριλάβει και τα οικονομικά, κοινωνικά δικαιώματα του ανθρώπου. Ακόμη, πρέπει να συμπεριληφθούν κι άλλα ατομικά δικαιώματα, καθώς και τα πορίσματα της νομολογίας των οργάνων της ΕυρΣΔΑ. Ίσως, θα έπρεπε να κωδικοποιηθούν όλα αυτά σ' ένα νέο κείμενο - διατύπωση της ΕυρΣΔΑ.

2) Η διαδικασία εξετάσεως των προσφυγών ενώπιον των οργάνων της ΕυρΣΔΑ είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα, με αποτέλεσμα οι αποφάσεις να εκδίδονται με σημαντική καθυστέρηση. Η διαπίστωση αυτή μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις πάνω στην ιδέα που ο ευρωπαίος πολίτης σχηματίζει για την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης στο πλαίσιο των οργάνων του Στρασβούργου. Θα πρέπει, λοιπόν, να αναζητηθούν τρόποι περαιτέρω επιταχύνσεως της διαδικασίας, τόσο ενώπιον της Επιτροπής όσο και ενώπιον του Δικαστηρίου, χωρίς φυσικά, τούτο να καταλήγει σε βάρος της χρηστής απονομής της δικαιοσύνης. Η κατάσταση αναμένεται, ν' αλλάξει, προς το καλύτερο, με τη θέση σ' εφαρμογή του 11ου Πρωτοκόλλου.

3) Η παρουσία στον δικαιοδοτικό μηχανισμό της ΕυρΣΔΑ ενός πολιτικού οργάνου με εξουσίες λήψεως αποφάσεων, της Επιτροπής Υπουργών, ενέχει, όπως αποδείχθηκε, κινδύνους για την ορθή εφαρμογή των επιταγών της Συμβάσεως. Οι κίνδυνοι αυτοί επισημαίνονται με έμφαση στις διακρατικές υποθέσεις, χωρίς να παραγνωρίζονται τα προβλήματα και στις ατομικές προσφυγές. Γι αυτό θα πρέπει να παραμερισθεί από το σύστημα ελέγχου της ΕυρΣΔΑ. Είναι χαρακτηριστική - όπως είδαμε παραπάνω - η πολιτική θεώρηση των πραγμάτων που οδήγησε την Επιτροπή Υπουργών στο κλείσιμο της υποθέσεως των ελληνικών προσφυγών κατά του Ην. Βασιλείου αναφορικά με την Κύπρο, ή στην υιοθέτηση της αποφάσεως ΟΗ (79) 1 στην υπόθεση *Κύπρος κατά Τουρκίας*, η αντιμετώπιση της πορείας της τρίτης κυπριακής προσφυγής. Το θέμα της πολιτικοποίησης των διακρατικών υποθέσεων θα πρέπει να απασχολήσει σοβαρά τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, αφού οι συνέπειες του πλήττουν άμεσα την εικόνα της ανεξαρτησίας των οργάνων της ΕυρΣΔΑ που έχει, ή θέλει να έχει, η διεθνής κοινή γνώμη, αλλά και κάθε πολίτης Κράτους μέλους ξεχωριστά. Τη ριζική λύση κι εδώ προσφέρει, τελικά, το 11ο Πρωτόκολλο της ΕυρΣΔΑ.

4)Γενικά, η πολιτική θεώρηση των υποθέσεων από ορισμένα Κράτη, αποτελεί πλέον έναν ορατό κίνδυνο για το μέλλον της διακρατικής προσφυγής στα πλαίσια της ΕυρΣΔΑ. Χαρακτηριστικός είναι ο φιλικός διακανονισμός που έκλεισε την τουρκική υπόθεση (1985) και οι συνθήκες μέσα στις οποίες επιτεύχθηκε. Ελπίδα της τελευταίας στιγμής, αποτελεί η πρόσφατη κίνηση της Δανίας που προσέφυγε κατά της Τουρκίας για υπόθεση βασανιστηρίων πολίτη.

5)Περαιτέρω κίνδυνο αποτελούν οι διαθέσεις ορισμένων κρατών για γενικότερη πολιτικοποίηση κάποιων ζητημάτων. Π.χ. η στάση της Αγκυρας έναντι των ευθυνών της Τουρκίας στην Κύπρο, σε σχέση με τις σε βάρος της διακρατικές ή ατομικές προσφυγές.

6)Όμως οι παραπάνω διαπιστώσεις θα πρέπει να εκτιμηθούν σωστά, ιδιαίτερα, τώρα, που το Συμβούλιο της Ευρώπης υποδέχθηκε τη μία μετά την άλλη, τις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Η εφαρμογή της Ευρσδα, στις χώρες αυτές καθιστά, επομένως, επιτακτική την αντιμετώπιση ορισμένων ζητημάτων που θα καταστήσουν την ΕυρΣΔΑ πιο αποτελεσματική και για τους πολίτες των νέων χωρών-μελών του Οργανισμού του Στρασβούργου.

7)Η εγκαθίδρυση μιας "ευρωπαϊκής δημόσιας τάξης" προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αποτελεί ακόμη έναν προς επίτευξη στόχο και γι' αυτό χρειάζεται ενθάρρυνση ή εναρμονιστική κίνηση των νομικών ρυθμίσεων των Κρατών μερών προς τους κανόνες της ΕυρΣΔΑ. Τούτο θα οδηγήσει στην κοινή αποδοχή ενός υψηλού - και διαρκώς διευρυνόμενου - επιπέδου προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στα πλαίσια μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Πρόκειται για μια ενοποιητική διαδικασία μεγίστης πολιτικής σημασίας που διαπερνά τα όρια ενός απλού διεθνούς δικαιοκού πλαισίου μηχανισμών και ρυθμίσεων για την προαγωγή και προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και οι διαστάσεις της οποίας μεγεθύνονται με την πάροδο του χρόνου αλλά και τις εξελίξεις στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Ο κοινοτικός πυλώνας διέπεται από τις παραδοσιακές θεσμικές διαδικασίες, προβλέπει το ρόλο της Επιτροπής, του Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και του Δικαστηρίου και διαχειρίζεται κατά κύριο λόγο την εσωτερική αγορά και τις κοινές πολιτικές. Οι υπόλοιποι δύο πυλώνες προβλέπουν τη συμμετοχή των κρατών μελών σε τομείς που μέχρι τότε θεωρείτο ότι ανήκαν αποκλειστικά στις εθνικές αρμοδιότητες: την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας αφενός και αφετέρου τις εσωτερικές υποθέσεις όπως π.χ. η πολιτική σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου, αστυνομία και η δικαιοσύνη. Η σημαντική πρόοδος συνίσταται στο ότι τα κράτη μέλη θεωρούν ότι είναι προς το συμφέρον τους να συνεργασθούν στενότερα στους τομείς αυτούς προκειμένου να επιβεβαιώσουν την ευρωπαϊκή ταυτότητα διεθνώς και να εξασφαλίσουν την καλύτερη προστασία των πολιτών τους έναντι του οργανωμένου εγκλήματος και της διακίνησης наркωτικών.

Οι πολίτες όμως θα συγκρατήσουν κυρίως από τη Συνθήκη του Μάαστριχ την απόφαση που θα σηματοδεύσει με τον πιο σαφή τρόπο την καθημερινή τους ζωή: την υλοποίηση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης στην οποία θα συμμετέχουν από την 1η Ιανουαρίου 1999 όλες οι χώρες του θα πληρούν ορισμένα οικονομικά κριτήρια που εγγυώνται την καλή δημοσιονομική τους διαχείριση και εξασφαλίζουν για το μέλλον τη σταθερότητα του ενιαίου νομίσματος: του Ευρώ. Η τελευταία λογικό στάδιο της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς είναι η θέση σε κυκλοφορία του ενιαίου νομίσματος η οποία λόγω των ατομικών συνεπειών που θα έχει για κάθε πολίτη και των κοινωνικών και οικονομικών της συνεπειών, θα έχει ιδιαίτερα μεγάλη πολιτική σημασία. Θα μπορούσε ακόμη να λεχθεί ότι το Ευρώ θα αποτελέσει στο μέλλον το πιο απτό σύμβολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ισχυρό νόμισμα που θα μπορεί να ανταγωνιστεί τα μεγάλα διεθνή νομισματικά αποθεματικά θα αποτελέσει το διακριτικό σήμα της από κοινού συμμετοχής μας σε μια ήπειρο που ενώνεται και εδραιώνεται.

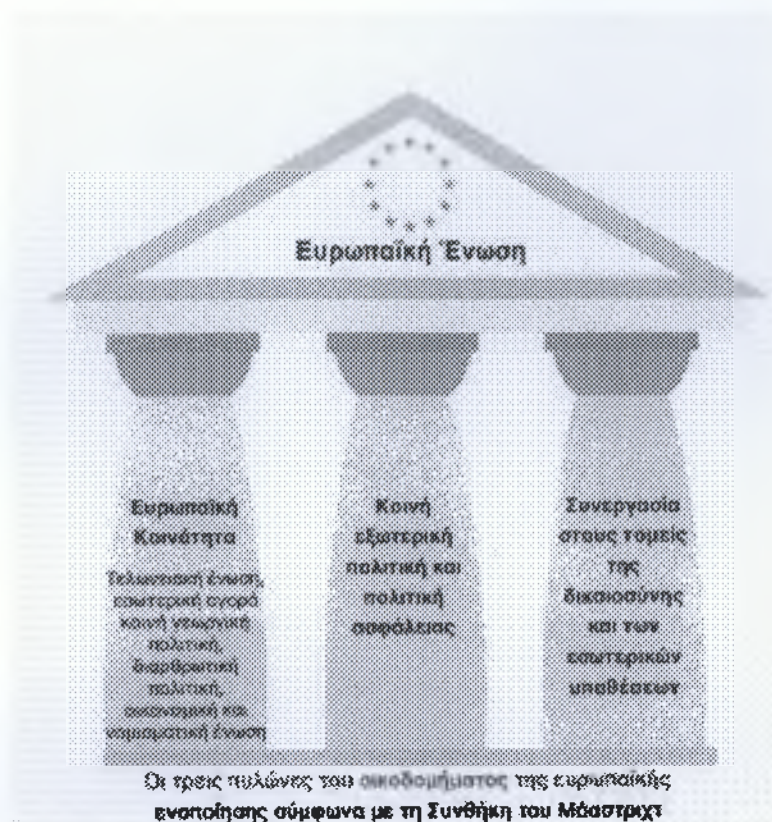
Την κοινοτική ορολογία γίνεται αναφορά στους τρεις πυλώνες της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση που είναι οι ακόλουθοι:

ο κοινοτική διάσταση η οποία αντιστοιχεί στις διατάξεις που περιλαμβάνονται στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας της ΕΚΑΧ και της ΕΥΡΑΤΟΜ: ιθαγένεια της Ένωσης, πολιτικές της Κοινότητας, Οικονομική και Νομισματική Ένωση, κλπ (πρώτος πυλώνας).

ο κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας που εμπεριέχεται στον τίτλο V της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (δεύτερος πυλώνας), η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε κοινά θέματα που καλύπτεται από τον τίτλο VI της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (τρίτος πυλώνας).

ο συνθήκη του Άμστερνταμ μετέφερε ορισμένους από τους τομείς που περιλαμβάνονται στον πρώην τρίτο πυλώνα, στον πρώτο πυλώνα (ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων).¹¹

¹¹ Η Ευρώπη από το Α έως το Ω, Werner Weidenfeld-Wolfgang Wessels

1. Πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η θέση σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 1993 της συνθήκης για την ΕΕ που υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου 1992 στο Μάαστριχ δίνει μια νέα διάσταση στην Ευρωπαϊκή οικοδόμηση. Η Ευρωπαϊκή κοινότητα, της οποίας οι φιλοδοξίες και το περιεχόμενο αφορούσαν κυρίως τον οικονομικό τομέα, μετατρέπεται σε μια Ευρωπαϊκή Ένωση που βασίζεται στο εξής σε τρεις πυλώνες, τον κυβερνητικό και δύο διακυβερνητικούς.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ:

**Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΓΗΡΑΙΑ ΗΠΕΙΡΟ**

Κεφάλαιο 1

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ

2. Η τροποποίηση πυλώνων σύμφωνα με την συνθήκη του Άμστερνταμ¹²

Προκειμένου να αναπτυχθεί ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, η συνθήκη του Άμστερνταμ εισάγει ένα νέο τίτλο καλούμενο "θεωρήσεις, άσυλο, μετανάστευση και άλλες πολιτικές σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων" στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ο έλεγχος των εξωτερικών συνόρων, το άσυλο, η μετανάστευση και η δικαστική συνεργασία σε αστικά θέματα εντάσσονται στο εξής στον πρώτο πυλώνα και θα ακολουθούν την κοινοτική μέθοδο. Ωστόσο, η "κοινοτικοποίηση" αυτή θα πραγματοποιηθεί προοδευτικά, με το ρυθμό των αποφάσεων του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το αργότερο εντός 5 ετών από τη θέση σε ισχύ της νέας συνθήκης. Μόνον η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις παραμένει στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα, στον οποίο η νέα συνθήκη προσθέτει την πρόληψη και την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Οι θεσμικές αυτές εξελίξεις εισάγουν νέες διαδικασίες λήψης αποφάσεων που θα διευκολύνουν τη θέσπιση περισσότερων και αποτελεσματικότερων μέτρων και θα εντείνουν τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών.

Στη δεκαετία του '80, ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν πιο περιοριστικές πράξεις: συμφωνία του Σένγκεν το 1985, σύμβαση εκτέλεσης της συμφωνίας Σένγκεν το 1990, οι οποίες καθιέρωσαν νέες επιχειρησιακές διαρθρώσεις προκειμένου να εξασφαλιστεί, μεταξύ άλλων, η συνεργασία ανάμεσα στις αστυνομίες όπως και στα τελωνεία (σύστημα πληροφοριών του Σένγκεν-SIS)¹³. Στη συνέχεια, κρίθηκε αναγκαίο να ενσωματωθεί το συμπαγές σύστημα των ομάδων διαβούλευσης σε μια γενικότερη δομή: σκοπός ήταν αφενός να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των δράσεων που αναλάμβαναν τα κράτη μέλη στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων και, αφετέρου, να συντονιστούν οι εργασίες όλων αυτών των οργανισμών και να αποφευχθεί η αλληλοεπικάλυψη.

Θεσμοποίηση της συνεργασίας στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων: Τίτλος VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (1992-98)

Ο Τίτλος VI αναπαρήγαγε εν μέρει το προϋπάρχον σύστημα διακυβερνητικής συνεργασίας, πράγμα που εξηγεί τις επικρίσεις που διατυπώθηκαν σε βάρος του: πολυάριθμα επίπεδα εργασίας στο πλαίσιο του τρίτου πυλώνα, πολυπλοκότητα και έλλειψη διαφάνειας. Η διάρθρωση του τρίτου πυλώνα, που ακολουθεί εκείνη της

¹² <http://europa.eu.int>, Μ.Α. Δαγτόγλου « Βασικά Στοιχεία συνθήκης του Άμστερνταμ », εκδ. Σάκκουλα, 1999, σελ. 5 επ.

κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, παρείχε περιορισμένο ρόλο στα κοινοτικά όργανα και ουσιαστικά δεν μπορούσε να ασκηθεί έλεγχος στις αποφάσεις των κρατών μελών:

το Δικαστήριο δεν ήταν αρμόδιο για την ερμηνεία των συμβάσεων εκτός εάν προβλέπεται ρητά σε ρήτρα του εγγράφου (σύμβασης ή άλλου)

το Συμβούλιο μπορούσε να ζητά τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αλλά τις περισσότερες φορές απλώς το ενημερώνει

η Επιτροπή. Επιτροπή είχε περιορισμένο δικαίωμα πρωτοβουλίας σε ορισμένους τομείς και το μοιράζεται με τα κράτη μέλη

το Συμβούλιο, καθλώνεται συχνά από την υποχρέωση να λαμβάνει όλες τις αποφάσεις του με ομοφωνία.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ αλλάζει τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων με τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης με ευρύτερες και σαφέστερες επιδιώξεις, αποτελεσματικότερες και δημοκρατικότερες μεθόδους, όπου ο ρόλος των κοινοτικών οργάνων θα είναι πιο ισόρροπος.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ μεταφέρει τους τομείς αυτούς στο πλαίσιο της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας όπου ο ρόλος των οργάνων είναι πολύ διαφορετικός από εκείνον που προβλεπόταν στον τίτλο VI.

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα συνεχίσει να έχει πρωταρχικό ρόλο κατά την προσεχή πενταετία προκειμένου να λάβει ορισμένες αποφάσεις στους προαναφερόμενους τομείς. Στόχος είναι να διευκολυνθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των ευρωπαϊκών πολιτών και των υπηκόων τρίτων χωρών αναπτύσσοντας ταυτόχρονα την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερομένων διοικήσεων έτσι ώστε να καταπολεμηθεί η διεθνής εγκληματικότητα.

---

¹³ Α. Κατράκης «Βασικές στοιχεία του Σένγκεν» εκδ. Α. Σάκκουλα, 1998, σελ. 11 επ.

3. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

α) Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁴

Μέλη: οι υπουργοί των 15 κρατών μελών

Προεδρία: από την 1η Ιουλίου 1995 ασκείται εκ περιτροπής κάθε έξι μήνες με την ακόλουθη διαδοχή: Ισπανία, Ιταλία, Ιρλανδία, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο, Ηνωμένο Βασίλειο, Αυστρία, Γερμανία, Φινλανδία, Πορτογαλία, Γαλλία, Σουηδία, Βέλγιο, Δανία, Ελλάδα.

Τόπος συνεδριάσεων: Βρυξέλλες, εκτός από τον Απρίλιο, Ιούνιο και Οκτώβριο, όταν όλα τα συμβούλια πραγματοποιούνται στο Λουξεμβούργο
Διεύθυνση: Rue de la Loi 175, B-1048 Bruxelles.

Τηλ.: (32-2) 285 61 11 Φαξ: (32-2) 285 73 97/73 81

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γνωστότερο ως Συμβούλιο Υπουργών, είναι μοναδικό στο είδος του στον κόσμο. Στο Συμβούλιο τα κράτη μέλη νομοθετούν για την Ένωση, θέτουν τους πολιτικούς της στόχους, συντονίζουν τις εθνικές τους πολιτικές και επιλύουν διαφορές μεταξύ τους, καθώς και μεταξύ αυτών και άλλων θεσμικών οργάνων.

Το Συμβούλιο είναι ένας οργανισμός με υπερεθνικό και διακυβερνητικό χαρακτήρα, που αποφασίζει για ορισμένα θέματα με ειδική πλειοψηφία και για άλλα ομόφωνα. Στις διαδικασίες, στα ήθη και στην πρακτική του, ακόμη και στις διαφωνίες του, το Συμβούλιο στηρίζεται στην αλληλεγγύη και στην εμπιστοσύνη, στοιχεία που σπάνια συναντά κανείς στις σχέσεις μεταξύ κρατών.

Η δημοκρατική του λειτουργία δεν πρέπει να αμφισβητείται. Σε κάθε συνεδρίαση του Συμβουλίου συναντώνται αντιπρόσωποι των κρατών μελών, κατά κανόνα υπουργοί, που λογοδοτούν τα εθνικά τους κοινοβούλια και στην εθνική τους κοινή γνώμη. Σήμερα, συγκαλούνται τακτικά περισσότερες από 25 διαφορετικών ειδών σύνοδοι του Συμβουλίου. Τα Συμβούλια "Γενικές υποθέσεις" (υπουργοί εξωτερικών), "Οικονομικά και δημοσιονομικά θέματα" και "Γεωργία" συγκαλούνται κάθε μήνα, άλλα όπως τα Συμβούλια

¹⁴ Η Ευρώπη από το Α έως το Ω, Werner Weidenfeld-Wolfgang Wessels, Κ. Στεφάνου: «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση», εκδ. Α. Σάκκουλα, 1999, σελ. 131 επ.

"Μεταφορές", "Περιβάλλον" και "Βιομηχανία", από δύο έως τέσσερις φορές το χρόνο.

Το 1994 το Συμβούλιο συγκάλεσε περίπου 100 επίσημες υπουργικές συνόδους στη διάρκεια των οποίων εκδόθηκαν περίπου 300 κανονισμοί, 50 οδηγίες και 160 αποφάσεις.

ΠΡΟΕΔΡΙΑ

Η προεδρία του Συμβουλίου ασκείται εκ περιτροπής από τα κράτη μέλη για έξι μήνες: από τον Ιανουάριο έως τον Ιούλιο, από τον Ιούλιο έως τον Δεκέμβριο.

Ο ρόλος της προεδρίας αποκτά ολοένα μεγαλύτερη σημασία με τη διεύρυνση και εμπάθυνση των τομέων ευθύνης της Ένωσης. Πρέπει:

- να ορίζει όλες τις συνεδριάσεις και να προεδρεύει σε αυτές,
- να επεξεργάζεται αποδεκτούς συμβιβασμούς και να βρίσκει πραγματιστικές λύσεις στα προβλήματα που υποβάλλονται στο Συμβούλιο,
- να προσπαθεί να εξασφαλίζει συνέπεια και συνέχεια στη λήψη αποφάσεων.

ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση δημιούργησε τρεις πυλώνες στους οποίους στήριξε τις δραστηριότητες της Ένωσης και καθιέρωσε τη λήψη αποφάσεων είτε με ειδική πλειοψηφία είτε ομόφωνα.

Ο πρώτος πυλώνας καλύπτει ευρύ φάσμα πολιτικών της Κοινότητας (όπως γεωργία, μεταφορές, περιβάλλον, ενέργεια, έρευνα και ανάπτυξη) που σχεδιάζονται και εφαρμόζονται σύμφωνα με μια δοκιμασμένη διαδικασία λήψης αποφάσεων, που ξεκινά με πρόταση της Επιτροπής. Μετά από λεπτομερή εξέταση της πρότασης σε επίπεδο εμπειρογνομώνων και σε πολιτικό επίπεδο, το Συμβούλιο μπορεί είτε να εγκρίνει την πρόταση της Επιτροπής είτε να την τροποποιήσει είτε να μη δώσει συνέχεια σε αυτήν.

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση ενίσχυσε το λόγο που έχει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με τη διαδικασία της συναπόφασης, που σημαίνει ότι ένα ευρύ φάσμα νομοθεσίας (όπως η νομοθεσία της εσωτερικής αγοράς, τα

θέματα πολιτικής καταναλωτών, τα διευρωπαϊκά δίκτυα, η παιδεία και η υγεία) εγκρίνεται και από το Κοινοβούλιο και από το Συμβούλιο.

Στην πλειονότητα των περιπτώσεων (συμπεριλαμβανομένων της γεωργίας, της αλιείας, της εσωτερικής αγοράς, του περιβάλλοντος και των μεταφορών) το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία και οι ψήφοι των κρατών μελών σταθμίζονται ως εξής:

Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και Ηνωμένο Βασίλειο	10 ψήφοι
Ισπανία	8 ψήφοι
Βέλγιο, Ελλάδα, Κάτω Χώρες και Πορτογαλία	5 ψήφοι
Δανία, Ιρλανδία και Φινλανδία	3 ψήφοι
Λουξεμβούργο	2 ψήφοι
Σύνολο	87 ψήφοι

Όταν το Συμβούλιο αποφασίζει βάσει πρότασης της Επιτροπής, χρειάζονται τουλάχιστον 62 ψήφοι υπέρ. Στις άλλες περιπτώσεις, η ειδική πλειοψηφία είναι επίσης 62 ψήφοι στις οποίες όμως πρέπει να περιλαμβάνονται οι ψήφοι τουλάχιστον 10 κρατών μελών. Στην πράξη το Συμβούλιο προσπαθεί να επιτύχει την ευρύτερη δυνατή συναίνεση πριν καταλήξει σε απόφαση, έτσι ώστε το 1994 αρνητικές ψήφοι και αποχές υπήρχαν μόνο στο 14% περίπου της νομοθεσίας που εξέδωσε το Συμβούλιο.

Οι τομείς πολιτικής που καλύπτονται από τον πρώτο πυλώνα και εξακολουθούν να απαιτούν ομοφωνία για τη λήψη αποφάσεων περιλαμβάνουν τη φορολογία, τη βιομηχανία, τον πολιτισμό, τα περιφερειακά και κοινωνικά ταμεία και το πρόγραμμα-πλαίσιο για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη.

Όσον αφορά τους δύο άλλους πυλώνες που δημιούργησε η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση - κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (δεύτερος πυλώνας) και συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (τρίτος πυλώνας)-, το Συμβούλιο λαμβάνει αποφάσεις και επίσης προωθεί πρωτοβουλίες. Ο κανόνας και στους δύο

πυλώνες είναι η ομοφωνία, εκτός εάν πρόκειται για την εφαρμογή από κοινού δράσης, η οποία μπορεί να αποφασιστεί με ειδική πλειοψηφία.

Οι στόχοι της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας πρόκειται να καθοριστούν προκειμένου να υλοποιήσουν μια εξωτερική πολιτική που θα καλύπτει κάθε πτυχή εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας.

Η συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων έχει ως στόχο την επίτευξη της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων μέσα στην Ένωση, καθώς και την προώθηση μέτρων κοινού ενδιαφέροντος στους τομείς της άσκησης ελέγχου στα εξωτερικά σύνορα, της πολιτικής ασύλου, της μεταναστευτικής πολιτικής και της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, του λαθρεμπορίου ναρκωτικών και άλλων σοβαρών μορφών διεθνούς εγκληματικότητας.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ¹⁵

Από το 1974, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων συναντώνται τουλάχιστον δύο φορές το χρόνο στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ή της "ευρωπαϊκής συνόδου κορυφής". Συμμετέχει επίσης ο πρόεδρος της Επιτροπής. Ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καλείται να μιλήσει κατά την εναρκτήρια συνεδρίαση.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθίσταται ολοένα σημαντικότερο στοιχείο της Ένωσης που θέτει προτεραιότητες, εξασφαλίζει την πολιτική καθοδήγηση, δίνει ώθηση στην ανάπτυξη της Ένωσης και επιλύει τα αμφισβητούμενα ζητήματα που στάθηκε δύσκολο να επιλύσει το Συμβούλιο Υπουργών.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μετά από κάθε συνεδρίασή του καθώς και ετήσια γραπτή έκθεση σχετικά με την πρόοδο που σημείωσε η Ένωση.

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

---

¹⁵ Κ. Στεφάνου ό.π. σελ.155 επ.

Η κοινοτική νομοθεσία που εκδίδει το Συμβούλιο - ή το Κοινοβούλιο μαζί με το Συμβούλιο στη διαδικασία της συναπόφασης - μπορεί να έχει τις εξής μορφές: κανονισμοί: εφαρμόζονται άμεσα χωρίς να υπάρχει ανάγκη λήψης εθνικών μέτρων για την εφαρμογή τους,

οδηγίες: δεσμεύουν τα κράτη μέλη ως προς τους στόχους που πρέπει να επιτύχουν, ενώ αφήνουν στις εθνικές αρχές την εξουσία να επιλέξουν τη μορφή και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσουν,

αποφάσεις: είναι δεσμευτικές ως προς όλες τους τις πλευρές για εκείνους προς τους οποίους απευθύνονται. Μια απόφαση μπορεί να απευθύνεται σε οποιοδήποτε ή σε όλα τα κράτη μέλη, σε επιχειρήσεις ή σε άτομα, συστάσεις και γνώμες: δεν είναι δεσμευτικές .

Η κοινοτική νομοθεσία καθώς και οι κοινές θέσεις του Συμβουλίου που διαβιβάζονται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα σε όλες τις επίσημες γλώσσες.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Κάθε κράτος μέλος έχει μια εθνική αντιπροσωπεία στις Βρυξέλλες, η οποία είναι γνωστή ως μόνιμη αντιπροσωπεία. Στις αντιπροσωπείες αυτές προΐστανται οι μόνιμοι αντιπρόσωποι, που κατά κανόνα είναι ανώτεροι διπλωμάτες, και η επιτροπή τους, λεγόμενη Coreper, προετοιμάζει τις υπουργικές συνόδους. Η Coreper συνεδριάζει μία φορά την εβδομάδα και το κυριότερο καθήκον της είναι να φροντίζει να εξετάζονται σε υπουργικό επίπεδο μόνο τα δυσκολότερα και πιο ευαίσθητα ζητήματα.

Η Coreper είναι επίσης ο αποδέκτης των εκθέσεων των πολυάριθμων ομάδων εργασίας εθνικών εμπειρογνομόνων του Συμβουλίου. Οι εν λόγω ομάδες εξετάζουν λεπτομερώς τις προτάσεις της Επιτροπής και εντοπίζουν, μεταξύ άλλων, σημεία συμφωνίας και διαφωνίας.

Το έργο του Συμβουλίου "Γεωργία" προετοιμάζουν πεπειραμένοι αντιπρόσωποι των κρατών μελών που συνέρχονται μία φορά την εβδομάδα στα πλαίσια της Ειδικής Επιτροπής για τη Γεωργία.

Η Γενική Γραμματεία παρέχει την πνευματική και υλική υποδομή του Συμβουλίου σε όλα τα επίπεδα. Αποτελεί στοιχείο συνέχειας στις εργασίες του Συμβουλίου και φυλάσσει τις πράξεις και τα αρχεία του Συμβουλίου. Η νομική του Υπηρεσία παρέχει συμβουλές στο Συμβούλιο και στις επιτροπές σχετικά

με νομικά θέματα. Ο γενικός γραμματέας διορίζεται από το εν ενεργεία Συμβούλιο ομόφωνα.

β) Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹⁶

Νομική βάση: άρθρα 155 έως 163 της Συνθήκης ΕΚ· στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ: άρθρα 1.5, παράγραφος 3, 1.6, 1.7, 1.8, παράγραφος 3, και 1.9 της Συνθήκης ΕΕ· στους τομείς δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων: άρθρα Κ.3 παράγραφος 2, Κ.4 παράγραφος 2, Κ.6 και Κ.9 της Συνθήκης ΕΕ

Στόχοι: διασφάλιση της λειτουργίας και της ανάπτυξης της κοινής αγοράς εκπροσώπηση των κοινοτικών συμφερόντων εντός και εκτός ΕΕ.

Μέσα: δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας κατά τη νομοπαραγωγική διαδικασία της ΕΕ, συμμετοχή στην εκπόνηση, την υλοποίηση και τον έλεγχο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου· αντιπροσωπεύει της Επιτροπής σε κράτη.

Προϋπολογισμός: 2,7 δισεκατ. ECU διοικητικού χαρακτήρα πιστώσεις, 77,8 δισεκατ. ECU επιχειρησιακές πιστώσεις (1996).

Η «Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων» -όπως είναι η νομικώς ορθή ονομασία της· σημειώνεται πάντως ότι το Νοέμβριο του 1993 καθιερώθηκε, για απλούστευση, ο όρος «Ευρωπαϊκή Επιτροπή»-περιλαμβάνει τους 20 επιτρόπους και τον πολύπλοκο διοικητικό μηχανισμό του οποίου προϊστάνται και του οποίου έδρα είναι οι Βρυξέλλες. Πρόκειται για 26 γενικές διευθύνσεις και ορισμένες υπηρεσίες οριζόντιου χαρακτήρα (Γενική Γραμματεία, Νομική Υπηρεσία, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων της ΕΕ, Στατιστική Υπηρεσία, Μεταφραστική Υπηρεσία, Κοινή Υπηρεσία Διερμηνείας Συνεδριάσεων κ.α.), στις οποίες απασχολούνται 16.500 περίπου μόνιμοι και έκτακτοι υπάλληλοι, το 11 % των οποίων εργάζεται στον γλωσσικό τομέα.

Ιστορική εξέλιξη και λειτουργία

Πρόδρομος της Επιτροπής είναι η «Ανώτατη Αρχή» της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), στην οποία η Συνθήκη ΕΚΑΧ προσέδιδε ρητά «διακρατικό χαρακτήρα».

Το 1958, μετά την υπογραφή των Συνθηκών της Ρώμης, δημιουργήθηκε η «Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας». Σε αντίθεση με το

¹⁶ <http://europa.eu.int>, Κ. Στεφάνου ό.π.σελ. 176 επ.

Συμβούλιο Υπουργών (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης), το οποίο εκπροσωπεί τα συμφέροντα των κρατών μελών, η Επιτροπή δημιουργήθηκε με στόχο τη διαφύλαξη των κοινοτικών συμφερόντων. Προς το σκοπό αυτό, οι Συνθήκες αναθέτουν συγκεκριμένα καθήκοντα στην Επιτροπή, γενική περιγραφή των οποίων δίδεται στο άρθρο 155 ΕΟΚ. Τα κυριότερα από τα καθήκοντα αυτά δύνανται να χωρισθούν σε τρεις κατηγορίες: 1) δικαίωμα πρωτοβουλίας της Επιτροπής στη διαδικασία λήψης κοινοτικών αποφάσεων: το Συμβούλιο μπορεί να λάβει αποφάσεις μόνον κατόπιν προτάσεως της Επιτροπής 2) νομοπαραγωγική δραστηριότητα: στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, η Επιτροπή λαμβάνει δεσμευτικές αποφάσεις και συνάπτει διεθνείς συνθήκες 3) διαχειριστικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες: η Επιτροπή μεριμνά για την εφαρμογή του δευτερογενούς κοινοτικού δικαίου και παρακολουθεί την εφαρμογή του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου στα κράτη μέλη. Με τη Συνθήκη Συγχώνευσης (η οποία άρχισε να ισχύει από 1ης Ιουλίου 1967) η Ανώτατη Αρχή της ΕΚΑΧ, η Επιτροπή της ΕΟΚ και η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ) συγχωνεύθηκαν και αποτελούν πλέον την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Το πλήθος των νομικών πράξεων που αναφέρονται στο Λευκό Βιβλίο για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς καθώς και οι νέοι τομείς πολιτικής που συμπεριλήφθηκαν στη Συνθήκη ΕΚ (έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, διαρθρωτική πολιτική, περιβάλλον) κατέστησαν την Επιτροπή κέντρο διαβουλεύσεων με τις ενώσεις, τις επιχειρήσεις, τις περιφέρειες και την τοπική αυτοδιοίκηση. Η πτώση του τείχους του Βερολίνου και το τέλος του ανταγωνισμού μεταξύ ανατολής και δύσης διέυρυναν το πεδίο δραστηριοτήτων της Επιτροπής προσθέτοντας σε αυτό τον τομέα των - εξωτερικών σχέσεων της Κοινότητας. Οι εξελίξεις αυτές και ο δυναμισμός του προέδρου της Επιτροπής (1985-1995) ενίσχυσαν διπλά το ρόλο της Επιτροπής:

1) ο διαμεσολαβητικός της ρόλος μεταξύ των εθνικών κυβερνήσεων ισχυροποιήθηκε, κυρίως λόγω της ολοένα και μεγαλύτερης προσφυγής στη λήψη αποφάσεων κατά πλειοψηφία στο Συμβούλιο· 2) η σύσφιγξη των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων ενίσχυσε το διεθνή ρόλο της Επιτροπής. Η εκλογή του Λουξεμβούργιου, τον Ιανουάριο του 1995, ως νέου προέδρου της Επιτροπής, σηματοδότησε νέα εποχή για την Επιτροπή,

η οποία φαίνεται να χαρακτηρίζεται πλέον από μεγαλύτερη μετριοπάθεια και παγίωση των κεκτημένων.

Η Επιτροπή ως φορέας λήψεως αποφάσεων

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποτελεί τον σημαντικότερο φορέα προπαρασκευής, κατάρτισης, εκτέλεσης και ελέγχου της εφαρμογής των δεσμευτικών αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Όσον αφορά τον πρώτο πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ισχύουν τα εξής: 1) Προπαρασκευή των αποφάσεων: στους περισσότερους τομείς (εξαίρεση: σύνδεση με τρίτες χώρες, διεύρυνση) το Συμβούλιο δύναται να εγκρίνει νομική πράξη μόνον βάσει προτάσεως της Επιτροπής. Τα σχέδια των νομικών πράξεων εξετάζονται από ειδικές ομάδες εργασίας και μελέτης (υπάρχουν 700-1000 τέτοιες ομάδες), στη σύνθεση των οποίων συμμετέχουν όχι μόνον υπάλληλοι της Επιτροπής αλλά και υπάλληλοι από τα κράτη μέλη, εκπρόσωποι ενώσεων και ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες. Εάν ένα σχέδιο νομικής πράξης έχει διαβιβασθεί επίσημα στο Συμβούλιο, η Επιτροπή δύναται ανά πάσα στιγμή, μέχρι την έγκρισή του, να το τροποποιήσει ή να το αποσύρει. Οι συστάσεις, οι γνωμοδοτήσεις και οι λοιπές ανακοινώσεις της Επιτροπής (π.χ. οι Λευκές και Πράσινες Βίβλοι για διάφορους τομείς πολιτικής) δεν λαμβάνουν τη μορφή επίσημων προτάσεων προς το Συμβούλιο, εφόσον πρόκειται για μη δεσμευτικές τοποθετήσεις της Επιτροπής, οι οποίες, εντούτοις, οδηγούν συχνά σε συγκεκριμένα νομοθετικά μέτρα. Στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων, το Συμβούλιο δύναται να δώσει συγκεκριμένη εξουσιοδότηση στην Επιτροπή για τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων με τρίτα κράτη ή διεθνείς οργανισμούς (π.χ. κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ΟΑΤΤ). 2) Λήψη αποφάσεων: η Επιτροπή συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων μέσω των υπαλλήλων της που συμμετέχουν στις ομάδες εργασίας του Συμβουλίου (250 περίπου),

των υψηλόβαθμων υπαλλήλων της και του αναπληρωτή γενικού γραμματέα ο οποίος συμμετέχει στις συνεδριάσεις της. Οι υπάλληλοι της Επιτροπής μπορούν να επηρεάσουν τους εκπροσώπους των εθνικών κυβερνήσεων, δεν έχουν όμως δικαίωμα ψήφου. Στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Υπουργών λαμβάνει μέρος ο εκάστοτε αρμόδιος επίτροπος, ο οποίος όμως ελάχιστα επηρεάζει τη διαδικασία διαπραγματεύσεων μεταξύ των υπουργών. Η

Επιτροπή δύναται να λαμβάνει αυτοτελώς ορισμένες αποφάσεις, ανεξάρτητα από το Συμβούλιο, οι οποίες αφορούν κυρίως την εσωτερική της οργάνωση, τον προϋπολογισμό, το δίκαιο ανταγωνισμού και συμπράξεων (π.χ. αποφάσεις σχετικά με κρατικές ενισχύσεις ή συγχωνεύσεις επιχειρήσεων). 3) Εκτέλεση των αποφάσεων: η Επιτροπή εκτελεί τον προϋπολογισμό της ΕΕ (πολιτική προϋπολογισμού) με δική της ευθύνη (άρθρο 205 ΕΚ). Επίσης, το Συμβούλιο αναθέτει στην Επιτροπή αρμοδιότητες εκτέλεσης των αποφάσεων του· στο πλαίσιο αυτό η Επιτροπή εγκρίνει αυτόνομα οδηγίες, κανονισμούς και αποφάσεις (κυρίως στους τομείς της εσωτερικής αγοράς και της γεωργικής πολιτικής). Οι εν λόγω πράξεις είναι εξίσου δεσμευτικές με τις αποφάσεις του Συμβουλίου για τα κράτη μέλη. Το 1994 η Επιτροπή εξέδωσε συνολικά 7.034 τέτοιες πράξεις. Δεδομένου ότι η εκτέλεση των νομικών πράξεων αυτών είναι πολύ σημαντική, τα κράτη μέλη ασκούν εκτελεστικές αρμοδιότητες από κοινού με την Επιτροπή στο πλαίσιο ενός πολύπλοκου συστήματος από εκτελεστικές επιτροπές το οποίο καλείται επιτροπολογία. Πρόκειται για 380 περίπου επιτροπές διαφόρων κατηγοριών (ήτοι, «συμβουλευτικές επιτροπές», «επιτροπές διαχείρισης» και «επιτροπές κανονιστικών ρυθμίσεων»), που αποτελούνται από εθνικούς υπαλλήλους οι οποίοι συνεδριάζουν υπό την προεδρία αντιπροσώπου της Επιτροπής και λαμβάνουν αποφάσεις για τα εκτελεστικά μέτρα της Επιτροπής. Το κατά πόσον οι υπάλληλοι των κρατών μελών δύνανται να επηρεάσουν τις εκτελεστικές αρμοδιότητες της Επιτροπής εξαρτάται από το είδος της επιτροπής: στη «συμβουλευτική επιτροπή» ζητείται απλώς η γνώμη τους, ενώ στο πλαίσιο της «επιτροπής διαχείρισης» δύνανται ακόμη και να απορρίψουν προτάσεις της Επιτροπής. Το ισχυρότερο μέσο επιρροής των κρατών μελών αποτελούν οι «επιτροπές κανονιστικών ρυθμίσεων». Μετά από αρνητική ψηφοφορία σε επιτροπή κανονιστικών ρυθμίσεων, δύναται (σύμφωνα με μία εκ των παραλλαγών της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, τη λεγόμενη διαδικασία «δικτύου ασφαλείας»), να επιληφθεί το Συμβούλιο και να αποφασίσει με απλή πλειοψηφία ότι δεν θα ληφθεί κανένα εκτελεστικό μέτρο. Η επιτροπολογία, παρά τον έκδηλο εποπτικό της χαρακτήρα, έχει αποδείξει στην πράξη ότι αποτελεί ικανοποιητικό μέσο διαβουλεύσεων και αλληλεπίδρασης μεταξύ των εθνικών διοικήσεων και του διοικητικού μηχανισμού της Επιτροπής, ενώ το Συμβούλιο παρεμβαίνει σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις. 4) Έλεγχος των αποφάσεων: η Επιτροπή,

στο πλαίσιο της διαδικασίας για παράβαση υποχρεώσεων (άρθρο 169 ΕΚ), δύναται να ασκήσει προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο κατά κρατών μελών που έχουν παραβιάσει τη Συνθήκη ή μία ισχύουσα κοινοτική νομική πράξη. Για το λόγο αυτό η Επιτροπή αποκαλείται και «θεματοφύλακας των Συνθηκών». Το 1995 η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία αυτή σε 1 000 περίπου περιπτώσεις, προσέφυγε δε 72 φορές στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το οποίο εξέδωσε 39 αποφάσεις το 1995, εκ των οποίων 36 υπέρ της Επιτροπής. Εάν ένα κράτος μέλος δεν λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, η Επιτροπή δύναται, βάσει της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, να ζητήσει από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο να επιβάλει χρηματική ποινή (άρθρο 171 ΕΚ). Επιπλέον, η Επιτροπή δύναται να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και κατά θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στη Συνθήκη ΕΕ η Επιτροπή αναφέρεται στο σημείο που γίνεται λόγος για τη λήψη αποφάσεων στους τομείς της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ, δεύτερος πυλώνας της ΕΕ) και της συνεργασίας στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (τρίτος πυλώνας της ΕΕ). Η συμμετοχή της Επιτροπής εν προκειμένω είναι όμως πολύ πιο περιορισμένη από ότι στον πρώτο πυλώνα, δεδομένου ότι πρόκειται για τομείς με κατά βάση διακυβερνητικό χαρακτήρα. Στον τομέα της ΚΕΠΠΑ η Επιτροπή δύναται να υποβάλει προτάσεις στο Συμβούλιο (άρθρο 18, παράγραφος 3, ΕΕ). Εξάλλου, η Επιτροπή συμπράττει στη διαμόρφωση της ΚΕΠΠΑ, ιδίως όσον αφορά την εκπροσώπηση της ΕΕ στο εξωτερικό και την εφαρμογή «κοινών δράσεων» (άρθρο 1.5, παράγραφος 3, ΕΕ), σύμφωνα μάλιστα με τη διατύπωση του άρθρου 19 ΕΕ «συμπράττει πλήρως στις εργασίες του τομέα της ΚΕΠΠΑ». Τούτο ισχύει και για τις αρμοδιότητες της Επιτροπής όσον αφορά τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (άρθρο Κ.4 ΕΕ). Η Επιτροπή δύναται να υποβάλει προτάσεις στο Συμβούλιο για συγκεκριμένες πτυχές του τρίτου πυλώνα, χωρίς να έχει όμως το μονοπώλιο υποβολής προτάσεων (άρθρο Κ.3 ΕΕ).

Διοικητική διάρθρωση και εσωτερικές διαδικασίες

Η Επιτροπή διαιρείται κατά βάση σε τρία επίπεδα: 1) το σώμα των 20 επιτρόπων (περιλαμβανομένου του προέδρου της Επιτροπής, ο οποίος είναι πρώτος μεταξύ

ίσεων) που διορίζονται από τα κράτη μέλη, μετά από σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για περίοδο πέντε ετών. Τα μέλη της Επιτροπής ασκούν τα καθήκοντα τους με πλήρη ανεξαρτησία. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δύναται να εξαναγκάσει, με πρόταση δυσπιστίας, τα μέλη της Επιτροπής σε συλλογική παραίτηση (άρθρο 144 ΕΕ). 2) τα ιδιαίτερα γραφεία, τα οποία υπάγονται απευθείας στους επιτρόπους και αποτελούνται από περιορισμένο αριθμό έμπιστων πολιτικών συμβούλων 3) 26 γενικές διευθύνσεις (ΓΔ) και λοιπές υπηρεσίες, η ιεραρχική διάρθρωση των οποίων και η κατανομή αρμοδιοτήτων σε αυτές παρουσιάζει αναλογίες με τα υπουργεία των κρατών μελών. Οι ΓΔ αποτελούνται από διευθύνσεις και διοικητικές μονάδες: επιπλέον, η Επιτροπή έχει δικές της αντιπροσωπείες σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, καθώς και 126 αντιπροσωπείες σε τρίτα κράτη και σε διεθνείς οργανισμούς. Το καθεστώς των υπαλλήλων της διέπεται από τον ευρωπαϊκό κανονισμό υπηρεσιακής κατάστασης- οι μισθοί τους επιβαρύνουν τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην Επιτροπή απασχολούνται επίσης εμπειρογνώμονες -με σύμβαση ορισμένου χρόνου- καθώς και εθνικοί υπάλληλοι οι οποίοι αποσπώνται για περιορισμένο χρονικό διάστημα στις υπηρεσίες της Επιτροπής.

Κατόπιν πρωτοβουλίας της Επιτροπής ή του Συμβουλίου ή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, οι υπάλληλοι της αρμόδιας διοικητικής μονάδας, καταρτίζουν σχέδια νομικών πράξεων. Η αρμόδια για το εκάστοτε σχέδιο γενική διεύθυνση συνεργάζεται με τις λοιπές ενδιαφερόμενες γενικές διευθύνσεις, είτε στο πλαίσιο ειδικών «διυπηρεσιακών ομάδων» είτε βάσει συναντήσεων. Ανάλογα με τον τομέα ενδέχεται να ανακύψουν αντιπαραθέσεις, ή, ενδεχομένως, οι «ισχυρές» γενικές διευθύνσεις (εξωτερικό εμπόριο, γεωργία, εσωτερική αγορά) να προσπαθήσουν να επιβληθούν στις «αδύναμες» γενικές διευθύνσεις. Πρέπει πάντα να ζητείται η γνώμη της Νομικής Υπηρεσίας, η έγκριση της οποίας αυξάνει τις πιθανότητες έγκρισης του σχεδίου από το διοικητικό μηχανισμό της Επιτροπής. Οι προϊστάμενοι των ιδιαίτερων γραφείων ορίζουν, κατά τη διάρκεια των εβδομαδιαίων συναντήσεων τους, τα σχέδια επί των οποίων συμφωνούν όλες οι αρμόδιες υπηρεσίες («σημεία Α») και τα σχέδια που πρέπει να συζητηθούν περαιτέρω και επί των οποίων πρέπει να ληφθεί απόφαση από το σώμα των επιτρόπων («σημεία Β»). Κατ' αυτόν τον τρόπο τα ιδιαίτερα γραφεία επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη διαδικασία προπαρασκευής και έγκρισης των σχεδίων νομικών πράξεων. Το σώμα των επιτρόπων συνεδριάζει υπό την προεδρία του προέδρου της Επιτροπής και λαμβάνει αποφάσεις με απλή πλειοψηφία.

στην πράξη εφαρμόζεται σε μεγάλο βαθμό η αρχή της ομοφωνίας. Προς ελάφρυνση του φόρτου εργασίας του σώματος των επιτρόπων καθιερώθηκαν η «διαδικασία εξουσιοδότησης» και η «γραπτή διαδικασία». Σύμφωνα με τη διαδικασία εξουσιοδότησης, ένας επιτροπος εξουσιοδοτείται να λάβει μόνος του μια απόφαση σε μια υπόθεση τεχνικού κυρίως χαρακτήρα (τούτο γίνεται κυρίως στον τομέα της γεωργίας), χωρίς να αίρεται η συλλογική ευθύνη της Επιτροπής. Σύμφωνα με τη γραπτή διαδικασία, σε περιπτώσεις όπου, κατά βάση, δεν παρατηρείται απόκλιση απόψεων, η Γενική Γραμματεία ενημερώνει γραπτώς τις αρμόδιες υπηρεσίες και τα ιδιαίτερα γραφεία. Η Γενική Γραμματεία αναλαμβάνει, εν προκειμένω, σημαντικό συντονιστικό ρόλο. Εάν, εντός καθορισμένης προθεσμίας, δεν διατυπωθούν επιφυλάξεις ή δεν προταθούν τροποποιήσεις, το σχετικό κείμενο θεωρείται ότι εγκρίθηκε από την Επιτροπή.

Εργαστήρι νέων ιδεών ή ευρωπαϊκή κυβέρνηση; Είναι ευρύτατα διαδεδομένη η άποψη ότι η Επιτροπή αποτελεί οργανισμό «ευρωκρατών», ευρωπαίων δηλαδή τεχνοκρατών. Αυτό που δεν είναι τόσο γνωστό, αντίθετα, είναι η στενή της συνεργασία με εκπροσώπους των ενώσεων, των περιφερειών και των εθνικών δημοσίων υπηρεσιών κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Αυτές ακριβώς οι στενές επαφές με διάφορους φορείς, η αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους και των τεχνικών τους γνώσεων και η ταχεία επεξεργασία σφαιρικών προτάσεων καθιστούν την Επιτροπή πραγματικό εργαστήρι ιδεών. Δεν πρέπει βέβαια να παραγνωρίζουμε ότι η Επιτροπή διαμόρφωσε πολιτικό προφίλ κυρίως υπό την προεδρία του Jacque Delors, υπό την οποία άρχισε να δραστηριοποιείται σε τομείς (μείωση της ανεργίας, εξωτερική πολιτική), οι οποίοι είναι μάλλον τυπικοί τομείς άσκησης κυβερνητικής πολιτικής. Με την ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά τη διαδικασία διορισμού της Επιτροπής, η Επιτροπή εξαρτάται πιο πολύ από το Κοινοβούλιο και από τη λαϊκή ετυμηγορία, χωρίς βέβαια να έχει εξαλειφθεί το έλλειμμα νομιμοποίησης που τη χαρακτηρίζει. Κατά τη διακυβερνητική διάσκεψη του 1996 θα τεθεί το θέμα της μείωσης του αριθμού των επιτρόπων και της διαρθρωτικής μεταρρύθμισης της Επιτροπής, χωρίς να αναμένεται πάντως ότι η Επιτροπή θα είναι περισσότερο «ευρωπαϊκή κυβέρνηση» από ό,τι πριν. Ο μελλοντικός ρόλος της Επιτροπής θα εξαρτηθεί κυρίως από το κατά πόσο

θα μπορέσει να συνεισφέρει ουσιαστικά στην επίλυση των συγκεκριμένων οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών προκλήσεων στις οποίες καλείται να ανταπεξέλθει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

γ) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο¹⁷

Σύνθεση: 626 βουλευτές από 15 κράτη της ΕΕ. Μεγαλύτερη πολιτική σημασία έχει η κατανομή σε κοινοβουλευτικές ομάδες (βλ. παρακάτω).

Αρμοδιότητες: συμβουλευτικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες (άρθρο 137 της Συνθήκης ΕΚ). Πρόταση δυσπιστίας κατά της Επιτροπής σύμφωνα με το άρθρο 144 της Συνθήκης ΕΚ. Επίσης (δυνάμει τροποποιήσεων των Συνθηκών και συμφωνιών): αρμοδιότητες λήψης αποφάσεων (όσον αφορά τις μη υποχρεωτικές δαπάνες του κοινοτικού προϋπολογισμού δυνάμει του άρθρου 203 της Συνθήκης ΕΚ- τις συμφωνίες προσχώρησης και σύνδεσης δυνάμει του άρθρου 238 ΣυνθΕΚ και των άρθρων Ν και Ξ της Συνθήκης ΕΕ), Δικαιώματα συμμετοχής (διαβουλεύσεις με το ΕΚ στο πλαίσιο της νομοπαραγωγικής διαδικασίας: μεταξύ άλλων, άρθρα 43,100,130Σ της Συνθήκης ΕΚ- διαδικασία συνεργασίας κατά το άρθρο 189Γ της Συνθήκης ΕΚ· υποβολή ερωτήσεων στην Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 140 της Συνθήκης ΕΚ). Μορφές συμμετοχής εκτός των Συνθηκών (εμπιστευτικές πληροφορίες για τις διαπραγματεύσεις σχετικά με τις εμπορικές συμφωνίες και τις συμφωνίες σύνδεσης· δικαίωμα υποβολής ερωτήσεων στην Προεδρία για θέματα ΚΕΠΠΑ· επίσημη διαδικασία συνεννόησης με το ΕΚ κατά την παραγωγή κανόνων δικαίου). Ψήφος έγκρισης για τον ορισμό των μελών της Επιτροπής (άρθρο 158 της Συνθήκης ΕΚ), δικαίωμα συναπόφασης για συγκεκριμένους τομείς νομοθετικής δραστηριότητας (άρθρο 189Β της Συνθήκης ΕΚ) και δικαίωμα εκλογής διαμεσολαβητή.

Διαδικασία λήψης αποφάσεων: κατά κανόνα, απλή πλειοψηφία για ορισμένες σημαντικές αποφάσεις (π.χ. ψήφος δυσπιστίας κατά της Επιτροπής, αποφάσεις που αφορούν τον προϋπολογισμό) εφαρμόζονται διάφορες διατάξεις της Συνθήκης ΕΚ.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ) είναι το κοινοβουλευτικό όργανο της ΕΕ. Τα μέλη του εκλέγονται από το 1979 με άμεση ψηφοφορία. Πρόδρομος του ΕΚ ήταν η Κοινή Συνέλευση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα.

¹⁷ <http://europa.eu.int>, Κ. Στεφάνου ό.π.σελ. 161 επ.

Σύμφωνα με τις ιδρυτικές Συνθήκες, οι αρμοδιότητες του ΕΚ ήταν αποκλειστικά η παροχή γνωμοδότησης προς το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο έλεγχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σταδιακά οι αρμοδιότητες του ΕΚ διευρύνθηκαν σημαντικά, χωρίς εντούτοις το ΕΚ να έχει αποκτήσει μέχρι σήμερα αρμοδιότητες ανάλογες με αυτές ενός εθνικού κοινοβουλίου.

Το κύριο επιχείρημα υπέρ της θεσμικής ενδυνάμωσης του ΕΚ ήταν πάντα η θεωρούμενη ως αναγκαία διεύρυνση της δημοκρατικής νομιμοποίησης των διαδικασιών λήψης αποφάσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εν προκειμένω, το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της ΟΔΓ τόνισε (απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 1993 σχετικά με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση) ότι, δεδομένου του σταδίου στο οποίο βρίσκεται τη στιγμή αυτή η ευρωπαϊκή ενοποίηση, η δημοκρατική νομιμοποίηση προκύπτει από τις αρμοδιότητες των εθνικών κοινοβουλίων σχετικά με τις δραστηριότητες των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Σύμφωνα πάντα με την απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, δημοκρατική νομιμοποίηση προσφέρει και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα μέλη του οποίου εκλέγονται από τους πολίτες των κρατών μελών.

Δυνάμει του άρθρου 138 ΕΚ, ο αριθμός των μελών του ΕΚ που εκλέγονται από τα 15 κράτη της ΕΕ ανέρχεται σε 626. Ο αριθμός των ευρωβουλευτών που δικαιούται το κάθε κράτος μέλος δεν αντανakλά πλήρως τον πληθυσμό του: ένας γερμανός ευρωβουλευτής εκπροσωπεί 800 000 περίπου πολίτες, ενώ ένας λουξεμβούργιος ευρωβουλευτής περίπου 60 000.

Η κατανομή των ευρωβουλευτών ανάλογα με το κράτος μέλος είναι σημαντική. Πιο σημαντική, όμως, από πολιτικής απόψεως, είναι η κατανομή των ευρωβουλευτών σε κοινοβουλευτικές ομάδες, η οποία έχει στενή σχέση με τους ευρωπαϊκούς πολιτικούς σχηματισμούς.

Σύμφωνα με το άρθρο 140 ΕΚ, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εκλέγει μεταξύ των μελών του τον πρόεδρο και το προεδρείο του. Ο πρόεδρος εκπροσωπεί το ΕΚ σε διεθνές επίπεδο, καθώς και έναντι των άλλων οργάνων, δύναται πάντως να μεταβιβάσει τις σχετικές αρμοδιότητες. Οι αποφάσεις του Κοινοβουλίου λαμβάνονται κατά τις συνεδριάσεις

ολομέλειας, οι δε προπαρασκευαστικές εργασίες λαμβάνουν χώρα στους κόλπους 20 επιτροπών:

- επιτροπή εξωτερικών υποθέσεων, ασφάλειας και αμυντικής πολιτικής·
- επιτροπή γεωργίας και ανάπτυξης της υπαίθρου·
- επιτροπή προϋπολογισμών
- επιτροπή οικονομικής, νομισματικής και βιομηχανικής πολιτικής·
- επιτροπή έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και ενέργειας·
- επιτροπή εξωτερικών οικονομικών σχέσεων
- επιτροπή νομικών θεμάτων και δικαιωμάτων των πολιτών·
- επιτροπή κοινωνικών υποθέσεων και απασχόλησης·
- επιτροπή περιφερειακής πολιτικής· επιτροπή μεταφορών και τουρισμού·
- επιτροπή περιβάλλοντος, δημόσιας υγείας και προστασίας των καταναλωτών·
- επιτροπή πολιτισμού, νεότητας, παιδείας και μέσων ενημέρωσης·
- επιτροπή ανάπτυξης και συνεργασίας·
- επιτροπή πολιτικών ελευθεριών και εσωτερικών υποθέσεων·
- επιτροπή ελέγχου του προϋπολογισμού
- επιτροπή θεσμικών θεμάτων επιτροπή αλιείας
- επιτροπή κανονισμού, ελέγχου της εντολής και ασυλιών·
- επιτροπή για τα δικαιώματα της γυναίκας· επιτροπή αναφορών.

Στις ψηφοφορίες του ΕΚ απαιτείται κατά κανόνα απλή πλειοψηφία· οι διατάξεις όμως της Συνθήκης ΕΚ ορίζουν ειδικές πλειοψηφίες για τη λήψη συγκεκριμένων σημαντικών αποφάσεων· για την πρόταση δυσπιστίας κατά της Επιτροπής απαιτείται η πλειοψηφία των 2/3 των ψηφισάντων και, συγχρόνως, η πλειοψηφία των μελών του ΕΚ (άρθρο 144 ΕΚ) για τροποποιήσεις ή απόρριψη της κοινής θέσης του Συμβουλίου κατά τη διαδικασία συνεργασίας απαιτείται η απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του ΕΚ (άρθρα 189 Β και 189 Γ ΕΚ)· για τροπολογίες στο σχέδιο προϋπολογισμού: πλειοψηφία των μελών του ΕΚ· προτάσεις τροποποίησης των υποχρεωτικών δαπανών κατά την πρώτη ανάγνωση: απόλυτη πλειοψηφία των ψηφισάντων· τροπολογίες κατά τη δεύτερη ανάγνωση εντός συγκεκριμένων ανώτατων ορίων: πλειοψηφία των μελών του και, συγχρόνως, των 3/5 των ψηφισάντων· απόρριψη του προϋπολογισμού: πλειοψηφία των μελών του και, συγχρόνως, των 2/3 των ψηφισάντων (άρθρο 203 ΕΚ).

Λειτουργίες

Οι λειτουργίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δεν δύνανται να συγκριθούν με τις λειτουργίες των κοινοβουλίων των κρατών μελών, δεδομένου ότι δεν υπάρχει κάποια ευρωπαϊκή κυβέρνηση της ΕΕ στην οποία το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να δίνει ψήφο εμπιστοσύνης και την οποία να ελέγχει· το ΕΚ έχει απλώς ορισμένες, περιορισμένες, αρμοδιότητες όσον αφορά τη νομοθετική εξουσία. Οι λειτουργίες του ΕΚ θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι οι ακόλουθες:

- **χάραξη πολιτικής:** ο τομέας αυτός καλύπτει όλες τις δραστηριότητες του ΕΚ που στοχεύουν στη διαμόρφωση των υφιστάμενων τομέων πολιτικής της ΕΕ. Η λειτουργία αυτή καλύπτει τους τομείς: δικαίωμα πρωτοβουλίας, συμμετοχή στη νομοπαραγωγική διαδικασία και έλεγχος
- **διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου:** δηλαδή συμβολή στην παραπέρα εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου της ΕΕ. Η λειτουργία αυτή αφορά την τροποποίηση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και την ανακατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών
- **ανάδραση:** η λειτουργία αυτή αφορά τη σχέση μεταξύ ευρωβουλευτών και ψηφοφόρων. Συγκεκριμένα: έκφραση των συμφερόντων των ψηφοφόρων, συγκερασμός διαφόρων θέσεων και κινητοποίηση των πολιτών για σημαντικά ζητήματα.

Από τις πρώτες ευρωεκλογές του 1979 μέχρι σήμερα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ασκεί δυναμικά τις λειτουργίες που αφορούν τη χάραξη πολιτικής -κυρίως όσον αφορά την πρωτοβουλία και τον έλεγχο- και τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου. Αντιθέτως, όσον αφορά τη λειτουργία «ανάδρασης», το ΕΚ δεν είναι πάντα σε θέση να επιβάλει τις απόψεις του.

Χάραξη πολιτικής

Μετά τις πρώτες ευρωεκλογές του 1979 το ΕΚ ανέπτυξε ποικίλες νέες δραστηριότητες. Με πολυάριθμα ψηφίσματα, τα οποία ενέκρινε με δική του πρωτοβουλία, το ΕΚ ασχολήθηκε με τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ολόκληρο τον κόσμο, με ζητήματα του τρίτου κόσμου και με επίκαιρα θέματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Δεδομένων των ισχυρών

αρμοδιοτήτων του, το ΕΚ δεν μπόρεσε να επηρεάσει, σε ικανοποιητικό βαθμό, τις σημαντικές αποφάσεις που έλαβε η ΕΕ στους παραδοσιακούς τομείς αρμοδιότητας της. Ως κύριο πεδίο αντιπαράθεσης με το Συμβούλιο, οι ευρωβουλευτές επέλεξαν τους τομείς του προϋπολογισμού και της νομοθετικής διαδικασίας, δεν δίστασαν δε να απασχολήσουν το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο με επίμαχα ζητήματα που αφορούσαν αυτούς τους τομείς. Το 1980 και το 1985 το ΕΚ απέρριψε τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Το αποτέλεσμα ήταν να ισχύσει προσωρινά, μέχρι την έγκριση του νέου προϋπολογισμού, το σύστημα των δωδεκατημορίων, κάθε μήνα δηλαδή οι δαπάνες δεν μπορούσαν να υπερβούν το 1/12 των πιστώσεων του προϋπολογισμού του προηγούμενου οικονομικού έτους.

Από το 1979 μέχρι σήμερα το ΕΚ έχει διευρύνει τον κοινοβουλευτικό έλεγχο αξιοποιώντας σε σημαντικό βαθμό το δικαίωμα υποβολής ερωτήσεων, ασκώντας μεγαλύτερο πολιτικό έλεγχο στις δαπάνες της ΕΕ μέσω της επιτροπής ελέγχου του προϋπολογισμού και συγκροτώντας εξεταστικές επιτροπές.

Λόγω του πλήθους των δραστηριοτήτων του, ο συντονισμός μεταξύ των οποίων δεν ήταν πάντα άριστος, το ΕΚ κατηγορήθηκε ότι δεν ασχολείται, στο βαθμό που θα έπρεπε, με ουσιώδη ζητήματα της ΕΕ. Η κατάσταση αυτή μεταβλήθηκε με την έναρξη ισχύος της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (Ιούλιος 1997) και της Συνθήκης για την ΕΕ (Νοέμβριος 1993), στο μέτρο που η συμμετοχή του ΕΚ στη νομοπαραγωγική διαδικασία υπέρ της εσωτερικής αγοράς απορροφά ολοένα και μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων του. Οι νέες διαδικασίες που καθιερώθηκαν (συνεργασία, άρθρο 199 Γ ΕΚ- συναπόφασης, άρθρο 189 Β ΕΚ) οδήγησαν σε ικανοποιητικά αποτελέσματα, χωρίς πάντως να προσδώσουν ευρύτατες νομοθετικές αρμοδιότητες στο ΕΚ. Η Επιτροπή και το Συμβούλιο λαμβάνουν πλέον περισσότερο υπόψη τους τις επιθυμίες και τις απαιτήσεις των ευρωβουλευτών. Σημειωτέον ότι το ΕΚ απέδωσε ιδιαίτερη σημασία στην κοινωνική και οικολογική διάσταση κατά την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς.

Διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου

Μετά τις πρώτες ευρωεκλογές του Ιουνίου 1979, οι δραστηριότητες του ΕΚ στον τομέα της διαμόρφωσης του θεσμικού πλαισίου πολλαπλασιάστηκαν: σταθμό εν προκειμένω αποτέλεσε η έγκριση του «σχεδίου συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (14 Φεβρουαρίου 1984). Το εν λόγω σχέδιο συνθήκης αποτελεί το σκελετό ευρωπαϊκού συντάγματος. Σύμφωνα με αυτό, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο συμμετέχουν ισότιμα στη νομοθετική διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ δε των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεσπίζεται σαφής διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων, με την αρχή της επικουρικότητας να αποκτά θεμελιώδη σημασία. Το σχέδιο αυτό συνθήκης δεν εγκρίθηκε τελικά, επηρέασε όμως σε σημαντικό βαθμό τις εργασίες που οδήγησαν στην έγκριση της ΕΕΠ.

Η Συνθήκη του Μάαστριχ για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία άρχισε να ισχύει τον Νοέμβριο του 1993, ενδυνάμωσε συνολικά το ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το Κοινοβούλιο απέκτησε δικαίωμα έγκρισης του σώματος των επιτρόπων, η θητεία των οποίων αντιστοιχεί πλέον στη θητεία του ΕΚ. Το Κοινοβούλιο έχει πλέον μεγαλύτερες αρμοδιότητες κατά τη νομοθετική διαδικασία μέσω της νέας, αρκετά πολύπλοκης, διαδικασίας συναπόφασης του άρθρου 189 Β ΕΚ. Σύμφωνα με τις νέες διατάξεις, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δύναται επίσης να συνιστά εξεταστικές επιτροπές, οι οποίες επιλαμβάνονται σοβαρών ζητημάτων (άρθρο 138 Γ ΕΚ). Εξάλλου, δυνάμει του άρθρου 138 Ε ΕΚ, έχει οριστεί διαμεσολαβητής, ο οποίος ασχολείται με τις καταγγελίες των πολιτών. Λιγότερο ικανοποιητική, αντίθετα, είναι η κατάσταση όσον αφορά τα δικαιώματα του ΕΚ σχετικά με την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας και τη συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων.

Η διακυβερνητική διάσκεψη για την αναθεώρηση της Συνθήκης του Μάαστριχ αφορά και το θεσμικό καθεστώς του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καθόσον προβλέπεται, μεταξύ άλλων, να εξεταστεί το πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας συναπόφασης στην οποία συμμετέχει το ΕΚ. Τα σημαντικότερα στοιχεία της νομοθετικής αυτής διαδικασίας είναι η λήψη αποφάσεων κατά πλειοψηφία στο Συμβούλιο και οι τρεις αναγνώσεις στο Κοινοβούλιο. Αποτέλεσμα της εφαρμογής της διαδικασίας αυτής ήταν ότι το Κοινοβούλιο είναι σχεδόν ισότιμο με το Συμβούλιο κατά τη νομοθετική

διαδικασία. Εντούτοις, το πεδίο εφαρμογής της είναι περιορισμένο: ισχύει για συγκεκριμένες κατηγορίες ζητημάτων που άπτονται κυρίως της ενιαίας αγοράς.

Το Κοινοβούλιο επιθυμεί την καθιέρωση της εν λόγω διαδικασίας ως κατ'εξοχήν νομοθετικής διαδικασίας. Προκειμένου όμως για ιδιαίτερα ευαίσθητα ζητήματα -τροποποίηση των Συνθηκών, διευρύνσεις, ίδιοι πόροι, ενιαίο εκλογικό σύστημα, διεύρυνση των αρμοδιοτήτων σύμφωνα με το άρθρο 235 ΕΚ-το ΕΚ δέχεται να εξακολουθήσει να απαιτείται η ομοφωνία του Συμβουλίου, η ομοφωνία δηλαδή των κυβερνήσεων των κρατών μελών.

Στο ψήφισμα του για τη διακυβερνητική διάσκεψη του 1996 (17 Μαΐου 1995) το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ασχολήθηκε, μεταξύ άλλων, διεξοδικά με την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ ΕΕ και κρατών μελών. Οι τομείς που εξακολουθούν να διέπονται από τη διακυβερνητική συνεργασία, δηλαδή η εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, καθώς η δικαιοσύνη και οι εξωτερικές υποθέσεις («δεύτερος και τρίτος πυλώνας») πρέπει, σύμφωνα με το Κοινοβούλιο, να αποτελέσουν σταδιακά τομείς κοινοτικής αρμοδιότητας. Κατ' αυτόν τον τρόπο η Επιτροπή και το Κοινοβούλιο αναμένεται να συμμετέχουν πιο ενεργά στη χάραξη πολιτικής στους τομείς αυτούς, το δε Ευρωπαϊκό Δικαστήριο θα διευρύνει ανάλογα τις ελεγκτικές του αρμοδιότητες.

Όσον αφορά την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας προτείνεται διαδικασία, η οποία θα επιτρέπει στα κράτη μέλη της ΕΕ που συγκεντρώνουν ειδική πλειοψηφία να αναλαμβάνουν ανθρωπιστικές, διπλωματικές ή στρατιωτικές πρωτοβουλίες ως «κοινές δράσεις». Κατ' αυτόν τον τρόπο δεν θα επιβάλλεται σε καμία χώρα να συμμετάσχει, παρά τη θέληση της, σε παρόμοιες πρωτοβουλίες, αλλά και καμία χώρα δεν θα μπορεί να εμποδίσει την πλειονότητα των κρατών μελών να προχωρήσει σε αυτές.

Το Κοινοβούλιο εκτιμά ότι θα πρέπει να διατηρηθεί και στο μέλλον η ισχυρή θέση και η ανεξαρτησία της Επιτροπής. Δεν τίθεται λοιπόν θέμα κατάργησης του μονοπωλίου πρωτοβουλίας που διαθέτει η Επιτροπή: με αυτόν τον τρόπο παρεμποδίζεται η επαναμεταφορά αρμοδιοτήτων για τη

χάραξη ευρωπαϊκής πολιτικής στα κράτη μέλη, φαινόμενο στο οποίο θα οδηγούσε η ενδεχόμενη αναγνώριση δικαιώματος πρωτοβουλίας στο Συμβούλιο. Η θέση αυτή του ΕΚ εξηγείται από το γεγονός ότι η πολιτική του σημασία εξαρτάται σημαντικά από την ισχύ, σε θεσμικό επίπεδο, της Επιτροπής, στο διορισμό των μελών της οποίας το Κοινοβούλιο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο.

Ανάδραση με τους ψηφοφόρους - Ο πολιτικός ρόλος και η εικόνα του ΕΚ

Παρά τις ποικίλες προσπάθειες που καταβάλλει το ΕΚ, το έργο και η λειτουργία του εξακολουθούν να παραμένουν άγνωστα για πολλούς πολίτες της ΕΕ. Σύμφωνα με αντιπροσωπευτική δημοσκόπηση που έγινε την άνοιξη του 1994 για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μόνον το 52 % των πολιτών της ΕΕ είχε ακούσει ή είχε διαβάσει πρόσφατα κάτι για το ΕΚ. Το 44 % μόνον των ερωτηθέντων (έναντι 52 % το 1990) δήλωσαν ότι επιθυμούν τη θεσμική ισχυροποίηση του ΕΚ. Το 55 % των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η ψήφος που δόθηκε κατά τις ευρωεκλογές είχε κατά κύριο λόγο εθνική χροιά. Οι απαντήσεις αυτές δείχνουν ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν έχει ακόμα καταφέρει να καταστήσει σαφή στους ψηφοφόρους του το θεσμικό του ρόλο. Για την κατάσταση αυτή ευθύνεται ίσως και το γεγονός ότι κάθε ευρωβουλευτής εκπροσωπεί, κατά μέσο όρο, 600 000 περίπου πολίτες της ΕΕ.

Ο ρόλος που διαδραματίζει το ΕΚ στην ΕΕ και η εικόνα που δίνει στην κοινή γνώμη εξαρτώνται βασικά από δύο παράγοντες: από την ιδιαιτερότητα του θεσμικού συστήματος της ΕΕ και τη θέση του Κοινοβουλίου σε αυτό, αλλά και από τον τρόπο με τον οποίο το Κοινοβούλιο ασκεί τις λειτουργίες του και τις προτεραιότητες που θέτει κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων του. Αν θέλαμε να χαρακτηρίσουμε ρεαλιστικά το ρόλο του Κοινοβουλίου, θα λέγαμε ότι το ΕΚ είναι ένα θεσμικό όργανο που συμμετέχει στη διαμόρφωση του κοινοτικού συστήματος. Το Κοινοβούλιο συμμετέχει υπό διάφορες μορφές στη λήψη αποφάσεων εντός της ΕΕ. Το ΕΚ, χωρίς να έχει πάντα καθοριστικό ρόλο στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, διαθέτει συνολικά τόσες πολλές εξουσίες και αρμοδιότητες, ώστε οι λοιποί φορείς που συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων οφείλουν να λάβουν υπόψη τους στόχους και τα αιτήματα του ακόμα και στις περιπτώσεις που το Κοινοβούλιο δεν έχει αποφασιστικές αρμοδιότητες.

Υπό τις παρούσες συνθήκες, η φράση «συμμετέχει στη διαμόρφωση πολιτικής» περιγράφει με εύστοχο τρόπο τον θεσμικό ρόλο που διαδραματίζει το ΕΚ εντός του συστήματος της ΕΕ. Η εικόνα αυτή πάντως δεν αντιστοιχεί στην εικόνα που έχουν οι ψηφοφόροι και οι ευρωβουλευτές για τα εθνικά τους κοινοβούλια. Ασφαλώς το ΕΚ δεν έχει εξελιχθεί ακόμη σε ευρωπαϊκό νομοθετικό όργανο.

δ) ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ¹⁸

Στόχοι: το Δικαστήριο εξασφαλίζει την τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της Συνθήκης ΕΚ και της Συνθήκης ΕΕ.

Σύνθεση: 15 δικαστές και 8 γενικοί εισαγγελείς (άρθρα 165 και 166 της Συνθήκης ΕΚ), οι οποίοι διορίζονται δια κοινής συμφωνίας από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών για περίοδο 6 ετών. Οι δικαστές εκλέγουν από τις τάξεις τους τον πρόεδρο του Δικαστηρίου για 3 έτη. Ανά 3 έτη γίνεται μερική ανανέωση των δικαστών και των γενικών εισαγγελέων (άρθρο 167 της Συνθήκης ΕΚ). Έδρα: Λουξεμβούργο.

Λήψη αποφάσεων: οι προσφυγές των κρατών μελών ή των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων εκδικάζονται, εάν τούτο ζητηθεί από την ολομέλεια, το Δικαστήριο όμως δύναται να συγκροτεί τμήματα 3, 5 ή 7 δικαστών (άρθρο 165 της Συνθήκης ΕΚ). Οι διασκέψεις του δεν είναι δημόσιες. Οι αποφάσεις του λαμβάνονται με την πλειοψηφία των δικαστών. Γλώσσες διαδικασίας είναι οι επίσημες γλώσσες της ΕΕ, ενώ γλώσσα εργασίας είναι τα γαλλικά.

Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) είναι ένα από τα 5 κύρια (θεσμικά) όργανα της Κοινότητας (άρθρο 4, παράγραφος 1, ΕΚ). Υφίσταται ως ενιαίο δικαστήριο των ΕΚ δυνάμει της συμβάσεως περί ορισμένων κοινών οργάνων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (25 Μαρτίου 1957). Οι γενικοί εισαγγελείς, ενεργώντας παράλληλα με τους εισηγητές (δικαστές), επεξεργάζονται τις υποθέσεις που έχουν υποβληθεί στο ΔΕΚ, εκφράζουν,

νομικής

γνωμοδότησης με συγκεκριμένη πρόταση για την απόφαση που θα λάβει το ΔΕΚ. Οι γενικοί εισαγγελείς είναι μέλη του Δικαστηρίου ως θεσμικού οργάνου, δεν λαμβάνουν όμως μέρος στις διασκέψεις και στις ψηφοφορίες. Η εξέχουσα θέση που κατέχει το ΔΕΚ στο κοινοτικό σύστημα και το κύρος του όσον αφορά την ερμηνεία και την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου οφείλονται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι το Δικαστήριο αποφασίζει κατά πλειοψηφία, ακολουθώντας τη δική του αντίληψη περί δικαίου και

¹⁸ Κ. Στεφάνου ό.π.σελ.202 επ.

δικαιοσύνης· ενεργεί λοιπόν ως πραγματικά υπερκρατικό όργανο χωρίς να δεσμεύεται από τα συμφέροντα των κρατών μελών.

Ι) Καθήκοντα και αρμοδιότητες ΔΕΚ¹⁹

Δεδομένου ότι το ΔΕΚ είναι το μοναδικό όργανο δικαιοκού ελέγχου της ΕΕ, του έχουν ανατεθεί, πέρα από τη δικαστική επίλυση διαφορών, και διάφορα άλλα καθήκοντα. Πράγματι, το Δικαστήριο ανάλογα με την υπόθεση της οποίας επιλαμβάνεται, λειτουργεί ως:

- συνταγματικό δικαστήριο: ακριβής προσδιορισμός των αμοιβαίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των ευρωπαϊκών οργάνων, καθώς και της έννομης σχέσης μεταξύ των κρατών μελών και της ΕΕ
- όργανο ελέγχου της συνταγματικότητας: εξέταση της συμμόρφωσης του δευτερογενούς δικαίου (νομικές πράξεις του - Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) προς τις Συνθήκες και τις γενικές αρχές του δικαίου
- διοικητικό δικαστήριο: προσφυγές φυσικών και νομικών προσώπων κατά μέτρων της ΕΕ που τα αφορούν, καθώς και προσφυγές των ευρωπαϊκών κρατών για θέματα που απορρέουν από την εργασιακή τους σχέση με τις Κοινότητες.
- πολιτικό δικαστήριο: διαπίστωση της εξωσυμβατικής ευθύνης και εξέταση των αιτήσεων αποζημίωσης, ιδίως λόγω ευθύνης των οργάνων.
- διαιτητικό δικαστήριο: τα συμβαλλόμενα μέρη δύνανται να αναθέσουν στο Δικαστήριο αρμοδιότητα διαιτητικού δικαστηρίου για συγκεκριμένες διαφορές.

Επιπλέον, τόσο το Συμβούλιο και η Επιτροπή όσο και ένα κράτος μέλος δύνανται να ζητήσουν από το ΔΕΚ να γνωμοδοτήσει εάν μια συμφωνία που προτίθεται να συνάψει η ΕΕ με τρίτα κράτη ή με διεθνείς οργανισμούς είναι σύμφωνη προς τη Συνθήκη ΕΚ, (άρθρο 228, παράγραφος 6 ΕΚ). Εν προκειμένω, το ΔΕΚ έχει, τουλάχιστον εν μέρει, αρμοδιότητες ελέγχου που προσιδιάζουν σε διεθνές δικαστήριο. Τα παραπάνω καθήκοντα και

¹⁹ <http://europa.eu.int>

αρμοδιότητες δεν μεταβλήθηκαν με την επικύρωση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση από τα εθνικά κοινοβούλια. Όσον αφορά τις αρμοδιότητες του ΔΕΚ σε σχέση με τις διατάξεις της Συνθήκης ΕΕ, το άρθρο Λ ΕΕ ορίζει ρητώς ότι οι αρμοδιότητες αυτές αφορούν αποκλειστικά τις κοινοτικές νομικές πράξεις (ιδίως τις τροποποιήσεις των Συνθηκών και τις συνθήκες προσχώρησης).

II) Είδη προσφυγών – διαδικασίες ΔΕΚ²⁰

Σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο, ενώπιον του ΔΕΚ δύνανται να ασκηθούν:

- προσφυγή ακυρώσεως κατά δεσμευτικών νομικών πράξεων των οργάνων της Κοινότητας- η προσφυγή μπορεί να ασκηθεί από θεσμικά και μη όργανα της ΕΕ, από κράτη μέλη ή, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, από φυσικά ή νομικά πρόσωπα (άρθρο 173 ΕΚ).
- προσφυγή λόγω παραβάσεως εναντίον κράτους μέλους που έχει παραβεί υποχρέωση του η οποία απορρέει από τις Συνθήκες, από νομικές πράξεις του δευτερογενούς κοινοτικού δικαίου που έχουν θεσπίσει ευρωπαϊκά όργανα (άρθρα 169 και 170 ΕΚ) ή από συμφωνίες που έχει συνάψει η ΕΕ (π.χ. άρθρο 228 ΕΚ)- την προσφυγή αυτή δύναται να ασκήσει η Επιτροπή ή ένα κράτος μέλος.
- προσφυγή κατά παραλείψεως κατά του Συμβουλίου ή της Επιτροπής, εάν τα εν λόγω όργανα παραλείπουν να λάβουν αποφάσεις που επιβάλλονται βάσει του κοινοτικού δικαίου- η προσφυγή αυτή δύναται να ασκηθεί από όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή από κράτη μέλη (άρθρο 175 ΕΚ).
- υπαλληλική προσφυγή, π.χ. σε περίπτωση διαφοράς μεταξύ της ΕΕ και των υπαλλήλων της (άρθρο 179 ΕΕ).

Πέραν των αποφάσεων του σχετικά με το δίκαιο των Συνθηκών και την ισχύ συγκεκριμένων νομικών πράξεων της ΕΕ, το Δικαστήριο εκδίδει ολοένα και συχνότερα προδικαστικές αποφάσεις (άρθρο 177 ΕΚ), αποφάινεται δηλαδή, κατόπιν παραπομπής δικαστηρίου κράτους μέλους, επί της ερμηνείας και του κύρους του κοινοτικού δικαίου στο πλαίσιο υπόθεσης που εκκρεμεί ενώπιον

²⁰ <http://europa.eu.int>

εθνικού δικαιοδοτικού οργάνου. Η προδικαστική απόφαση του ΔΕΚ δεσμεύει το ενδιαφερόμενο εθνικό δικαστήριο. Οι προδικαστικές αποφάσεις αποτελούν σημαντικότατο σημείο επαφής μεταξύ του ΔΕΚ και των δικαστηρίων των κρατών μελών-κατ' αυτόν τον τρόπο είναι δυνατή η ενιαία εφαρμογή του ευρωπαϊκού δικαίου σε ολόκληρη την ΕΕ και η διασφάλιση ομοιόμορφης ευρωπαϊκής νομολογίας.

Πρωτοδικείο

Με την απόφαση του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1988, προσαρτάται στο ΔΕΚ το «Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», το οποίο επιλαμβάνεται συγκεκριμένων υποθέσεων (μεταξύ άλλων, υπαλληλικών προσφυγών και υποθέσεων ανταγωνισμού) ασχολούμενο με τα πραγματικά περιστατικά· κατά των αποφάσεων του μπορεί να ασκηθεί αναίρεση ενώπιον του ΔΕΚ. Νομική βάση για τη σύσταση του Πρωτοδικείου αποτέλεσε το άρθρο 168 Α, το οποίο προστέθηκε στην τότε Συνθήκη ΕΟΚ βάσει της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης. Σήμερα το Πρωτοδικείο αποτελείται από 15 μέλη τα οποία ασκούν δικαστικά καθήκοντα δύνανται όμως να ασκήσουν και καθήκοντα γενικού εισαγγελέα· η θητεία τους είναι εξαετής. Το Πρωτοδικείο άρχισε να λειτουργεί την 31η Οκτωβρίου 1989 με στόχο την ελάφρυνση του φόρτου εργασίας του ΔΕΚ. Από το 1994 και μετά το Πρωτοδικείο είναι πλέον αρμόδιο για την εκδίκαση όλων των προσφυγών των νομικών και φυσικών προσώπων κατά πράξεων ή παραλείψεων των ευρωπαϊκών οργάνων. Η εξέλιξη αυτή ήταν επιβεβλημένη λόγω της αυξημένης προσφυγής των πολιτών στην κοινοτική έννομη προστασία, αναμένεται δε να συντελέσει στη δίκαιη κατανομή του φόρτου εργασίας μεταξύ ΔΕΚ και Πρωτοδικείου.

Συμβολή στην εξέλιξη του δικαίου

Από τη σύσταση του, το ΔΕΚ άρχισε να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε κοινότητα δικαίου. Το ΔΕΚ έχει συμβάλει και εξακολουθεί να συμβάλλει σημαντικά στην περαιτέρω εξέλιξη του κοινοτικού δικαίου και, κατά συνέπεια, στην εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ο ρόλος του αυτός καθίσταται σαφής κατά τον έλεγχο των νομικών πράξεων του Συμβουλίου (άρθρο 189 ΕΚ) και κατά την

ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, η οποία είναι ταυτόχρονα διαδικασία διάπλασης δικαίου που υπογραμμίζει τον πολιτικό ρόλο του Δικαστηρίου. Με τη νομολογία του το ΔΕΚ κάλυψε και εξακολουθεί να καλύπτει κενά του κοινοτικού δικαίου. Σύμφωνα με την αντίληψη του ΔΕΚ, το κοινοτικό δίκαιο αποτελεί αυτόνομη έννομη τάξη η οποία είναι ανεξάρτητη από τα κράτη μέλη· σε περίπτωση αμφιβολίας το κοινοτικό δίκαιο ερμηνεύεται υπέρ της Κοινότητας, της ευρωπαϊκής ενοποίησης και των πολιτών της ΕΕ.

Το ΔΕΚ είναι ιδιαίτερα δραστήριο όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κοινοτικών πολιτών έναντι της κοινοτικής εξουσίας. Το 1977 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή ενέκριναν κοινή δήλωση υπέρ της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κοινότητα. Το ΔΕΚ όμως είχε, ήδη κατά το παρελθόν, αποφανθεί επανειλημμένα επί ζητημάτων που αφορούσαν την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Οι περισσότερες από τις αποφάσεις του, εξάλλου, αφορούν το οικονομικό δίκαιο, ιδίως δε το δίκαιο περί ανταγωνισμού, και την υλοποίηση των κοινών πολιτικών της ΕΚ/ΕΕ. Πρόκειται κατά κύριο λόγο για προσφυγές λόγω παραβάσεως δυνάμει των άρθρων 169 και 170 ΕΚ. Οι προσφυγές αυτές έχουν δυστυχώς πληθύνει κατά τα τελευταία έτη, ο δε αριθμός τους παραμένει υψηλός. Το 1993 η Επιτροπή κίνησε 1 206 φορές τη σχετική διαδικασία: οι υποθέσεις αυτές κατέληξαν σε 44 προσφυγές ενώπιον του ΔΕΚ και εκδόθηκαν συνολικά 35 αποφάσεις για παράβαση υποχρεώσεων που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο.

Η ιδέα της προσχώρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ΕΣΔΑ διατυπώθηκε επανειλημμένα αλλά σε γνώμη της 28ης Μαρτίου 1996, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων απεφάνθη ότι η Κοινότητα δεν έχει τη δυνατότητα να προσχωρήσει στη σύμβαση δεδομένου ότι η συνθήκη ΕΚ δεν προέβλεπε καμία αρμοδιότητα για θέσπιση κανόνων ή σύναψη διεθνών συμφωνιών σε θέματα Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Κατά συνέπεια, η προσχώρηση υπόκειται επί του παρόντος σε τροποποίηση της συνθήκης που όμως δεν έγινε στη Σύνοδο της Νίκαιας το Δεκέμβριο του 2000.

Το γεγονός αυτό δεν εμπόδισε τη σαφή αναφορά στο κείμενο της συνθήκης του Άμστερνταμ στο σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία

εγγυάται η σύμβαση, σχηματοποιώντας παράλληλα τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στον εν λόγω τομέα. Όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των δύο δικαστηρίων, η πρακτική που ανέπτυξε το Δικαστήριο να ενσωματώσει τις αρχές της σύμβασης στο δίκαιο της Ένωσης, επέτρεψε να διατηρηθεί η συνοχή στις εργασίες των δικαστηρίων αυτών καθώς και η ανεξαρτησία τους.

III) Συνέπειες των αποφάσεων του ΔΕΚ²¹

Οι αποφάσεις του ΔΕΚ δεσμεύουν κατ' αρχάς τους διαδίκους. Οι αποφάσεις δημοσιεύονται στην επίσημη Συλλογή Νομολογίας του Δικαστηρίου, το δε διατακτικό τους δημοσιεύεται και στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ. Εφόσον το ΔΕΚ αποφαινεται ότι μια συγκεκριμένη νομική πράξη της ΕΚ/ΕΕ είναι άκυρη ή ανίσχυρη, η σχετική απόφαση ισχύει erga omnes. Εκτελεστές, αντίθετα, είναι μόνον οι αποφάσεις που επιβάλλουν χρηματικές υποχρεώσεις και οι οποίες δύνανται να εκτελεστούν εκ μέρους των κρατών μελών. Μέχρι την έναρξη ισχύος της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η συμμόρφωση των κρατών μελών με τις αποφάσεις του ΔΕΚ ανήκε στη διακριτική τους ευχέρεια. Από το 1993 και μετά το ΔΕΚ δύναται να επιβάλει χρηματικές ποινές εάν κάποιο κράτος μέλος δεν λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση μιας απόφασης του Δικαστηρίου (άρθρο 171 ΕΚ).

ε) Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο²²

Βάσεις της Συνθήκης: άρθρα 4, 188 Α έως 188 Γ και 206 της Συνθήκης ΕΚ
Αρμοδιότητες: έλεγχος των λογαριασμών, της νομιμότητας και κανονικότητας των εσόδων και εξόδων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των οργάνων της· έλεγχος της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης της ΕΕ.

Μέσα: μετά το κλείσιμο κάθε οικονομικού έτους το Ελεγκτικό Συνέδριο καταρτίζει ετήσια έκθεση την οποία το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξετάζει πριν απαλλάξει την Επιτροπή ως προς την εκτέλεση του προϋπολογισμού,

²¹ <http://europa.eu.int>

²² <http://europa.eu.int>, Κ. Στεφάνου ό.π.σελ.219 επ.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο δύναται επίσης να καταρτίζει έκτακτες εκθέσεις επί ειδικών ζητημάτων.

Σύνθεση: 15 μέλη, ο αριθμός των, οποίων αντιστοιχεί στον αριθμό των κρατών μελών, τα οποία διορίζονται ομοφώνως από το Συμβούλιο κατόπιν διαβουλεύσεως με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για περίοδο 6 ετών. Ο πρόεδρος εκλέγεται για τρία έτη. Έδρα: Λουξεμβούργο.

Διαδικασία λήψης αποφάσεων: το Ελεγκτικό Συνέδριο είναι συλλογικό όργανο και λαμβάνει, κατά κανόνα, αποφάσεις με την πλειοψηφία των μελών του. Σε κάθε μέλος ανατίθενται συγκεκριμένοι τομείς ελέγχου. Η εξέλιξη του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕΣ) ακολούθησε την εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, της 7ης Φεβρουαρίου 1992, αναβαθμίζει το ΕΣ σε θεσμικό όργανο. Το Ελεγκτικό Συνέδριο είχε δημιουργηθεί δυνάμει της συνθήκης που συνήψαν οι κυβερνήσεις των κρατών μελών για την τροποποίηση συγκεκριμένων δημοσιονομικών διατάξεων. Η συνθήκη αυτή υπογράφηκε στις 22 Ιουλίου 1975 και άρχισε να ισχύει την 1η Ιουνίου 1977. Η ενδυνάμωση του δημοσιονομικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και η μεταφορά ιδίων πόρων προς την ΕΚ, ή οποία, χάρη στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Δεκέμβριος 1992) προσανατολίστηκε σαφέστερα προς το στόχο της ολοκλήρωσης της ΕΕ (προϋπολογισμός), κατέστησε απαραίτητη τη συστηματοποίηση και βελτίωση του ελέγχου του κοινοτικού προϋπολογισμού. Η ίδρυση του Ελεγκτικού Συνεδρίου συνέπεσε με την ανακατανομή των δημοσιονομικών αρμοδιοτήτων και το νέο καθεστώς που διέπει από το 1975 τη δημοσιονομική διαδικασία: οι νέες αυτές ρυθμίσεις εξασφάλισαν περισσότερες αρμοδιότητες, κυρίως υπέρ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όσον αφορά την κατάρτιση και τον έλεγχο του κοινοτικού προϋπολογισμού. Με τη συνθήκη της 22ας Ιουλίου 1975 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποκτά, μεταξύ άλλων, αποκλειστική αρμοδιότητα για την απαλλαγή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία εκτελεί τον προϋπολογισμό με δική της ευθύνη. Εν προκειμένω, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οφείλει να συνεργαστεί με το ΕΣ, το οποίο υποβάλλει σχετική έκθεση μετά το κλείσιμο κάθε οικονομικού έτους.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο ελέγχει όλα τα έσοδα και τα έξοδα της Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ΕΣ είναι αρμόδιο για τον έλεγχο του συνόλου των δημοσιονομικών δραστηριοτήτων της ΕΚ/ΕΕ. Το ΕΣ άσκησε τον έλεγχο αυτό επί των προϋπολογισμών των ετών 1984-1986, σήμερα δε ελέγχει το σύνολο του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των τριών Κοινοτήτων που αυτή περιλαμβάνει. Οι ελεγκτικές αρμοδιότητες του ΕΣ αφορούν, κατ'αρχήν, και τα όργανα που έχουν συστηθεί από τα θεσμικά όργανα (στα οποία και υπάγονται). Η σημαντικότερη λειτουργία του ΕΣ συνίσταται στην υποβολή των ετήσιων εκθέσεων για τους λογαριασμούς της ΕΚ, τις δημοσιονομικές δραστηριότητες της ΕΚΑΧ και, ανάλογα με την περίπτωση, συγκεκριμένων οργάνων που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Με τις εκθέσεις αυτές το ΕΣ ασκεί, κατά βάση, εκ των υστέρων έλεγχο της εκτέλεσης του προϋπολογισμού. Οι αρχές της δημοσιότητας και της διαφάνειας του προϋπολογισμού τηρούνται χάρη στην αρμοδιότητα του ΕΣ να λαμβάνει ανά πάσα στιγμή θέση επί ειδικών ζητημάτων και να ασκεί έλεγχο, μέσω έκτακτων εκθέσεων, σε συναλλαγές οι οποίες δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί. Σχετική πρωτοβουλία δύναται να αναλάβει είτε το ίδιο το ΕΣ, είτε κάποιο από τα λοιπά θεσμικά όργανα.

Από το 1977 μέχρι σήμερα το Ελεγκτικό Συνέδριο έχει εξελιχθεί σε αυτόνομο όργανο ελέγχου με αναγνωρισμένες ικανότητες, κύρος και δυνατότητα να επιβάλλει τις απόψεις του. Εντούτοις, η θέση του ΕΣ στο όλο θεσμικό πλέγμα δεν είναι εύκολη: μεταξύ του άλλου ελεγκτικού οργάνου, δηλαδή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του κατ' εξοχήν οργάνου δημοσιονομικής πολιτικής (το οποίο το ΕΣ επικουρεί στο έργο του) και της Επιτροπής (την οποία το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι αρμόδιο να απαλλάξει όσον αφορά την εκτέλεση του προϋπολογισμού βάσει ακριβώς των ετήσιων εκθέσεων του ΕΣ) δημιουργούνται αναγκαστικά τριβές. Η κυριότερη αντιπαράθεση αφορούσε τη γεωργική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ζήτημα με το οποίο το ΕΣ ασχολήθηκε αναλυτικά. Μεταξύ άλλων, το ΕΣ διαπίστωσε έλλειψη ισορροπίας στην αγορά και έλλειψη αποτελεσματικών κανόνων για τη λογιστική διαχείριση και την αξιολόγηση των αποθεματικών στην περίπτωση πλεονασματικής παραγωγής- διαπίστωσε επίσης ελλείψεις κατά τον έλεγχο των επιστροφών που αφορούσαν εξαγωγές. Εδώ και αρκετό καιρό το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζητεί την αποτελεσματική καταπολέμηση των φαινομένων απάτης, θέμα το

οποίο προκαλεί ζωηρό ενδιαφέρον στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη, προτείνοντας τη σύσταση ανεξάρτητης κοινοτικής υπηρεσίας ελέγχου, η οποία να είναι σε θέση να λάβει επείγοντα μέτρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2
ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΤΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ²³

Η θέση που δίνουν οι κοινοτικές συνθήκες στα θεμελιώδη δικαιώματα έχει σημαντικά εξελιχθεί κατά τη διάρκεια της ευρωπαϊκής οικοδόμησης. Αρχικά, τα θεμελιώδη δικαιώματα δεν ήταν στο επίκεντρο του προβληματισμού των συνθηκών των Παρισίων και της Ρώμης. Αυτό εξηγείται κυρίως από την τομεακή και λειτουργική προσέγγιση που υιοθετήθηκε για τις ιδρυτικές συνθήκες. Πράγματι, η συνθήκη των Παρισίων, που δημιούργησε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), αφορούσε κυρίως τους τομείς της σιδηρουργίας και του άνθρακα. Η τομεακή αυτή προσέγγιση επιβεβαιώθηκε μετά την αποτυχία το 1954 της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άμυνας (ΕΚΑ) και της προσπάθειας πολιτικής ένωσης που θα τη συνόδευε. Οι συνθήκες της Ρώμης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ) και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) υιοθέτησαν την ίδια προσέγγιση. Παρόλο που η ΕΟΚ είχε μεγαλύτερη εμβέλεια, και οι τρεις συνθήκες αφορούν καθορισμένους οικονομικούς τομείς. Η τομεακή προσέγγιση είχε ως συνέπεια να μην συμπεριληφθεί στις ιδρυτικές συνθήκες μια θεμελιώδης διάταξη συνταγματικού τύπου που θα περιλάμβανε επίσημη δήλωση για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Είναι σαφές ότι οι τρεις ιδρυτικές συνθήκες δεν σκόπευαν να συμπεριλάβουν παρεμφερή διακήρυξη δεδομένου επιπλέον του γεγονότος ότι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης, που είχε υπογραφεί το 1950, είχε αναλάβει να παράσχει ένα τελειοποιημένο μοντέλο πραγματικής εγγύησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη. Η αντίληψη αυτή εξελίχθηκε σταδιακά με τη μέριμνα του δικαστηρίου για τον έλεγχο της τήρησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στη νομολογία του. Σκοπός του Δικαστηρίου ήταν να εξασφαλίσει ότι τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα όταν οι δραστηριότητές τους διέπονται από το κοινοτικό δίκαιο. Η νομολογία του Δικαστηρίου αναγνώρισε συνεπώς δικαιώματα όπως το δικαίωμα της ιδιοκτησίας και της ελεύθερης άσκησης οικονομικής δραστηριότητας, τα οποία είναι ουσιώδη για την ορθή

²³ <http://europa.eu.int/>

λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Το Δικαστήριο έκρινε ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα συμπεριλαμβάνονται στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου και ότι βασίζονται σε δύο πηγές :

στις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών,

στις διεθνείς συνθήκες στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη (ιδιαίτερα στην ΕΣΔΑ).

Στη συνέχεια, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο , η Επιτροπή και το Συμβούλιο διατύπωσαν το 1977 κοινή δήλωση στην οποία επιβεβαίωσαν τη βούλησή τους να σεβαστούν τα θεμελιώδη δικαιώματα όπως προκύπτουν από τη διπλή πηγή που καθόρισε το Δικαστήριο. Το επόμενο βήμα επιτεύχθηκε το 1986 με το προοίμιο της ενιαίας ευρωπαϊκής πράξης που αναφέρει την προώθηση της δημοκρατίας που βασίζεται στα θεμελιώδη δικαιώματα.

Στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το άρθρο 6 (πρώην άρθρο ΣΤ) παράγραφος 2 προβλέπει ότι "η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου".

Παράλληλα, η ιδέα της πλήρους προσχώρησης της Κοινότητας στην ΕΣΠΔΑ είχε αρχίσει ήδη να κυκλοφορεί. Το Συμβούλιο αποφάσισε να ζητήσει τη γνώμη του Δικαστηρίου σχετικά με τη συμβατότητα του σχεδίου προσχώρησης στην ΕΣΠΔΑ με τις συνθήκες. Το Δικαστήριο διατύπωσε τη γνώμη του στις 28 Μαρτίου 1996 και αποφάνθηκε ότι βάσει του υφιστάμενου κοινοτικού δικαίου, η Κοινότητα δεν είχε αρμοδιότητα για να προσχωρήσει στη σύμβαση αυτή.

Στο πλαίσιο της συνέχισης της ευρωπαϊκής οικοδόμησης, οι τομείς δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης διευρύνθηκαν προοδευτικά και αντικατοπτρίζουν τη βούληση των κρατών μελών για την ανάληψη κοινών δράσεων σε τομείς που υπάγονταν στην εθνική δικαιοδοσία (για παράδειγμα η εσωτερική ασφάλεια και η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας). Οι εξελίξεις αυτές, που υπερβαίνουν το τομεακό πλαίσιο των πρώτων σταδίων της ευρωπαϊκής οικοδόμησης και που αφορούν την καθημερινή ζωή των ευρωπαίων πολιτών, καταδεικνύουν την ανάγκη ύπαρξης σαφών νομοθετικών κειμένων που θα ορίζουν ρητά το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως βασική αρχή της

Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συνθήκη του Άμστερνταμ ανταποκρίνεται στην ανάγκη αυτή.

2. ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ²⁴

Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα κράτους μέλους. Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια είναι κατά συνέπεια άμεσα συνδεδεμένη με την ιθαγένεια του κράτους μέλους και ακολουθεί το καθεστώς που ισχύει για την κτήση ή την απώλεια της. Ωστόσο, η ιθαγένεια της Ένωσης συμπληρώνει και δεν αντικαθιστά την εθνική ιθαγένεια.

Το θέμα του εάν ένα άτομο έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους ρυθμίζεται αποκλειστικά και μόνο από τη νομοθεσία του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους. Συνεπώς η δικαστική ρύθμιση του θέματος γίνεται από τον εθνικό δικαστή. Τα κράτη μέλη μπορούν να δηλώνουν, πληροφοριακά, ποια άτομα πρέπει να θεωρούνται ως υπήκοοι τους για τους σκοπούς της κοινότητας, με δήλωση που θα καταθέτουν στην Προεδρία. Μπορούν ενδεχομένως να τροποποιήσουν τη δήλωση τους.

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Οι πολίτες της Ένωσης έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από τη Συνθήκη. Παρά τη γενικότητα της διάταξης αυτής, η ίδια η Συνθήκη αρκείται στην αναγνώριση τεσσάρων μόνο δικαιωμάτων, ενώ προβλέπει το ενδεχόμενο συμπλήρωσης τους (αρ. 22 Συνθήκη) με βάση ειδική διαδικασία.

Ελεύθερη κυκλοφορία

Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, με την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στη Συνθήκη και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της. Το Συμβούλιο μπορεί να θεσπίζει διατάξεις που διευκολύνουν την άσκηση των πιο πάνω δικαιωμάτων. Το Συμβούλιο

²⁴ Κ. Τσουντας «ΕΟΚ, Δίκαιο, Θεσμοί- Όργανα – Διδακτικές Σημειώσεις, 1999, σελ. 56, επ.

αποφασίζει ομοφώνως, μετά από πρόταση της Επιτροπής, συναποφασίζοντας με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

B. ΑΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

α) Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι

Διακρίνουμε τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο από τις την ανάδειξη των αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης.

1 Οι εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκ Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου χώρες στο κράτος μέλος της κατοικίας του ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. Οι λεπτομέρειες για την εφαρμογή της διάταξης αυτής δόθηκαν με την οδηγία 93/109 του Συμβουλίου.

2. Οι δημοτικές εκλογές

Οι διατάξεις που αφορούν στις δημοτικές (και στις κοινοτικές βασίζονται στην ίδια λογική με εκείνες που αφορούν στο ευρωκοινοβούλιο. Ωστόσο παρέχουν δικαιώματα τα οποία δεν προβλέπονταν στο παρελθόν.

Η Συνθήκη αναγνωρίζει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και στις κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας κάθε πολίτη της Ένωσης, που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοος, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. Στις 19 Δεκεμβρίου 1994 το Συμβούλιο υιοθέτησε την οδηγία 94/80, σύμφωνα με την οποία παρέχεται στους πολίτες της ΕΕ η δυνατότητα να ψηφίζουν στις χώρες προέλευσης τους ή στη χώρα κατοικίας τους και προβλέπει ότι οι πολίτες που κατοικούν σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοοι εγγράφονται στους εκλογικούς καταλόγους σύμφωνα με τις ίδιες προϋποθέσεις εγγραφής υπηκόων των κρατών αυτών.

Η αρχή της υποχρεωτικής ψήφου, που ισχύει σε ορισμένες χώρες, εφαρμόζεται και για τους Ευρωπαίους πολίτες που ζήτησαν την εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους. Εφόσον τα αιρετά καθήκοντα συνεπάγονται την

άσκηση δημόσιας εξουσίας ή την εκλογή κοινοβουλευτικού οργάνου, τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίσουν την πρόσβαση στα καθήκοντά τους, αποκλείοντας έτσι τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών, μπορούν επίσης να προβλεφθούν εάν ποσοστό μεγαλύτερο από το 20% των εκλογέων είναι πολίτες της ΕΕ, χωρίς να είναι υπήκοοι του κράτους μέλους. Στην τελευταία αυτή περίπτωση είναι δυνατόν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι να περιβάλλεται από προϋποθέσεις αναφορικά με την περίπτωση της διαμονής.

Λοιπά δικαιώματα²⁵

Διπλωματική και προξενική προστασία

Κάθε πολίτης της Ένωσης απολαύει, στο έδαφος τρίτων χωρών στις οποίες δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοος, της διπλωματικής και προξενικής προστασίας κάθε κράτους μέλους, υπό τους ίδιους όρους που ισχύουν και έναντι των υπηκόων του κράτους αυτού. Τα κράτη μέλη καθορίζουν μεταξύ τους αναγκαίους κανόνες και αρχίζουν τις απαιτούμενες διεθνείς διαπραγματεύσεις για να εξασφαλίσουν την προστασία αυτή.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 ΣυνθΕΕ, οι διπλωματικές και προξενικές αποστολές των κρατών μελών και οι αντιπροσωπείες της Επιτροπής σε τρίτες χώρες και σε διεθνείς διασκέψεις, καθώς και οι αντιπροσωπείες τους σε διεθνείς οργανισμούς, συνεννοούνται μεταξύ τους προκειμένου να εξασφαλίζεται η τήρηση και η εφαρμογή των κοινών θέσεων και των κοινών δράσεων που έχει αποφασίσει το Συμβούλιο. Εντείνουν τη συνεργασία τους ανταλλάσσοντας πληροφορίες, προβαίνοντας σε κοινές αξιολογήσεις και συμβάλλοντας στην εφαρμογή των διατάξεων για τη διπλωματική και προξενική προστασία.

Το δικαίωμα αναφοράς και το δικαίωμα προσφυγής στο διαμεσολαβητή

Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Επίσης, μπορεί να απευθύνεται στο διαμεσολαβητή.

Οι αναφορές πρέπει να γίνονται ατομικά ή από κοινού με άλλα πρόσωπα. Το δικαίωμα αυτό έχουν όχι μόνο οι πολίτες της ΕΕ, αλλά και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο διαμένει ή έχει την καταστατική έδρα του σε κράτος μέλος. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού περιορίζεται σε θέματα σχετικά με τους τομείς δραστηριότητας της Κοινότητας, που αφορούν άμεσα στον αναφερόντα. Με βάση τη ρύθμιση αυτή το Κοινοβούλιο θα πρέπει να εκτιμά

αυστηρά την αποδοχή των αναφορών. Κατά τα λοιπά, το θέμα αυτό εξακολουθεί να διέπεται από τον εσωτερικό κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Στις αναφορές πρέπει να μνημονεύονται ορισμένα στοιχεία, όπως, το όνομα, η ιδιότητα, η υπηκοότητα, η κατοικία του αναφερόντος. Συντάσσονται σε μία από τις επίσημες γλώσσες της ΕΕ.

Οι αναφορές πρωτοκολλούνται εφόσον είναι παραδεκτές, αποστέλλονται από τον Πρόεδρο του Κοινοβουλίου στην αρμόδια επιτροπή. Η επιτροπή αυτή εξετάζει την αναφορά επί της ουσίας και ετοιμάζει σχετική εισήγηση. Μπορεί να υποβάλει σε ψηφοφορία του Κοινοβουλίου σχέδια αποφάσεων και να ζητήσει τη διαβίβαση της γνώμης από την Επιτροπή ή στο Συμβούλιο.

Η ρήτρα επέκτασης

Σύμφωνα με το άρθρο 22 ΣυνθΕΚ, η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή κάθε τρία έτη, σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν στην ιθαγένεια. Η έκθεση αυτή λαμβάνει υπόψη της την εξέλιξη της Ένωσης.

Η ίδια διάταξη προβλέπει ότι με βάση την έκθεση αυτή, και με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων της Συνθήκης, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομοφώνως, με πρόταση της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μπορεί να θεσπίζει διατάξεις για τη συμπλήρωση των δικαιωμάτων που συνδέονται με την ευρωπαϊκή ιθαγένεια, και συνιστά από τα κράτη μέλη την αποδοχή των εν λόγω διατάξεων, σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες.

Επί μέρους διατάξεις²⁶

α) Γενικές διατάξεις

Πολλές επί μέρους διατάξεις ρυθμίζουν θέματα, που αφορούν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

²⁵ Κ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ «ΕΟΚ, ΔΙΚΑΙΟ, ΘΕΣΜΟΙ-ΟΡΓΑΝΑ-ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 1999»

²⁶ Κ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ «ΕΟΚ, ΔΙΚΑΙΟ, ΘΕΣΜΟΙ-ΟΡΓΑΝΑ-ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 1999»

- Το άρθρο 29 ΣυνθΕΕ σχετικά με την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, το οποίο θέτει ως στόχο της ΕΕ την παροχή στους πολίτες υψηλού επιπέδου προστασίας μέσα σε χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.
- Το Πρωτόκολλο 1 ΣυνθΑ, σχετικά με το άσυλο των υπηκόων των κρατών μελών της ΕΕ, το οποίο στο Προοίμιο του τονίζει ότι η ΕΕ σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως αυτά κατοχυρώνονται με τη σύμβαση του 1950.
- Τη Δήλωση αριθ. 1 ΣυνθΑ, σχετικά με την κατάργηση της ποινής του θανάτου.
- Τη Δήλωση αριθ. 11 ΣυνθΑ, σύμφωνα με την οποία η ΕΕ σέβεται και προδικάζει το σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο καθεστώς των εκκλησιών και θρησκευτικών ενώσεων ή κοινοτήτων στα κράτη μέλη, καθώς και το κάθε μέλος των φιλοσοφικών και μη ομολογιακών ενώσεων.

Τις δύο Δηλώσεις 17 και 5 ΣυνθΑ (την οποία η διάσκεψη έλαβε υπό σημείωση) σχετικά με το δικαίωμα ασύλου. Σύμφωνα με την πρώτη, καθιερώνονται διαβουλεύσεις με τον Ύπατο Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για πρόσφυγες και άλλους σχετικούς διεθνείς οργανισμούς σε θέματα σχετικά με την πολιτική ασύλου. Η δεύτερη, αποτελεί δήλωση του Βελγίου, σύμφωνα με την οποία η χώρα αυτή δηλώνει ότι θα προβαίνει σε ατομική εξέταση αίτησης ασύλου υπηκόου άλλου κράτους μέλους.

Η ΣυνθΕΕ και η ΣυνθΕΚ²⁷

- Στο Προοίμιο της ΣυνθΕΕ, τα κράτη μέλη επιβεβαιώνουν την προσήλωση τους στα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα, όπως ορίζονται από τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη και στον Κοινοτικό Χάρτη των θεμελιωδών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων. Επισημαίνεται ότι στο ίδιο προοίμιο αυτό επιβεβαιώνεται και η προσήλωση των κρατών μελών στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών καθώς και του κράτους δικαίου.
- Το άρθρο 127 ΣυνθΕΚ προβλέπει ότι η Κοινότητα συμβάλλει στην επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ

κρατών μελών, υποστηρίζοντας και, εάν χρειάζεται, συμπληρώνοντας τη δράση του

- Το άρθρο 136 ΣυνθΕΚ, αναφορικά με την κοινωνική πολιτική, την παιδεία, εκπαίδευση και τη νεολαία, προβλέπει ότι η Κοινότητα και τα κράτη μέλη έχοντας υπόψη τα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα όπως αυτά ορίζονται στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη και στον Κοινοτικό Χάρτη των θεμελιωδών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων, έχουν ως στόχο την προώθηση της απασχόλησης, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, ώστε να καταστήσουν δυνατή την εναρμόνιση τους με παράλληλη διατήρηση της προόδου, την κατάλληλη κοινωνική προστασία, τον κοινωνικό διάλογο και την ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων που θα επιτρέψουν υψηλό και διαρκές επίπεδο απασχόλησης και την καταπολέμηση του αποκλεισμού.
- Το άρθρο 137 ΣυνθΕΚ προβλέπει ότι για την επίτευξη των στόχων του άρθρου 136 ΣυνθΕΚ, το Συμβούλιο μπορεί να θεσπίζει, μέσω οδηγιών, τις ελάχιστες προδιαγραφές οι οποίες εφαρμόζονται σταδιακά, λαμβανομένου υπόψη των συνθηκών και των τεχνικών ρυθμίσεων που υφίστανται σε κάθε κράτος μέλος.
- Το άρθρο 140 ΣυνθΕΚ προβλέπει ότι, για την επίτευξη των στόχων του άρθρου 136 ΣυνθΕΚ, η Επιτροπή προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και διευκολύνει το συντονισμό της δράσης σε όλους τους τομείς της κοινωνικής πολιτικής που καλύπτει η ΣυνθΕΚ (απασχόληση, εργατικό δίκαιο και όρους εργασίας, επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση, κοινωνική ασφάλιση, προστασία από τα επαγγελματικά ατυχήματα και ασθένειες, υγιεινή της εργασίας, συνδικαλιστικό δικαίωμα και συλλογικές διαπραγματεύσεις μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών).
- Ο Τίτλος XIII της ΣυνθΕΚ, περιέχει διατάξεις για καλύτερη προστασία της υγείας.

²⁷ Κ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ «ΕΟΚ, ΔΙΚΑΙΟ, ΘΕΣΜΟΙ-ΟΡΓΑΝΑ-ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 1999»

5. ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΑΠΟ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΛΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΒΑΣΙΖΕΤΑΙ Η ΕΝΩΣΗ

Η συνθήκη του Άμστερνταμ ορίζει ότι η Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη. Παράλληλα, η νέα συνθήκη προβλέπει την περίπτωση παραβίασης των αρχών αυτών από κράτος μέλος και ορίζει τη διαδικασία που θα ακολουθεί η Ένωση για το εν λόγω κράτος μέλος.

Διαπίστωση της παραβίασης

Έπειτα από πρόταση της Επιτροπής ή του ενός τρίτου των κρατών μελών, το Συμβούλιο, συνεργχόμενο υπό τη σύνθεση αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων, διαπιστώνει την ύπαρξη παραβίασης η οποία πρέπει να είναι "σοβαρή και διαρκής" . Απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Κοινοβουλίου, το οποίο αποφασίζει με πλειοψηφία δύο τρίτων των ψηφισάντων, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν την πλειοψηφία των μελών του Κοινοβουλίου. Ταυτόχρονα, η κυβέρνηση του εν λόγω κράτους μέλους καλείται να υποβάλει τις παρατηρήσεις της.

Η αποχή ενός κράτους μέλους δεν εμποδίζει την ομοφωνία στην περίπτωση που το Συμβούλιο διαπιστώσει σοβαρή παραβίαση.

Αναστολή ως προς το εν λόγω κράτος μέλος

Εφόσον διαπιστωθεί σοβαρή και διαρκής παραβίαση, το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει (αλλά δεν οφείλει απαραίτητα) την αναστολή ορισμένων δικαιωμάτων τα οποία απορρέουν από τη συνθήκη ως προς το εν λόγω κράτος μέλος. Αντίθετα, είναι σαφές ότι οι υποχρεώσεις του εν λόγω κράτους μέλους παραμένουν δεσμευτικές. Η αναστολή των δικαιωμάτων μπορεί, για παράδειγμα, να περιλαμβάνει την ανάκληση του δικαιώματος ψήφου του αντιπροσώπου της κυβέρνησης αυτού του κράτους μέλους στο Συμβούλιο.

Κατά το δεύτερο αυτό στάδιο, το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις ψήφους αυτού του κράτους μέλους.

Τροποποίηση ή άρση της αναστολής

Ανάλογα με την εξέλιξη της κατάστασης που οδήγησε στην αναστολή ενός κράτους μέλους, το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει να μεταβάλει ή να ανακαλέσει τα μέτρα αναστολής.

Για το σκοπό αυτό, το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία χωρίς να ληφθούν υπόψη οι ψήφοι του εν λόγω κράτους μέλους.

Τα κράτη μέλη

Τα κράτη μέλη διατηρούν τα αποκλειστικά τους δικαιώματα, ιδίως στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, και εξακολουθούν να έχουν την αποκλειστική ευθύνη για την τήρηση της δημόσιας τάξης και τη διαφύλαξη της εσωτερικής ασφάλειας. Στο πλαίσιο αυτό, μπορούν να λαμβάνουν υπόψη τους τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής.

Σε περίπτωση έκτακτης κατάστασης, που χαρακτηρίζεται από αιφνίδια εισροή υπηκόων τρίτων χωρών σε ένα κράτος μέλος το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία βάσει προτάσεως της Επιτροπής, μπορεί να θεσπίζει προσωρινά μέτρα (το ανώτερο για έξι μήνες) υπέρ του κράτους μέλους προκειμένου να περιορίσει την ελεύθερη κυκλοφορία ή την εισροή υπηκόων από την τρίτη χώρα.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ διευκρινίζει στο άρθρο 6 (πρώην άρθρο ΣΤ) της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (άρθρο 6 με τη νέα αρίθμηση που προβλέπεται στη συνθήκη του Άμστερνταμ) ότι η Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη.

Τροποποιεί επίσης το προοίμιο της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση με την επιβεβαίωση της προσήλωσης των κρατών μελών στα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα, όπως ορίζονται από τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη του 1961 και τον κοινοτικό χάρτη των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων του 1989.

Πριν από τη θέση σε ισχύ της συνθήκης του Άμστερνταμ, το άρθρο ΣΤ παράγραφος 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση υπογράμμισε το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως κατοχυρώνονται στην ευρωπαϊκή σύμβαση για τα δικαιώματα του ανθρώπου και όπως προκύπτουν

από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών. Ωστόσο, ο αντίκτυπος του άρθρου αυτού περιοριζόταν από το άρθρο Λ (άρθρο 46 μετά την αρίθμηση) που προέβλεπε ότι η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου δεν κάλυπτε το άρθρο αυτό. Γνωρίζοντας ότι αποστολή του Δικαστηρίου είναι να εξασφαλίσει το σεβασμό του δικαιώματος ερμηνείας και εφαρμογής της συνθήκης, η θέση των θεμελιωδών δικαιωμάτων εμφανιζόταν μειωμένη.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ εγγυάται την εφαρμογή του άρθρου 6 παράγραφος 2 με την τροποποίηση του άρθρου 46 του συνθήκης. Έτσι, το Δικαστήριο είναι στο εξής αρμόδιο σε περίπτωση παράβασης των οργάνων όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα.

7. ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

I. Καταπολέμηση των Διακρίσεων²⁸

Στο πλαίσιο της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το άρθρο 12 (πρώην άρθρο 6) προβλέπει ότι απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγένειας. Παράλληλα, το άρθρο 141 (πρώην άρθρο 119) υπογραμμίζει την αρχή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, αλλά μόνον όσον αφορά την ισότητα της αμοιβής.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ ενισχύει την αρχή της ισότητας προσθέτοντας δύο διατάξεις στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μετά τη θέση σε ισχύ της νέας συνθήκης.

Το άρθρο αυτό συμπληρώνει το άρθρο 12 που αναφέρεται στη διάκριση λόγω ιθαγένειας. Το νέο άρθρο προβλέπει ότι το Συμβούλιο μπορεί να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

Όταν το Συμβούλιο βασίζεται στο άρθρο 13 αποφασίζει με ομοφωνία μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Δήλωση όσον αφορά τα άτομα με ειδικές ανάγκες

Το νέο άρθρο 13 αναφέρει την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας. Η διακυβερνητική διάσκεψη που επεξεργάστηκε τη συνθήκη του

²⁸ Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΟ Α ΕΩΣ ΤΟ Ω, Werner Weidenfeld-Wolfgang Wessels

Άμστερνταμ θέλησε να ενισχύσει τη δέσμευση αυτή μέσω μιας δήλωσης που ενσωματώθηκε στην τελική πράξη. Η δήλωση αυτή προβλέπει ότι όταν η Κοινότητα θεσπίζει μέτρα που αφορούν την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών, λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

II. ΙΣΟΤΗΤΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Στο πλαίσιο της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το άρθρο 2 προβλέπει ότι η Κοινότητα έχει ως αποστολή να προάγει την αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, την ανάπτυξη που σέβεται το περιβάλλον, έναν υψηλό βαθμό σύγκλισης των οικονομικών επιδόσεων, ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών. Το άρθρο 3 απαριθμεί τα διάφορα μέτρα που περιλαμβάνει η κοινοτική δράση για την επίτευξη των στόχων του άρθρου 2.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ συμπληρώνει τις δύο αυτές διατάξεις ώστε να συμπεριλάβει την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών η οποία προς το παρόν αναφέρεται μόνο στο άρθρο 141 (πρώην άρθρο 119) της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (το οποίο όμως αφορά μόνο την ισότητα της αμοιβής). Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν δύο προσθήκες.

Η τροποποίηση του Άρθρου 2

Η προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών συμπεριλαμβάνεται στο πλαίσιο της αποστολής της κοινότητας.

Η τροποποίηση του Άρθρου 3

Προτίθεται το ακόλουθο νέο εδάφιο .

«σε όλες τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο παρόν άρθρο η Κοινότητα επιδιώκει να εξαλειφθούν οι ανισότητες και να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Ειδικότερα

Το άρθρο 119 της ιδρυτικής συνθήκης της Ε. Κ. Μιλούσε για ισότητα αμοιβών μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η ισότητα αυτή εντούτοις απέχει πολύ από το να είναι πραγματικότητα στην Ένωση. Διάφορες οδηγίες και πολυάριθμες

αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου προσπάθησαν να εφαρμόσουν αυτή την αρχή. Το γεγονός αυτό έχει ως συνέπεια να δοθούν οδηγίες για την επαγγελματική κατάταξη και αξιολόγηση για την διαπίστωση άμεσων ή έμμεσων διακρίσεων καθώς και για τον ορισμό της αμοιβής. Πολλά σχέδια εντούτοις δεν έχουν υλοποιηθεί. Έτσι π.χ. η πρόταση για την αντιστροφή του βάρους της απόδειξης όταν οι γυναίκες αδικούνται στην αγορά εργασίας διστάζουν συχνά να κάνουν αγωγή, όταν εναπόκειται σε αυτές να αποδείξουν ότι συχνά γίνεται διάκριση εναντίον τους λόγω του φύλου. Για τον λόγο αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε ότι σε περίπτωση αιτιολογημένης υπόνοιας ο εργοδότης θα πρέπει να αποδείξει ότι δεν γίνεται καμία διάκριση. Προς το παρόν θα ζητηθεί η γνώμη των κοινωνικών εταίρων ως προς το θέμα αυτό. Η βελτίωση των ευκαιριών στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας για τις γυναίκες είναι ένας από τους κύριους στόχους της σχετικής πολιτικής μαζί με της επαγγελματικής επιμόρφωσης και της εναρμόνισης της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής.

III. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ²⁹

Στον τομέα αυτό, το βασικό μέτρο της Κοινότητας είναι η οδηγία του 1995 σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων όσον αφορά την επεξεργασία και την ελεύθερη κυκλοφορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Ελλείπει ειδικής νομικής βάσης, η οδηγία αυτή βασίζεται στο άρθρο 95 (πρώην άρθρο 100 Α) της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που αφορά την προσέγγιση των νομοθεσιών στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς.

Η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων συνεπάγεται την ανάγκη καθιέρωσης συστημάτων πληροφόρησης σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Λαμβάνοντας υπόψη αυτή την εξέλιξη και προκειμένου να ενισχυθεί η προστασία των ατόμων εφαρμόζοντάς την στα κοινοτικά όργανα, η συνθήκη του Άμστερνταμ ενσωματώνει ένα νέο άρθρο στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Το νέο άρθρο 286

Το άρθρο αυτό χωρίζεται σε δύο παραγράφους που προβλέπουν αντίστοιχα ότι:

²⁹ Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΟ Α ΕΩΣ ΤΟ Ω, Werner Weidenfeld-Wolfgang Wessels

από το 1999, οι κοινοτικές πράξεις για την προστασία του ατόμου όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εφαρμόζονται στα όργανα και στους οργανισμούς της Κοινότητας, πριν το 1999, το Συμβούλιο θα συγκροτήσει ένα ανεξάρτητο εποπτικό όργανο υπεύθυνο για την παρακολούθηση της εφαρμογής αυτών των κοινοτικών πράξεων στα όργανα και οργανισμούς της Κοινότητας.

IV. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ³⁰

Παρούσα κατάσταση και προοπτικές

Ήδη από το 1957, η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας περιελάμβανε διατάξεις που αποσκοπούσαν στη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο έδαφος της Κοινότητας. Το εν λόγω δικαίωμα έγινε πραγματικότητα μέσω διαφόρων κοινοτικών πράξεων, ενώ η ιδέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων εδραιώθηκε βαθμιαία μέσω της δημιουργίας της ενιαίας αγοράς. Από το 1993, οι υπήκοοι των κρατών μελών μπορούν να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (άρθρο 14 της συνθήκης ΕΚ), δικαίωμα που συνδέεται με την ευρωπαϊκή ιθαγένεια (άρθρο 18).

Το 1993, η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση περιέλαβε μεταξύ των θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος για τα κράτη μέλη, τα οποία καθορίζονται στον τίτλο VI (ή τρίτο πυλώνα), την πολιτική ασύλου, τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης και τη μεταναστευτική πολιτική. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ που υπεγράφη το 1997, περιλαμβάνει τα εν λόγω θέματα στα πλαίσια της Συνθήκης ΕΚ (άρθρα 61 έως 69) και προβλέπει μια μεταβατική περίοδο πέντε ετών πριν από την πλήρη εφαρμογή των κοινοτικών διαδικασιών. Απώτερο στόχο αποτελεί η δημιουργία ενός "χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης" χωρίς έλεγχο των προσώπων στα εσωτερικά σύνορα, ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους. Παράλληλα, πρέπει να εφαρμοσθούν κοινοί κανόνες όσον αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης, τις θεωρήσεις, την πολιτική ασύλου και τη μεταναστευτική πολιτική. Το σχέδιο δράσης του Συμβουλίου και της

³⁰ <http://europa.eu.int> Θ. Γεωργακόπουλος «Ευρωπαϊκή Ένωση», εκδ. Σταμούλης, 1995 σελ. 92.επ. και 98επ.

Επιτροπής της 3ης Δεκεμβρίου 1998 καθορίζει ένα χρονοδιάγραμμα των μέτρων που πρέπει να θεσπισθούν για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων έως το έτος 2004.

Ας σημειωθεί ότι το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία επέλεξαν να απόσχουν από την εφαρμογή των νέων μέτρων σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων που προβλέπονται από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Ομοίως, η Δανία, αν και έχει υπογράψει τις συμφωνίες του Σένγκεν, εμφανίζεται διστακτική ως προς την εφαρμογή της κοινοτικής μεθόδου στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και δεν εφαρμόζει όλες τις αποφάσεις που έχουν εκδοθεί βάσει της Συνθήκης ΕΚ στον εν λόγω τομέα.

Μετακίνηση και διαμονή των ευρωπαϊών πολιτών.

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων θεσπίζεται στον κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 1612/68, στο προοίμιο του οποίου ορίζεται ότι: "η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού στην Κοινότητα πρέπει να αποτελεί για τον εργαζόμενο ένα από τα μέσα που του εξασφαλίζουν τη δυνατότητα να βελτιώσει τους όρους διαβίωσης και εργασίας του και να διευκολύνει την κοινωνική του προαγωγή". Βασική αρχή αποτελεί η ισότητα της μεταχείρισης, σύμφωνα με την οποία κάθε πολίτης ενός κράτους μέλους έχει το δικαίωμα να ασκεί αμειβόμενη δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος υπό τις προϋποθέσεις που ισχύουν για τους υπηκόους του κράτους αυτού.

Το δικαίωμα ελεύθερης αποδοχής μιας θέσης απασχόλησης σε ένα κράτος μέλος δεν πρέπει να περιορίζεται από τις ειδικές ρυθμίσεις που αφορούν την είσοδο και τη διαμονή στα κράτη μέλη. Εξάλλου, ο διακινούμενος εργαζόμενος έχει το δικαίωμα να παραμένει στο έδαφος ενός κράτους μέλους στο οποίο έχει ήδη ασκήσει επαγγελματική δραστηριότητα. Διάφορες οδηγίες περιορίζουν το δικαίωμα απέλασης που διαθέτουν τα κράτη μέλη, επιτρέποντας ειδικότερα στους εργαζομένους που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη να προσφεύγουν στις δικαστικές αρχές σε περίπτωση έκδοσης απόφασης περί απέλασής τους.

Μεταξύ των ετών 1973 και 1975, η εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων επεκτάθηκε και στους αυτοαπασχολούμενους. Όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας, οι

διακινούμενοι εργαζόμενοι έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους υπηκόους της χώρας υποδοχής (συνδικαλιστική συμμετοχή, κοινωνικές παροχές, κλπ.). Η περίπτωση απόσπασης των εργαζομένων σε άλλο κράτος μέλος στα πλαίσια της παροχής υπηρεσιών ρυθμίσθηκε με την έκδοση, στις 16 Δεκεμβρίου 1996, της οδηγίας 96/71/EK με την οποία δίδεται η δυνατότητα στους εν λόγω εργαζομένους να επωφελούνται μιας δέσμης ελάχιστων υποχρεωτικών κανόνων στη χώρα υποδοχής.

Το 1990, δύο οδηγίες επεξέτειναν το δικαίωμα διαμονής χάρη στη θέσπιση γενικών αρχών και κανόνων για τους εργαζόμενους που έχουν παύσει την επαγγελματική τους δραστηριότητα. Μια τρίτη οδηγία, που εκδόθηκε το 1993, περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για τους σπουδαστές.

Για την προώθηση της κινητικότητας των εργαζομένων, δημιουργήθηκε το Νοέμβριο του 1994 το δίκτυο EURES (Ευρωπαϊκές Υπηρεσίες Απασχόλησης). Το εν λόγω δίκτυο, το οποίο αποτελείται από ένα σύνολο 500 ευρωσυμβούλων σε 17 χώρες (κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νορβηγία και Ισλανδία), παρέχει πληροφορίες όσον αφορά τους ακόλουθους δύο τομείς:

- προσφορά θέσεων απασχόλησης και
- δυνατότητες πρόσληψης σε διακρατική κλίμακα, μέσω της συνεργασίας των εθνικών συστημάτων των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης
- συνθήκες διαβίωσης και εργασίας στα κράτη μέλη και στις χώρες ΕΟΚ με στόχο τη διευκόλυνση της κινητικότητας και της εγκατάστασης.

Στις 18 Μαρτίου 1997, υποβλήθηκε στην Επιτροπή η έκθεση της ομάδας υψηλού επιπέδου για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, της οποίας προήδρευε η κ. Simone Veil. Στην εν λόγω έκθεση περιλαμβάνεται μια δέσμη μέτρων τα οποία έχουν ως στόχο να διασφαλίσουν ότι όλο και περισσότερα άτομα θα μπορούν πράγματι να ασκούν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας στην Ένωση, κυρίως μέσω:

- της καλύτερης ενημέρωσης των ατόμων σχετικά με τα δικαιώματα που διαθέτουν.
- της δημιουργίας ενός νέου τύπου άδειας παραμονής για τα άτομα που κατοικούν προσωρινά σε άλλο κράτος μέλος

- μιας πιο ευέλικτης ερμηνείας από τα κράτη μέλη των διατάξεων σχετικά με το δικαίωμα παραμονής.
- της διευκόλυνσης της πρόσβασης στην απασχόληση σε άλλο κράτος μέλος
- του περιορισμού των θέσεων εργασίας του δημόσιου τομέα που προορίζονται αποκλειστικά για τους υπηκόους του κράτους μέλους.
- του εκσυγχρονισμού των δικαιωμάτων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης
- πιο ευέλικτων κανόνων για τη διευκόλυνση της επανένωσης των οικογενειών
- της έμφασης στην εκμάθηση ξένων γλωσσών και στις πολιτισμικές ανταλλαγές.
- της μεγαλύτερης ισότητας όσον αφορά τη φορολογική μεταχείριση
- της βελτίωσης της κατάστασης των υπηκόων τρίτων χωρών που κατοικούν νόμιμα σε ένα κράτος μέλος.
- της θέσπισης νέων ένδικων μέτρων για τους ιδιώτες που συναντούν προβλήματα στην άσκηση των δικαιωμάτων τους και της βελτίωσης της πρόσβασης στα υφιστάμενα ένδικα μέσα.

Το βασικό συμπέρασμα της έκθεσης είναι ότι, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, το νομοθετικό πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των ατόμων υφίσταται ήδη, ενώ τα περισσότερα προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα τα άτομα, μπορούν να επιλύονται χωρίς να απαιτείται τροποποίηση της νομοθεσίας. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να ενισχύσουν τη συνεργασία τους κυρίως στις παραμεθόριες περιοχές, να εκπαιδεύσουν καλύτερα τους υπαλλήλους τους και να μεριμνούν περισσότερο για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων.

Παρόλο που η κινητικότητα των ευρωπαϊών πολιτών αποτελεί πραγματικότητα, πρέπει σήμερα να καταβληθούν προσπάθειες για την υπέρβαση των εναπομεινάντων εμποδίων, τόσο των νομικών όσο και των πρακτικών, τα οποία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν οι ευρωπαίοι πολίτες, κυρίως σε θέματα φορολογίας, επικουρικών συνταξιοδοτικών συστημάτων και αναγνώρισης των διπλωμάτων.

Η κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα της Ένωσης

Στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986 διατυπώνεται η ιδέα μιας «εσωτερικής αγοράς που περιλαμβάνει ένα χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα στον οποίο διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων (...)». Τούτο σήμαινε ότι, αργά ή γρήγορα, θα έπρεπε να καταργηθούν οι έλεγχοι στα εσωτερικά σύνορα, τόσο για τα πρόσωπα όσο και για τα εμπορεύματα. Σε πρακτικό επίπεδο, η υλοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων υπήρξε δυσχερής και, ως εκ τούτου, ο στόχος της 1ης Ιανουαρίου 1993 δεν τηρήθηκε.

Πράγματι, οι ερμηνείες που έδιναν τα κράτη μέλη στην έννοια της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας, διέφεραν αρκετά. Σύμφωνα με ορισμένα κράτη μέλη, η εν λόγω αρχή αφορούσε αποκλειστικά τους ευρωπαίους πολίτες και, συνεπώς, ήταν αναγκαία η διατήρηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα για την εξακρίβωση της ταυτότητας των υπηκόων τρίτων χωρών. Σύμφωνα με άλλα κράτη, η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας εφαρμοζόταν σε όλους και, ως εκ τούτου, δεν ήταν πλέον αναγκαίοι οι έλεγχοι στα εσωτερικά σύνορα. Λόγω της αδυναμίας επίτευξης ενός συμβιβασμού, η Γαλλία, η Γερμανία, και οι χώρες του Μπενελούξ υπέγραψαν το 1985, εκτός του κοινοτικού νομικού πλαισίου, τη συμφωνία του Σένγκεν που επέτρεψε την υλοποίηση της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας όλων των προσώπων που διαμένουν ή ταξιδεύουν στο έδαφος των ανωτέρω χωρών. Ο "χώρος Σένγκεν" επεκτάθηκε με την πάροδο του χρόνου σε δεκατρία κράτη μέλη (μόνο η Μεγάλη Βρετανία και η Ιρλανδία δεν έχουν υπογράψει τις εν λόγω συμφωνίες).

Παράλληλα, η Επιτροπή υπέβαλε το 1995 διάφορες προτάσεις οδηγιών για την κατάργηση των ελέγχων των προσώπων στα εσωτερικά σύνορα καθώς και για τη θέσπιση του δικαιώματος των υπηκόων τρίτων χωρών να ταξιδεύουν στο εσωτερικό της Κοινότητας. Ωστόσο, οι εν λόγω πρωτοβουλίες δεν ευοδώθηκαν λόγω της ύπαρξης έντονων διαφωνιών.

Η ενσωμάτωση του κεκτημένου του Σένγκεν στην Ευρωπαϊκή Ένωση πραγματοποιήθηκε τελικά με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, με την οποία καταργήθηκαν οι συνοριακοί έλεγχοι για δεκατρία από τα δεκαπέντε κράτη μέλη (εκτός της Μεγάλης Βρετανίας και της Ιρλανδίας). Στο μέλλον, η εν λόγω αρχή θα πρέπει να υιοθετείται από κάθε νέο κράτος μέλος.

Διέλευση των εξωτερικών συνόρων των κρατών μελών

Εξαρχής, η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων συνδέθηκε με την παράλληλη ενίσχυση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα πλαίσια αυτά, το 1993 υποβλήθηκε ένα σχέδιο σύμβασης για τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων . Ωστόσο, το καθεστώς του Γιβραλτάρ, επί του οποίου η Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο δεν κατέληξαν σε συμφωνία, αποτέλεσε τροχοπέδη όσον αφορά τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων. Μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ, το ανωτέρω σχέδιο σύμβασης αναμένεται να λάβει τη μορφή κοινοτικού μέσου.

Όσον αφορά τις θεωρήσεις, η Επιτροπή μπόρεσε να διατυπώσει προτάσεις ήδη από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Μάαστριχ. Το 1995, εκδόθηκαν δύο κανονισμοί που θεσπίζουν αντίστοιχα έναν κατάλογο με τρίτες χώρες των οποίων οι υπήκοοι πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με θεωρήσεις κατά την είσοδό τους στο έδαφος της Ένωσης (ο κανονισμός αυτός ακυρώθηκε από το Δικαστήριο στις 10 Ιουνίου 1997 λόγω έλλειψης διαβούλευσης με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και αντικαταστάθηκε από μια νέα πράξη το 1999) καθώς και ένα ενιαίο πρότυπο θεώρησης . Στο μέλλον, οι υπήκοοι τρίτων χωρών θα μπορούν να κυκλοφορούν σε ολόκληρη την επικράτεια της Ένωσης με μια μοναδική θεώρηση.

Το 1996, το Συμβούλιο ενέκρινε ένα πρόγραμμα δράσης για την προώθηση της κατάρτισης, των ανταλλαγών και της συνεργασίας στον τομέα των εγγράφων ταυτότητας (πρόγραμμα Sherlock). Στη συνέχεια, το 1998, εγκρίθηκε ένα ευρύτερο πενταετές πρόγραμμα το οποίο αποσκοπεί στην ενίσχυση της κατάρτισης των δημοσίων υπαλλήλων και των υπευθύνων των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στους τομείς του ασύλου, της μετανάστευσης και της διέλευσης των συνόρων (πρόγραμμα Odysseus). Το 1999, στα πλαίσια του Odysseus χρηματοδοτήθηκαν 49 έργα συνολικού ύψους 3 εκατ. Ευρώ.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε (15 και 16 Οκτωβρίου 1999) αποφασίσθηκε η ενθάρρυνση μιας στενότερης συνεργασίας μεταξύ των προξενείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις τρίτες χώρες ή ακόμη και η ίδρυση κοινών γραφείων για την έκδοση ευρωπαϊκών θεωρήσεων (όπως π.χ. το γραφείο που λειτουργεί ήδη στην Κωνσταντινούπολη). Προβλέφθηκε επίσης η δημιουργία προγραμμάτων ανταλλαγών και μεταφοράς τεχνολογίας, στα οποία θα συμμετάσχουν οι υποψήφιας χώρες, με στόχο την ενίσχυση της

αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών ελέγχου στα σύνορα - ειδικότερα τα θαλάσσια- των κρατών μελών.

Η πολιτική ασύλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου, που αποτελεί θέμα κοινού ενδιαφέροντος για τα κράτη μέλη από την εφαρμογή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, βασίζεται ουσιαστικά σε μέσα χωρίς νομική ισχύ όπως, παραδείγματος χάριν, οι αποφάσεις του Λονδίνου του 1992 για τις εμφανώς αβάσιμες αιτήσεις παροχής ασύλου και η αρχή του "Host third countries" σύμφωνα με την οποία αρμόδια για την εξέταση μιας αίτησης παροχής ασύλου είναι η πρώτη χώρα στην οποία έγινε δεκτός ο αιτών άσυλο.

Ωστόσο, μια κοινή θέση το 1996 επέτρεψε την εναρμόνιση του ορισμού "πρόσφυγας" σύμφωνα με την έννοια της Συνθήκης της Γενεύης του 1951, η οποία αποτελεί θεμελιώδες μέσο του διεθνούς δικαίου όσον αφορά το καθεστώς των προσφύγων.

υπεγράφη στο Δουβλίνο στις 15 Ιουνίου 1990 και άρχισε να ισχύει την 1η Σεπτεμβρίου 1997 μια Σύμβαση σχετικά με τον καθορισμό του κράτους που είναι αρμόδιο για την εξέταση μιας αίτησης παροχής ασύλου η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Στη συνέχεια, η επιτροπή που συγκροτήθηκε βάσει της εν λόγω σύμβασης ενέκρινε διάφορα μέτρα εφαρμογής. Εξάλλου, προκειμένου να διευκολυνθεί η εφαρμογή της Σύμβασης του Δουβλίνου, δημιουργήθηκε μια βάση δεδομένων για τη συλλογή των δακτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων άσυλο και των λαθρομεταναστών ("Eurodac").

Υπό την πίεση των γεγονότων, έχουν ληφθεί διάφορα μέτρα για την υποδοχή των προσφύγων και ειδικότερα για τη χρηματοδότηση έργων υπέρ των προσώπων που μετακινούνται χωρίς τη θέλησή τους και των αιτούντων άσυλο. Η δημιουργία ενός ειδικού ταμείου το 1998 επέτρεψε στην Επιτροπή να παράσχει την 1η Φεβρουαρίου 1999 οικονομική ενίσχυση ύψους 17 περίπου εκατ. ευρώ σε 76 πιλοτικά προγράμματα υπέρ των υφισταμένων στο έδαφος της Ένωσης προσφύγων για τη βελτίωση των συστημάτων υποδοχής των εν λόγω προσώπων και, κυρίως, για τη διευκόλυνση του εκούσιου επαναπατρισμού τους. Ορισμένα έργα απευθύνονται ειδικότερα στις χώρες

της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης για την προσαρμογή των νομοθεσιών τους σε θέματα ασύλου σύμφωνα με τις ισχύουσες νομοθεσίες στα πλαίσια της ΕΕ καθώς και για την κατάρτιση των δημοσίων υπαλλήλων τους. Εξάλλου, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα παρέχει ενίσχυση στους πρόσφυγες μέσω της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και ενός ειδικού προγράμματος.

Όσον αφορά το καθεστώς προσωρινής προστασίας των προσώπων που μετακινούνται χωρίς τη θέλησή τους, η Επιτροπή υπέβαλε το 1997 ένα σχέδιο για τις περιπτώσεις μαζικής εισροής προσφύγων, παραδείγματος χάριν μετά από έναν πόλεμο, αλλά το εν λόγω σχέδιο δεν έχει εγκριθεί ακόμη από το Συμβούλιο.

Η Συνθήκη προβλέπει ότι το Συμβούλιο, πριν από το 2004, πρέπει να ορίσει, μεταξύ άλλων, τα κριτήρια καθορισμού του κράτους μέλους το οποίο είναι αρμόδιο για την εξέταση μιας αίτησης παροχής ασύλου, τους ελάχιστους κανόνες οι οποίοι διέπουν την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα καθώς και τους ελάχιστους κανόνες για τη χορήγηση ή την άρση του. Επίσης, πρέπει να καθορισθούν οι ελάχιστοι κανόνες για τη διασφάλιση της προσωρινής προστασίας των προσώπων που μετακινούνται χωρίς τη θέλησή τους και προέρχονται από τρίτες χώρες καθώς και τα μέτρα για την εξασφάλιση μιας δημοσιονομικής εξισορρόπησης μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή των προαναφερθέντων ατόμων.

Στο σχέδιό τους δράσης της 3ης Δεκεμβρίου 1998, η Επιτροπή και το Συμβούλιο εξέθεσαν τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την επίτευξη των ανωτέρω στόχων και υπενθύμισαν ότι τα προβλήματα που σχετίζονται με τη μετανάστευση είναι διαφορετικά από εκείνα που αφορούν το άσυλο. Ωστόσο, απαιτείται μια ολοκληρωμένη στρατηγική για τα θέματα μετανάστευσης, που θα περιλαμβάνει τις αντίστοιχες πολιτικές πτυχές, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και την ανάπτυξη των χωρών προέλευσης και διέλευσης. Στα πλαίσια αυτά, το Συμβούλιο θέσπισε στις 7 Δεκεμβρίου 1998 μια ομάδα εργασίας υψηλού επιπέδου για το άσυλο και τη μετανάστευση. Η εν λόγω ομάδα εμπειρογνομόνων ("επιχειρησιακή ομάδα") συνέταξε ένα κατάλογο με τις χώρες προέλευσης και διέλευσης των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών (Ιράκ, Αφγανιστάν/Πακιστάν, Αλβανία και

γεινιάζουσες περιοχές, Μαρόκο, Σομαλία, Σρι Λάνκα) και θέσπισε σχέδια δράσης τα οποία να επιτρέπουν το χειρισμό των ειδικότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζει κάθε μια από τις προαναφερθείσες χώρες (παραδείγματος χάριν, μέσω της χορήγησης ανθρωπιστικής βοήθειας ή της συνεργασίας με την Ύπατη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες). Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε (Οκτώβριος 1999) έγιναν δεκτές οι προτάσεις της ομάδας εργασίας και αποφασίσθηκε η παράταση της εντολής της.

Σύμφωνα με σχετικό αίτημα που διατυπώθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, αναμένεται, πριν από το τέλος του 2000.

Μετανάστευση και δικαιώματα των υπηκόων τρίτων χωρών.

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η μετανάστευση εντάχθηκε στα θέματα κοινού ενδιαφέροντος που εμπίπτουν στο πεδίο της διακυβερνητικής συνεργασίας στον τομέα των εσωτερικών υποθέσεων. Ωστόσο, δεν υφίσταται ακόμη σχετική ευρωπαϊκή πολιτική. Αντίθετα από τα ισχύοντα για τους ευρωπαίους πολίτες, δεν έχει θεσπισθεί κανένας κοινός κανόνας όσον αφορά την είσοδο στο έδαφος και τη διαμονή των υπηκόων τρίτων χωρών, θέματα που εμπίπτουν, προς το παρόν, στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών. Εντούτοις, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει λάβει μέτρα όσον αφορά την απασχόληση και την παροχή υπηρεσιών. Επίσης, το Συμβούλιο ενέκρινε κοινές αρχές για τα δεκαπέντε κράτη μέλη σε διάφορα θέματα, όπως η θέσπιση ενός ενιαίου προτύπου άδειας παραμονής , ο εκούσιος επαναπατρισμός , η επανένωση των μελών της οικογένειας, η παλιννόστηση των λαθρομεταναστών και οι διαμείνοντες στην Κοινότητα επί μακρόν.

Η Επιτροπή υπέβαλε το 1997 ένα σχέδιο σύμβασης για τους κανόνες υποδοχής των υπηκόων τρίτων χωρών στα κράτη μέλη.

Όσον αφορά την απασχόληση των υπηκόων τρίτων χωρών, η σύσταση του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 1996 σχετικά με την καταπολέμηση της παράνομης απασχόλησης των υπηκόων τρίτων χωρών προβλέπει την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική σε σχέση με τις τρίτες χώρες. Εξάλλου, στις 27 Ιανουαρίου 1999, η Επιτροπή υπέβαλε δύο προτάσεις οδηγιών:

Η πρώτη πρόταση οδηγίας έχει ως στόχο να επιτρέψει στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένες στην Κοινότητα την απόσπαση

των μισθωτών τους υπηκόων τρίτου κράτους με μια απλή προτεραιότητα δήλωση προς τις αρχές του κράτους μέλους εντός του οποίου θα παρασχεθούν οι υπηρεσίες, μέσω της χορήγησης μιας "κάρτας παροχής υπηρεσιών-ΕΚ" στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένες στην Κοινότητα.

Η δεύτερη πρόταση προβλέπει την εφαρμογή της αρχής της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στους υπηκόους τρίτου κράτους οι οποίοι έχουν εγκατασταθεί νόμιμα ως αυτοαπασχολούμενοι στην Κοινότητα, προκειμένου οι τελευταίοι να μπορούν να προβαίνουν, προσωρινά, στην παροχή υπηρεσιών χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να εγκατασταθούν σε ένα δεύτερο κράτος μέλος. Οι προϋποθέσεις μετακίνησης των αυτοαπασχολουμένων υπό την ιδιότητα του παροχέα υπηρεσιών διέπονται επίσης από τις ρυθμίσεις που ισχύουν για τη χορήγηση της "κάρτας παροχής υπηρεσιών-ΕΚ".

Μακροπρόθεσμα, οι προς επίτευξη στόχοι όσον αφορά τη μετανάστευση έως το 2004 καθορίστηκαν στις 3 Δεκεμβρίου 1998 με ένα σχέδιο δράσης του Συμβουλίου και της Επιτροπής: καθορισμός ενός κοινού νομικού καθεστώτος των νόμιμων μεταναστών, καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης, συντονισμός των μέτρων απομάκρυνσης και επανεισδοχής καθώς και προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής.

Για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των μεταναστευτικών ρευμάτων, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε ζητήθηκε η οργάνωση ενημερωτικών εκστρατειών στις χώρες προέλευσης και διέλευσης, με στόχο την πρόληψη της λαθρομετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων. Πριν από το τέλος του 2000, θα εγκριθεί από το Συμβούλιο ένα κοινοτικό μέσο για τη θέσπιση αυστηρών κυρώσεων όσον αφορά τα άτομα που επιδίδονται στην εμπορία ανθρώπων και στην οικονομική εκμετάλλευση μεταναστών.

Το Συμβούλιο ενθαρρύνεται να συνάψει συμφωνίες επανεισδοχής με τις τρίτες χώρες και να εξετάσει τους κανόνες επανεισδοχής που ισχύουν μεταξύ των κρατών μελών.

Παράλληλα, θα ακολουθηθεί μια δραστικότερη πολιτική όσον αφορά την ενσωμάτωση και θα επιδιωχθεί με εντατικότερους ρυθμούς η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Εξάλλου, τα δικαιώματα των ατόμων που διαμένουν στην Κοινότητα επί μακρόν θα έπρεπε να προσεγγίζουν όσο το δυνατόν περισσότερο τα δικαιώματα των ευρωπαϊκών πολιτών, ενώ θα έπρεπε επίσης να παρέχεται η δυνατότητα στα εν λόγω άτομα να αποκτούν την υπηκοότητα του κράτους μέλους στο οποίο διαβιούν.

Σε ανακοίνωσή της του 1999 σχετικά με την οικογενειακή επανένωση, η Επιτροπή εξεδήλωσε την πρόθεσή της να ασχοληθεί με όλα τα θέματα που αφορούν την είσοδο και τη διαμονή των υπηκόων τρίτων χωρών, και κυρίως την είσοδο και τη διαμονή για λόγους σπουδών, για λόγους μισθωτής απασχόλησης και αυτοαπασχόλησης καθώς και για λόγους άσκησης μη αμειβόμενων δραστηριοτήτων. Επίσης, πρόκειται να εξετασθεί η νομική κατάσταση των ατόμων που διαμένουν στην Κοινότητα επί μακρόν καθώς και των δικαιωμάτων των υπηκόων τρίτων χωρών που κατοικούν νόμιμα σε ένα κράτος μέλος, να διαμένουν σε άλλο κράτος μέλος.

7. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΘ. ΕΕ

Η κοινωνική συμφωνία της συνθήκης του Μάαστριχτ³¹

Στη συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 προστέθηκε ένα πρωτόκολλο σχετικά με την κοινωνική πολιτική. Το πρωτόκολλο αυτό γνωστό ως "συμφωνία για την κοινωνική πολιτική", το οποίο δεν υπέγραψε το Ηνωμένο Βασίλειο, εξουσιοδοτεί τα κράτη μέλη της ΕΕ να λάβουν δεσμευτικές αποφάσεις σε ορισμένους τομείς. Όταν πρόκειται μάλιστα για θέματα υγείας και ασφάλειας στον τόπο εργασίας, συνθηκών εργασίας, εκπαίδευσης και ακρόασης των εργαζομένων, ισότητας ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες στην αγορά εργασίας και επαγγελματική επανένταξη ανέργων ατόμων, αρκεί απόφαση με πλειοψηφία.

Για άλλους τομείς της κοινωνικής πολιτικής, όπως είναι π.χ. οι κανονισμοί οι οποίοι αφορούν την προστασία των εργαζομένων μετά τη λήξη μιας σύμβασης εργασίας ή τις συνθήκες απασχόλησης υπηκόων τρίτων Χωρών στην ΕΕ, η κοινωνική συμφωνία απαιτεί ομοφωνία των κυβερνητικών εκπροσώπων. Κατά συνέπεια η αρνησικυρία ενός κράτους μέλους μπορεί να παρεμποδίσει τη λήψη οποιασδήποτε απόφασης. Το 1994 με την οδηγία σχετικά με τη δημιουργία των "ευρωπαϊκών επιχειρησιακών συμβουλίων" Χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά με επιτυχία η διαδικασία που προβλέπεται από την κοινωνική συμφωνία. Η διαδικασία αυτή προβλέπει ότι οι πολυεθνικές επιχειρήσεις που απασχολούν τουλάχιστον 1000 εργαζόμενους στα κράτη μέλη της ΕΕ και σε 2 από αυτά τουλάχιστον 150 άτομα στο καθένα θα πρέπει στο μέλλον να παρέχουν στους εργαζόμενους αυτούς κάποιες πληροφορίες και κάποιες δυνατότητες επιρροής.

Ορισμένοι τομείς της κοινωνικής πολιτικής, όπως είναι τα θέματα της αμοιβής, του συνδικαλισμού, της απεργίας και της ανταπεργίας των εργοδοτών εξακολουθούν να παραμένουν, βάσει της συμφωνίας για την κοινωνική πολιτική, στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών.

Κατώτατα όρια κοινωνικής προστασίας³²

Η Ευρωπαϊκή Ένωση καθορίζει κατώτατα όρια κοινωνικής προστασίας υπό την μορφή οδηγιών, οι οποίες πρέπει να μετατραπούν σε εσωτερικό δίκαιο από τα κράτη μέλη, ώστε στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς να μην δημιουργηθούν προϋποθέσεις "καταστροφικού ανταγωνισμού" εις βάρος των κοινωνικών κεκτημένων. Οι οδηγίες αυτές φυσικά είναι το αποτέλεσμα μακροχρόνιων πολιτικών συζητήσεων, όπου όλοι πρέπει να κάνουν κάποιους συμβιβασμούς. Αυτοί οι κοινωνικοί κανόνες εντούτοις προκαλούν σημαντική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας των ευρωπαίων. Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίσουν και υψηλότερα επίπεδα προστασίας, εάν το επιθυμούν. Δεν γίνεται λόγος για πλήρη εναρμόνιση των επιπέδων κοινωνικής προστασίας μακροπρόθεσμα και κάθε κράτος μέλος θα πρέπει να είναι σε θέση να λύνει μόνο του τα δικά του κοινωνικά προβλήματα. Η ΕΕ όμως θεωρεί τον εαυτό της ως έναν κοινωνικοπολιτικό διαμεσολαβητή, ο οποίος διατυπώνει θέσεις και στόχους, προκαλεί συζητήσεις και επιδιώκει την επίτευξη ομοφωνίας.

Συγκεκριμένη βοήθεια

Το σημαντικότερο μέσον της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής είναι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Κατά το 1995 το ταμείο αυτό διέθεσε 7,5

³¹ Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΟ Α ΕΩΣ ΤΟ Ω, Werner Weidenfeld-Wolfgang Wessels, Θ. Γεωργακόπουλου, ό.π. σελ. 233. επ., Γ. Υφαντόπουλου, «Η κοινωνική πολιτική» Η ολοκλήρωση της ΕΕ, επιμ. Μ. Μαραβέγια, Μ Τσιμιζελής, εκδ. Θεμέλιο, 1995, σελ. 681 επ.

³² <http://europa.eu.int>

δισ. ECU για τη Χρηματοδότηση διαφόρων σχεδίων στα κράτη μέλη. Περίπου το 80% των πόρων του ΕΚΤ διατίθενται για την καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας και της αποκοπής από την αγορά εργασίας, για την παροχή στους νέους της απαραίτητης εκπαίδευσης και των δυνατοτήτων απασχόλησης, για την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και για να βοηθηθούν οι εργαζόμενοι να προσαρμοσθούν στις νέες βιομηχανικές συνθήκες. Το ΕΚΤ ενισχύει ειδικότερα την εκπαίδευση, την επιμόρφωση και την επαγγελματική κατάρτιση, χρηματοδοτεί τη δικτύωση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ή επιδοτεί τη φύλαξη των παιδιών, όταν οι μητέρες θέλουν να επιμορφωθούν. Ένα τέτοιο σχέδιο εκτελέσθηκε με επιτυχία στη Βρέμη όπου εκπαιδεύθηκαν πολλές γυναίκες σε εμπορικά και Τεχνικά επαγγέλματα, σε ιατρικά επαγγέλματα καθώς και σε θέματα επεξεργασίας δεδομένων και τεχνικών επικοινωνίας - το 80% περίπου βρήκε στη συνέχεια κάποια απασχόληση. Πολλές γυναίκες διευκολύνθηκαν εξάλλου να επανέλθουν στο επάγγελμα, γιατί όχι απλώς καλύφθηκε το κόστος για τη φύλαξη των παιδιών τους αλλά τους δόθηκε και ένα ελάχιστο εισόδημα από πόρους του ΕΚΤ καθόλη τη διάρκεια της επιμόρφωσής τους.

Με πόρους του ΕΚΤ ενισχύονται επίσης και οι "κοινοτικές πρωτοβουλίες" ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ. Η πρωτοβουλία ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ περιλαμβάνει τρεις δράσεις: η NOW ενισχύει καινοτομικά σχέδια για την επιμόρφωση των γυναικών, η HORIZON φροντίζει για τη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες και η YOUTHSTART βοηθάει τους νέους κάτω των 20 ετών. Όλες οι κοινοτικές πρωτοβουλίες είναι διεθνείς και προσπαθούν με νέες ιδέες να εφοδιάσουν τους ανθρώπους για την αγορά εργασίας. Το HELIOS II έχει ως στόχο την ενσωμάτωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην επαγγελματική, οικονομική και κοινωνική ζωή. Το "Ευρώπη κατά του Καρκίνου" προσπαθεί να κάνει προπαγάνδα υπέρ του υγιεινού τρόπου ζωής. Το LEDA προσπαθεί να ενισχύσει τις πρωτοβουλίες απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο. Διάφορες δράσεις εξάλλου αφορούν τους ηλικιωμένους.

Το μέλος της ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής³³

Στην κοινωνία μας σημειώνονται μεγάλες αλλαγές λόγω της αυξανόμενης υπεργήρανσης του πληθυσμού, των μεταβαλλομένων προτύπων εργασίας και των μεταβαλλόμενων δομών της οικογένειας. Τα 17 εκατ. ανέργων στην Ένωση δείχνουν καθαρά ότι η πολιτική απασχόλησης - ουσιαστικά η οικονομική πολιτική στο σύνολό της - είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την κοινωνική πολιτική, επειδή μόνο ο υψηλός βαθμός απασχόλησης εγγυάται ότι θα καλυφθούν οι αυξανόμενες ανάγκες για συντάξεις και υγειονομική περίθαλψη. Τον Απρίλιο του 1994 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε ένα νέο κοινωνικό πρόγραμμα δράσης για την περίοδο 1995-1997. Στο πρόγραμμα αυτό επισημαίνεται ότι η κοινωνική πολιτική σήμερα δεν μπορεί να είναι στατική αλλά θα πρέπει να παρουσιάζει ευελιξία και να προσαρμόζεται στις νέες ανάγκες. Ο αγώνας κατά της ανεργίας και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας βρίσκονται στην πρώτη σειρά της ημερήσιας διάταξης. Η δραστηριότητα της ΕΕ όμως δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στην αγορά εργασίας και στα συναφή θέματα εργατικού δικαίου. Πρέπει να περιλάβει τους κατοίκους ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική.

---

³³ <http://europa.eu.int>

8. ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

I. Ο Κοινοτικός Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των Εργαζομένων

Ο Κοινοτικός Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των Εργαζομένων αποτελεί απλώς δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, που συνήλθε στις 9.12.1989. Δεν προβλέπεται ενσωμάτωση του Χάρτη αυτού στη Συνθήκη. Αποτελεί συνεπώς σημείο αναφοράς για τη δράση της Κοινότητας και των κρατών μελών, καθώς και για τον κοινοτικό δικαστή.

Ο Χάρτης αυτός απαριθμεί τα θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζομένων και, ιδίως, την ελεύθερη κυκλοφορία, την ελευθερία επιλογής επαγγέλματος και το δικαίωμα δίκαιης αμοιβής. Οι εμπνευστές της αποσκοπούν στην προαγωγή της βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας, ζητώντας από τα κράτη μέλη, εάν υπάρχει ανάγκη, αφ' ενός να βελτιώσουν τους κανονισμούς εργασίας και αφ' ετέρου να διασφαλίσουν υψηλό επίπεδο κοινωνικής προστασίας. Ο Χάρτης επισημαίνει επίσης τη χρησιμότητα της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι και της ελεύθερης διαπραγμάτευσης, γεγονός που θα ευνοούσε ευρύτερο ευρωπαϊκό κοινωνικό διάλογο, θεσπίζει επίσης την ισότητα αμοιβής ανδρών και γυναικών, όπως και την προστασία της υγείας και της ασφάλειας στο χώρο εργασίας.

II. Ο ΧΑΡΤΗΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Το πλήρες κείμενο του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπογράφηκε και διακηρύχθηκε από τους Προέδρους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας στις 7 Δεκεμβρίου 2000.

Ο Χάρτης αυτός είναι αποτέλεσμα μιας πρωτότυπης διαδικασίας και χωρίς προηγούμενο στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία μπορεί να συνοψισθεί ως εξής:

- 1ο Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας (3/4 Ιουνίου 1999:) έδωσε εντολή σε μία Συνέλευση να συντάξει σχέδιο.
- 2ο Η Συνελευση αυτή συστάθηκε τον Δεκέμβριο του 199 και ενέκρινε το σχέδιο στις 2 Οκτωβρίου 2000.
- 3ο Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μπιαρίτζ (13/14 Οκτωβρίου 2000) συμφώνησε ομόφωνα επ' αυτού του σχεδίου και το διαβίβασε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή.
- 4ο Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμφώνησε στις 14 Νοεμβρίου 2000 και η Επιτροπή στις 6 Δεκεμβρίου 2000.
- 5ο Εξ ονοματος των Οργάνων τους, οι Πρόεδροι του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής υπόγραψαν και διακήρυξαν το Χάρτη στις 7 Δεκεμβρίου 2000 στη Νίκαια.

Ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει σε ενιαίο κείμενο, για πρώτη φορά στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το σύνολο των αστικών, πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των ευρωπαϊών πολιτών καθώς και όλων των προσώπων που ζουν στην επικράτεια της Ένωσης. Τα δικαιώματα αυτά ομαδοποιούνται σε έξι μεγάλα κεφάλαια:

- ο Αξιοπρέπεια
- ο Ελευθερία
- ο Ισότητα
- ο Αλληλεγγύη
- ο Ιθαγένεια
- ο Δικαιοσύνη

Βασίζονται ιδίως στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες που αναγνωρίζονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον ευρωπαϊκό κοινωνικό Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης και τον κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών

κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων καθώς και άλλες διεθνείς συμβάσεις στις οποίες έχουν προσχωρήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση ή τα κράτη μέλη της.

Το ζήτημα του νομικού καθεστώτος δηλαδή η δεσμευτική ισχύ του Χάρτη με την ενσωμάτωση του στην ΣΕΕ ετέθη από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας που ξεκίνησε το εγχείρημα. Η Συνέλευση συνέταξε το σχέδιο του Χάρτη υπό το πρίσμα αυτής της ενδεχόμενης ενσωμάτωσης και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ετάχθη υπέρ αυτής. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας αποφάσισε να εξετάσει το ζήτημα του νομικού καθεστώτος του Χάρτη στο πλαίσιο της συζήτησης για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ξεκίνησε από την 1η Ιανουαρίου 2001.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

<http://europa.eu.int>

Η ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΟ Α ΕΩΣ ΤΟ Ω, Werner Weidenfeld-Wolfgang Wessels,
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ 1998

Α. ΚΑΤΡΑΚΗΣ «Βασικές στοιχεία του Σένγκεν»
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α. Σάκκουλα, 1998

Κ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ «ΕΟΚ, ΔΙΚΑΙΟ, ΘΕΣΜΟΙ-ΟΡΓΑΝΑ-ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ 1999»

Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ-Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ-Χ. ΡΟΖΑΚΗ-Λ. ΦΑΤΟΥΡΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ
ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ
ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ 1990

ΜΟΥΣΗΣ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ-ΔΙΚΑΙΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ 1999

Μ. ΜΑΡΑΒΕΓΙΑ - Μ. ΤΣΙΝΙΣΕΛΗ, «Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ 1995

Μ.Δ. ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ « Βασικά Στοιχεία Συνθήκης του Άμστερνταμ»,
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Σάκκουλα, 1999

ΣΤΕΛΙΟΥ Ε. ΠΕΡΡΑΚΗ ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΡΑΚΗΣ
«ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΟΥ» Τ. Α΄ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ 1991.

ΧΡΗΣΤΟΥ Α. ΡΟΖΑΚΗ: Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΣΕ ΜΙΑ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ 1994.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Δηλώσεις των Προέδρων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Ο κ. Jacques Chirac, Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου

"Στη Νίκαια, διακηρύξαμε τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής γνώσης. Το κείμενο αυτό έχει πολύ μεγάλη πολιτική αξία. Στο μέλλον θα σταθμίσουμε όλη της τη σημασία και αποδίδω τιμή στη Συνέλευσή σας που συνέβαλε ευρέως στην εκπόνησή του".

(Στρασβούργο 12 Δεκεμβρίου 2000)

Η κ. Nicole Fontaine, Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

"Υπογράφω, σημαίνει δεσμεύομαι (...) Ας γνωρίζουν όλοι οι πολίτες γυναίκες και άνδρες της γνώσης ότι από τώρα (...) ο Χάρτης θα είναι ο νόμος της Συνέλευσης (...). Θα είναι στο εξής η αναφορά μας για όλες τις πράξεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που θα έχουν άμεσο ή έμμεσο σύνδεσμο με τους πολίτες όλης της γνώσης".

(Νίκαια 7 Δεκεμβρίου 2000)

Ο κ. Romano Prodi, Πρόεδρος της Επιτροπής

"Για την Επιτροπή, η διακήρυξη σηματοδοτεί τη δέσμευση των Οργάνων να σεβασθούν το Χάρτη σε όλες τις δράσεις και πολιτικές της γνώσης (...). Οι πολίτες άνδρες και γυναίκες μπορούν να βασίζονται στην Επιτροπή προκειμένου αυτός να τύχει σεβασμού (...)".

(Νίκαια 7 Δεκεμβρίου 2000)

II

Τα συμπεράσματα των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων
της Κολωνίας - 3 και 4 Ιουνίου 1999
και του Τάμπερε - 15 και 16 Οκτωβρίου 1999

Κολωνία

(Παράρτημα IV)

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΧΑΡΤΗ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί ιδρυτική αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και απαραίτητη προϋπόθεση της νομιμότητάς της. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έχει επιβεβαιώσει και διαμορφώσει στη νομολογία του την υποχρέωση της Ένωσης για το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Κατά το παρόν στάδιο ανάπτυξης της Ένωσης πρέπει να καταρτισθεί ένας Χάρτης των δικαιωμάτων αυτών προκειμένου να καταστεί σαφής η προεξέχουσα σημασία και το εύρος τους στους πολίτες της Ένωσης.

Κατά τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο Χάρτης αυτός πρέπει να περιλαμβάνει ιδίως τα δικαιώματα ελευθερίας και ισότητας καθώς και τα θεμελιώδη δικονομικά δικαιώματα όπως διασφαλίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και όπως προκύπτουν από την κοινή συνταγματική παράδοση των κρατών μελών ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Ο Χάρτης πρέπει επιπλέον να περιέχει τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία προσήκουν μόνον στους πολίτες της Ένωσης. Κατά την εκπόνηση του Χάρτη θα πρέπει εξάλλου να ληφθούν υπόψη οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα που περιέχονται στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη και στον Κοινοτικό Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων (άρθρο 136 ΣΕΚ), στο μέτρο που δεν αποτελούν βάση μόνο για τους στόχους της δράσης της Ένωσης.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πιστεύει ότι το σχέδιο ενός τέτοιου Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ένωσης πρέπει να εκπονηθεί από ένα σώμα αποτελούμενο από Αντιπροσώπους των Αρχηγών κράτους και κυβερνήσεως και του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καθώς και από μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των εθνικών κοινοβουλίων. Αντιπρόσωποι του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου θα πρέπει να συμμετάσχουν ως παρατηρητές. Θα πρέπει να ακουστεί η γνώμη αντιπροσώπων της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, της Επιτροπής των Περιφερειών, και κοινωνικών ομάδων καθώς και εμπειρογνομημόνων. Τα καθήκοντα γραμματείας δέον να ασκούνται από τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου. Το σώμα αυτό πρέπει να υποβάλει σχέδιο εγκαίρως χρόνο πριν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Παρίσι τον Δεκέμβριο του 2000. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα προτείνει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Επιτροπή να διακηρύξουν πανηγυρικά, από κοινού με το Συμβούλιο, ένα Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση το εν λόγω σχέδιο. Στη συνέχεια πρέπει να εξεταστεί εάν και ενδεχομένως κατά ποιο τρόπο θα έδει να ενσωματωθεί ο Χάρτης στις

Συνθήκες. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δίνει εντολή στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων να πράξει τα δέοντα έως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε.

Τάμπερε

(Παράρτημα)

ΣΥΝΘΕΣΗ, ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΘΑ ΕΚΠΟΝΗΣΕΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΟΠΩΣ ΟΡΙΣΘΗΚΑΝ ΜΕ ΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΛΩΝΙΑΣ

A. ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

i. Μέλη

α. Αρχηγοί Κράτους ή Κυβερνήσεως των κρατών μελών

Δεκαπέντε αντιπρόσωποι των Αρχηγών Κράτους ή Κυβερνήσεως των κρατών μελών.

β. Επιτροπή

Ένας αντιπρόσωπος του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

γ. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

16 μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που θα ορισθούν από το ίδιο.

δ. Εθνικά κοινοβούλια Τριάντα μέλη των εθνικών κοινοβουλίων (δύο από κάθε εθνικό κοινοβούλιο) που θα ορισθούν από τα ίδια τα εθνικά κοινοβούλια. Τα μέλη του Σώματος μπορούν να αντικαθίστανται από αναπληρωτές σε περίπτωση που δεν είναι σε θέση να παραστούν σε συνεδριάσεις του Σώματος.

ii. Πρόεδρος και Αντιπρόεδροι του Σώματος

Ο/Η Πρόεδρος του Σώματος εκλέγεται από το Σώμα. Ένα μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και ένα μέλος εθνικού κοινοβουλίου και ο αντιπρόσωπος της Προεδρίας του Συμβουλίου ενεργούν ως Αντιπρόεδροι του Σώματος, εάν δεν έχουν εκλεγεί στο προεδρικό αξίωμα. Το μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που ενεργεί ως Αντιπρόεδρος εκλέγεται από τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου που υπηρετούν στο Σώμα. Το μέλος του εθνικού κοινοβουλίου που ενεργεί ως Αντιπρόεδρος εκλέγεται από τα μέλη των εθνικών κοινοβουλίων που υπηρετούν στο Σώμα.

iii. Παρατηρητές

Δύο αντιπρόσωποι του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων οι οποίοι ορίζονται από το Δικαστήριο. Δύο αντιπρόσωποι του Συμβουλίου της Ευρώπης, εκ των οποίων ένας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

iv. Όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα καλούνται να διατυπώνουν τις απόψεις τους

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή Η Επιτροπή των Περιφερειών Ο Διαμεσολαβητής

v. Ανταλλαγή απόψεων με τα υποψήφια κράτη

Πρέπει να πραγματοποιείται κατάλληλη ανταλλαγή απόψεων μεταξύ του Σώματος ή του/της Προέδρου και των υποψήφιων κρατών.

vi. Άλλα όργανα, κοινωνικές ομάδες ή εμπειρογνώμονες που θα καλούνται να διατυπώνουν τις απόψεις τους

Άλλα όργανα, κοινωνικές ομάδες ή εμπειρογνώμονες μπορούν να καλούνται από το Σώμα να διατυπώνουν τις απόψεις τους.

vii. Γραμματεία

Η Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου παρέχει υπηρεσίες γραμματείας στο Σώμα. Για την εξασφάλιση του δέοντος συντονισμού, καθιερώνεται στενή συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με την Επιτροπή και, εφόσον απαιτείται, με τις γραμματείες των εθνικών κοινοβουλίων.

B. ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

i. Προπαρασκευή

Ο Πρόεδρος του Σώματος προτείνει, σε στενή συνεργασία με τους/τις Αντιπροέδρους, πρόγραμμα εργασιών του Σώματος και εκτελεί άλλες σχετικές προπαρασκευαστικές εργασίες.

ii. Διαφάνεια των διαδικασιών

Κατ' αρχήν, οι συνεδριάσεις του Σώματος και τα έγγραφα που υποβάλλονται κατά τις συνεδριάσεις αυτές πρέπει να λαμβάνουν δημοσιότητα.

iii. Ομάδες Εργασίας

Το Σώμα μπορεί να δημιουργήσει *ad hoc* ομάδες εργασίας, οι οποίες θα είναι ανοικτές σε όλα τα μέλη του.

iv. Σύνταξη του Χάρτη

Βάσει του προγράμματος εργασιών που έχει καταρτισθεί από το Σώμα, μια συντακτική επιτροπή απαρτιζόμενη από τον/την Πρόεδρο και τους Αντιπροέδρους του Σώματος και από τον αντιπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, επικουρούμενη από τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, θα εκπονήσει προσχέδιο του Χάρτη. Ο κάθε ένας από τους τρεις Αντιπροέδρους διαβουλεύεται τακτικά με το αντίστοιχο όργανο από το οποίο προέρχεται.

v. Εκπόνηση του σχεδίου του Χάρτη από το Σώμα

Όταν ο Πρόεδρος του Σώματος, σε στενή συνεργασία με τους/τις Αντιπροέδρους, θεωρήσει ότι το κείμενο του σχεδίου Χάρτη που εκπονήθηκε από το Σώμα μπορεί ενδεχομένως να εγκριθεί από όλα τα μέρη, το κείμενο αυτό θα διαβιβασθεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μέσω της κανονικής προπαρασκευαστικής διαδικασίας.

Γ. ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Το Σώμα συνεδριάζει στις Βρυξέλλες, εναλλάξ στο κτίριο του Συμβουλίου και στο κτίριο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Στις συνεδριάσεις του Σώματος ισχύει πλήρες γλωσσικό καθεστώς.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΑΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Σύμβαση σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (σύμβαση της Ρώμης)

---

1) ΣΤΟΧΟΣ

Θέσπιση ομοιόμορφων κανόνων για το εφαρμοστέο στις συμβατικές ενοχές δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

2) ΜΕΤΡΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Σύμβαση σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, η οποία άνοιξε προς υπογραφή στη Ρώμη στις 19 Ιουνίου 1980.

3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

1. Η σύμβαση σχετικά με το εφαρμοστέο στις συμβατικές ενοχές δίκαιο άνοιξε προς υπογραφή στη Ρώμη στις 19 Ιουνίου 1980 για τα οκτώ κράτη μέλη της εποχής εκείνης. Άρχισε να ισχύει την 1η Απριλίου 1991. Στη συνέχεια, όλα τα νέα κράτη που προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα υπέγραψαν την εν λόγω σύμβαση. Παράλληλα με την υπογραφή της σύμβασης από την Αυστρία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία, συντάχθηκε κωδικοποιημένο κείμενο το οποίο δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα το 1998.

2. Η σύμβαση εφαρμόζεται στις συμβατικές ενοχές, σε περιπτώσεις που εμπεριέχουν σύγκρουση νόμων - ακόμη και αν το καθοριζόμενο δίκαιο είναι εκείνο μη συμβαλλόμενου κράτους - με εξαίρεση:

- τα ζητήματα που αφορούν την προσωπική κατάσταση και την ικανότητα των φυσικών προσώπων·
- τις συμβατικές ενοχές που αφορούν τις κληρονομικές σχέσεις, τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων και άλλες οικογενειακές σχέσεις·
- τις ενοχές που συνδέονται με διαπραγματεύσιμα μέσα (συναλλαγματικές, επιταγές, γραμμάτια σε διαταγή...)
- τις συμφωνίες διαιτησίας και επιλογής δικαστηρίου·
- τα ζητήματα που ανάγονται στο δίκαιο των εταιρειών, ενώσεων και νομικών προσώπων·
- το ζήτημα αν ο αντιπρόσωπος δεσμεύει, έναντι τρίτων, το πρόσωπο για λογαριασμό του οποίου ισχυρίζεται ότι ενεργεί (ομοίως, και το ζήτημα αν κάποιο όργανο εταιρείας, ένωσης ή νομικού προσώπου δεσμεύει την πλήρη οργάνωση)·
- την ίδρυση και τα ζητήματα που αφορούν την οργάνωση των trusts·
- την απόδειξη και τα δικονομικά ζητήματα·
- τις ασφαλιστικές συμβάσεις που καλύπτουν κινδύνους εντοπιζόμενους στα εδάφη των κρατών μελών (αντίθετα, οι συμβάσεις αντασφάλισης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της σύμβασης).

3. Οι συμβαλλόμενοι μπορούν να ορίσουν το εφαρμοστέο στο σύνολο ή σε μέρος της σύμβασής τους δίκαιο καθώς και το αρμόδιο δικαστήριο σε περίπτωση διαφοράς. Με κοινή συμφωνία, τα εν λόγω συμβαλλόμενα μέρη μπορούν, εφόσον το επιθυμούν, να αλλάξουν το εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο.

4. Αν οι συμβαλλόμενοι δεν έχουν επιλέξει ρητώς ένα εφαρμοστέο δίκαιο, η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα (τόπος της συνήθους διαμονής ή της

κεντρικής διοίκησης του παρόχου, τόπος της κύριας εγκατάστασης ή της εγκατάστασης που εκπληρώνει την παροχή...). Ωστόσο, σε δύο περιπτώσεις εφαρμόζονται ειδικοί κανόνες:

- αν η σύμβαση αφορά ακίνητο, εφαρμοστέο δίκαιο τεκμαίρεται ότι είναι εκείνο της χώρας όπου βρίσκεται το ακίνητο.
- όσον αφορά την μεταφορά εμπορευμάτων, το εφαρμοστέο δίκαιο καθορίζεται σε συνάρτηση με τον τόπο φόρτωσης ή εκφόρτωσης, ή με τον τόπο της κύριας εγκατάστασης του αποστολέα.

5. Προκειμένου να προστατεύονται τα δικαιώματα των καταναλωτών, η προμήθεια ενσωμάτων κινητών ή η παροχή υπηρεσιών σ' ένα πρόσωπο διέπονται από κατάλληλες διατάξεις. Οι συμβάσεις αυτές διέπονται από το δίκαιο της χώρας όπου ο καταναλωτής έχει τη συνήθη διαμονή του, εκτός αν οι συμβαλλόμενοι αποφασίσουν διαφορετικά. Σε κάθε περίπτωση, το επιλεγόμενο εφαρμοστέο δίκαιο δεν μπορεί να θέτει σε μειονεκτική θέση και να στερεί τον καταναλωτή από την προστασία που του παρέχει το δίκαιο της χώρας διαμονής του, αν είναι ευνοϊκότερο γι' αυτόν. Οι κανόνες αυτοί δεν εφαρμόζονται στις συμβάσεις μεταφοράς και στις συμβάσεις παροχής υπηρεσιών σε χώρα άλλη από εκείνη της συνήθους διαμονής του καταναλωτή.

6. Η σύμβαση εργασίας διέπεται:

- είτε από το δίκαιο της χώρας όπου ο εργαζόμενος παρέχει συνήθως την εργασία του,
- είτε από το δίκαιο της χώρας όπου βρίσκεται η εγκατάσταση που προσέλαβε τον εργαζόμενο,
- είτε από το δίκαιο της χώρας με την οποία η σύμβαση εργασίας συνδέεται στενότερα.

Αν οι συμβαλλόμενοι αποφασίσουν να επιλέξουν άλλο εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο, η επιλογή αυτή δεν μπορεί να γίνεται εις βάρος της προστασίας του εργαζομένου.

7. Οι ισχύουσες ή μελλοντικές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου υπερέχουν των διατάξεων της σύμβασης, ιδίως σε ό,τι αφορά τον διακανονισμό συγκρούσεων νόμων σχετικών με συμβατικές ενοχές για ειδικά θέματα.

8. Μετά την έναρξη ισχύος της σύμβασης, κάθε κράτος μέλος που επιθυμεί να θεσπίσει ένα νέο κανόνα σύγκρουσης νόμων για μια ιδιαίτερη κατηγορία συμβάσεων που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της σύμβασης ή το οποίο επιθυμεί να γίνει μέρος σε πολυμερή σύμβαση στον τομέα αυτό, οφείλει να ενημερώνει σχετικά τα λοιπά υπογράφοντα κράτη. Τα εν λόγω υπογράφοντα κράτη διαθέτουν προθεσμία έξι μηνών για να αντιδράσουν και, εφόσον το επιθυμούν, να ζητήσουν διαβούλευση. Αν εντός της προθεσμίας των έξι μηνών δεν έχει διατυπωθεί καμία παρατήρηση ή αν κατόπιν των διαβουλεύσεων δεν έχει επιτευχθεί συμφωνία εντός δύο ετών (ένα έτος για την πολυμερή σύμβαση), το αιτούν κράτος μπορεί να τροποποιήσει το δικαίό του ή να προσχωρήσει στη σύμβαση.

9. Η σύμβαση αρχίζει να ισχύει για περίοδο δέκα ετών. Στη συνέχεια, ανανεώνεται σιωπηρά κάθε πέντε έτη και μπορεί να καταγγελθεί από ένα από τα υπογράφοντα κράτη.

10. Το 1998, υπεγράφησαν δύο πρωτόκολλα που αφορούν την προδικαστική ερμηνεία της σύμβασης από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ένα τρίτο πρωτόκολλο, που υπεγράφη το 1980 και συμπληρώθηκε το 1996, επιτρέπει στη Δανία, τη Σουηδία και τη Φινλανδία να διατηρήσουν τις εθνικές τους διατάξεις σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο σε ζητήματα θαλάσσιας μεταφοράς εμπορευμάτων.

11. Στη σύμβαση έχουν προσαρτηθεί τέσσερις κοινές δηλώσεις:

- το 1980, ορισμένα κράτη μέλη ζητούσαν την εναρμόνιση των μέτρων που θα πρέπει να ληφθούν από την Κοινότητα όσον αφορά τους κανόνες σύγκρουσης, με τις διατάξεις της σύμβασης·
- διατύπωναν επίσης τη δυνατότητα να ανατεθούν στο Δικαστήριο αρμοδιότητες ερμηνείας της σύμβασης·
- το 1988, μετά την υπογραφή των δύο πρωτοκόλλων, προβλεπόταν ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών και του Δικαστηρίου σχετικά με τις αποφάσεις που εκδίδονται στον τομέα των συμβατικών ενοχών·

- επί πλέον, διατυπωνόταν το αίτημα κάθε νέο κράτος μέλος της Κοινότητας να προσχωρεί, όταν υπογράφει τη σύμβαση της Ρώμης, στο πρωτόκολλο σχετικά με την ερμηνεία της σύμβασης από το Δικαστήριο.

4) ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΟΡΙΣΘΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ

5) ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΝΑΡΞΗΣ ΙΣΧΥΟΣ (εφόσον δεν συμπίπτει με την προηγούμενη ημερομηνία)

6) ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Επίσημη Εφημερίδα C 27, 26.01.1998

7) ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

8) ΜΕΤΡΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΑΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Προπαρασκευή της παγκόσμιας σύμβασης της Χάγης για τις αλλοδαπές δικαστικές αποφάσεις

---

1) ΣΤΟΧΟΣ

Προπαρασκευή των διαπραγματεύσεων σχετικά με τη μελλοντική παγκόσμια σύμβαση της Χάγης περί της δικαιοδοσίας, της αναγνώρισης και της εκτέλεσης των αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

2) ΜΕΤΡΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με τις εργασίες της Χάγης ενόψει της προπαρασκευής σχεδίου σύμβασης περί της διεθνούς δικαιοδοσίας και την ισχύ των αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (22.10.1999)

Σχέδιο της Σύμβασης της Χάγης περί της δικαιοδοσίας, της αναγνώρισης και της εκτέλεσης των αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων - Συμφωνία του Συμβουλίου για τη μέθοδο εργασίας (2.12.1999)

3) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

1. Η Συνδιάσκεψη της Χάγης έχει στόχο να «προετοιμάσει τη σταδιακή ενοποίηση των κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου» όπως αναφέρει το καταστατικό της. Η Συνδιάσκεψη, που συγκλήθηκε για πρώτη φορά το 1893, έγινε μόνιμος διεθνής οργανισμός το 1955. Την 1η Ιανουαρίου 2000 αριθμούσε 47 μέλη, μεταξύ των οποίων όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και έχει εγκρίνει 34 διεθνείς συμβάσεις στους διάφορους τομείς του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου (διεθνής δικαστική και διοικητική συνεργασία· συγκρούσεις νόμων σχετικών με συμβάσεις, αδικήματα, υποχρεώσεις διατροφής, καθεστώς και προστασία των παιδιών, σχέσεις μεταξύ συζύγων, κληρονομικές σχέσεις· δικαιοδοσία των δικαστηρίων και εκτέλεση των αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων κλπ.).

2. Προβλέπεται ότι το φθινόπωρο 2000, οι εργασίες της Συνδιάσκεψης της Χάγης θα αφορούν σχέδιο σύμβασης σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την ισχύ των αλλοδαπών δικαστικών αποφάσεων σε εμπορικές και αστικές υποθέσεις. Μια ειδική προπαρασκευαστική επιτροπή συνήλθε από τις 25 έως τις 30 Οκτωβρίου 1999. Πριν από την εν λόγω σύσκεψη, η Επιτροπή πρότεινε σύσταση απόφασης του Συμβουλίου σχετικά με τις μελλοντικές διαβουλεύσεις [SEC(1999) 846 τελικό, 26.05.1999]. Παρέθετε σύντομο απολογισμό των εργασιών που βρίσκονται σε εξέλιξη όσον αφορά τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις (αναθεώρηση των συμβάσεων των Βρυξελλών και του Λουγκάνο) και καθόριζε ορισμένες κοινές αρχές τις οποίες τα κράτη μέλη οφείλουν να υπερασπίζονται κατά τις διαπραγματεύσεις, ώστε να εξασφαλιστεί η συνοχή των διατάξεων της μελλοντικής παγκόσμιας σύμβασης με τις ήδη υπάρχουσες της σύμβασης των Βρυξελλών η οποία αφορά τα ίδια θέματα. Εξάλλου, η Επιτροπή επέμεινε στην ανάγκη συντονισμού ανάμεσα στα κράτη μέλη.

3. Στις 22 Οκτωβρίου 1999, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε τα συμπεράσματα σχετικά με τον συντονισμό της θέσης των κρατών μελών. Αυτός ο συστηματικός συντονισμός, με πρωτοβουλία της προεδρίας, πρέπει να εγγυάται τη συνοχή των διαπραγματεύσεων και τη συμμόρφωση των λαμβανόμενων θέσεων με τους κοινοτικούς κανόνες. Θα πρέπει να διοργανωθούν διαβουλεύσεις ανάμεσα στα κράτη μέλη και την Επιτροπή, βάσει των εγγράφων εργασίας ή των γραπτών προτάσεων που υποβάλλουν τα κράτη μέλη. Επίσης, τα κράτη μέλη

αναλαμβάνουν τη δέσμευση να προσθέσουν, εάν χρειαστεί, ειδική ρήτρα ανάμεσα στις διατάξεις της μελλοντικής σύμβασης, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμόρφωσή της με τα υφιστάμενα ή σχεδιαζόμενα κοινοτικά μέσα.

4. Στις 2 Δεκεμβρίου 1999, το Συμβούλιο κατέληξε σε συμφωνία όσον αφορά τη μέθοδο εργασίας που θα πρέπει να ακολουθηθεί ώστε να εξεταστούν τα ακόλουθα θέματα : συμβάσεις που συνάπτονται από τους καταναλωτές, ατομική σύμβαση εργασίας, υποκαταστήματα, πολλαπλοί εναγόμενοι, αποκλειόμενες βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας, δικαιοδοσία του εκάστοτε δικαστηρίου, εκκρεμοδικία και συνθήκες έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας ενός δικαστηρίου, νομική συνδρομή, αποζημιώσεις, δημόσια έγγραφα, ρήτρα αποσύνδεσης, ομοσπονδιακές ρήτρες, ηλεκτρονικό εμπόριο.

5. Τέλος, η παγκόσμια σύμβαση οφείλει « να παρέχει τη δυνατότητα στους οικονομικούς φορείς και στα άτομα μέσα στην Κοινότητα που έχουν ενδεχομένως συμφέρον από την εφαρμογή [της] [...] να επωφελούνται σαφών και συγκεκριμένων κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας, οι οποίοι θα λαμβάνουν υπόψη την ιδιαιτερότητα ορισμένων κατηγοριών προσώπων, καθώς και αποτελεσματικών κανόνων αναγνώρισης και εκτέλεσης των αποφάσεων, οι οποίοι θα προσφέρουν όλες τις εγγυήσεις όσον αφορά την ισορροπία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών » (σύσταση της Επιτροπής SEC(1999) 846 τελικό, 26.05.1999).

4) ΠΡΟΘΕΣΜΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ

Δεν απαιτείται

5) ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΝΑΡΞΗΣ ΙΣΧΥΟΣ

Δεν απαιτείται

6) ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα

7) ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

8) ΜΕΤΡΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με :

- τη Συνδιάσκεψη ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της Χάγης
- τις προπαρασκευαστικές πράξεις της μελλοντικής παγκόσμιας σύμβασης για τη δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις

**ΧΑΡΤΗΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

(2000/C 364/01)

PROCLAMACIÓN SOLEMNE

HØJTIDELIG PROKLAMATION

FEIERLICHE PROKLAMATION

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ

SOLEMN PROCLAMATION

PROCLAMATION SOLENNELLE

FORÓGRA SOLLÚNTA

PROCLAMAZIONE SOLENNE

PLECHTIGE AFKONDIGING

PROCLAMAÇÃO SOLENE

JUHLALLINEN JULISTUS

HÖGTIDLIG PROKLAMATION

El Parlamento Europeo, el Consejo y la Comisión proclaman solemnemente en tanto que Carta de los Derechos Fundamentales de la Unión Europea el texto que figura a continuación.

Europa-Parlamentet, Rådet og Kommissionen proklamerer højtideligt den tekst, der følger nedenfor, som Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder.

Das Europäische Parlament, der Rat und die Kommission proklamieren feierlich den nachstehenden Text als Charta der Grundrechte der Europäischen Union.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή διακηρύσσουν πανηγυρικά, ως Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το κείμενο που ακολουθεί.

The European Parliament, the Council and the Commission solemnly proclaim the text below as the Charter of fundamental rights of the European Union.

Le Parlement européen, le Conseil et la Commission proclament solennellement en tant que Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne le texte repris ci-après.

Forógraíonn Parlaimint na hEorpa, an Chomhairle agus an Coimisiún go sollúnta an téacs thíos mar an Chairt um Chearta Bunúsacha den Aontas Eorpach.

Il Parlamento europeo, il Consiglio e la Commissione proclamano solennemente quale Carta dei diritti fondamentali dell'Unione europea il testo riportato in appresso.

Het Europees Parlement, de Raad en de Commissie kondigen plechtig als Handvest van de grondrechten van de Europese Unie de hierna opgenomen tekst af.

O Parlamento Europeu, o Conselho e a Comissão proclamam solenemente, enquanto Carta dos Direitos Fundamentais da União Europeia, o texto a seguir transcrito.

Euroopan parlamentti, neuvosto ja komissio juhllallisesti julistavat jäljempänä esitetyn tekstin Euroopan unionin perusoikeuskirjaksi.

Europaparlamentet, rådet och kommissionen tillkännager högtidligt denna text såsom stadga om de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen.

Hecho en Niza, el siete de diciembre del año dos mil.

Udfærdiget i Nice den syvende december to tusind.

Geschehen zu Nizza am siebten Dezember zweitausend.

Έγινε στη Νίκαια, στις επτά Δεκεμβρίου δύο χιλιάδες.

Done at Nice on the seventh day of December in the year two thousand.

Fait à Nice, le sept décembre deux mille.

Arna dhéanamh i Nice, an seachtú lá de Nollaig sa bhliain dhá mhíle.

Fatto a Nizza, addì sette dicembre duemila.

Gedaan te Nice, de zevende december tweeduizend.

Feito em Nice, em sete de Dezembro de dois mil.

Tehty Nizzassa seitsemäntenä päivänä joulukuuta vuonna kaksituhatta.

Som skedde i Nice den sjunde december tjugohundra.

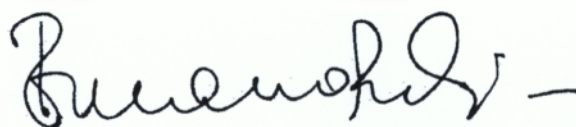
Por el Parlamento Europeo
For Europa-Parlamentet
Für das Europäische Parlament
Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
For the European Parliament
Pour le Parlement européen
Thar ceann Pharlaimint na hEorpa
Per il Parlamento europeo
Voor het Europees Parlement
Pelo Parlamento Europeu
Euroopan parlamentin puolesta
För Europaparlamentet

Por el Consejo de la Unión Europea
For Rådet for Den Europæiske Union
Für den Rat der Europäischen Union
Για το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
For the Council of the European Union
Pour le Conseil de l'Union européenne
Thar ceann Chomhairle an Aontais Eorpaigh
Per il Consiglio dell'Unione europea
Voor de Raad van de Europese Unie
Pelo Conselho da União Europeia
Euroopan unionin neuvoston puolesta
För Europeiska unionens råd

Por la Comisión Europea
For Europa-kommissionen
Für die Europäische Kommission
Για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή
For the European Commission
Pour la Commission européenne
Thar ceann an Choimisiúin Eorpaigh
Per la Commissione europea
Voor de Europese Commissie
Pela Comissão Europeia
Euroopan komission puolesta
För Europeiska kommissionen

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι**ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ****Άρθρο 1****Ανθρώπινη αξιοπρέπεια**

Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται.

Άρθρο 2**Δικαίωμα στη ζωή**

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στη ζωή.
2. Κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί στην ποινή του θανάτου ούτε να εκτελεστεί.

Άρθρο 3**Δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου**

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στη σωματική και διανοητική ακεραιότητά του.
2. Στο πεδίο της ιατρικής και της βιολογίας, πρέπει να τηρούνται ιδίως τα εξής:
  - η ελεύθερη και εν επιγνώσει συναίνεση του ενδιαφερομένου, σύμφωνα με τις λεπτομερέστερες διατάξεις που ορίζονται από το νόμο,
  - η απαγόρευση των ευγονικών πρακτικών, ιδίως όσων αποσκοπούν στην επιλογή των προσώπων,
  - η απαγόρευση της μετατροπής του ανθρωπίνου σώματος και των μερών του καθαυτών σε πηγή κέρδους,
  - η απαγόρευση του αναπαραγωγικού κλωνισμού των ανθρωπίνων όντων.

Άρθρο 4**Απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης**

Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση.

Άρθρο 5**Απαγόρευση της δουλείας και της αναγκαστικής εργασίας**

1. Κανείς δεν μπορεί να κρατηθεί σε δουλεία ούτε σε ειλωτεία.
2. Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.
3. Απαγορεύεται η εμπορία των ανθρωπίνων όντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II**ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ****Άρθρο 6****Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια**

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια.

Άρθρο 7**Σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής**

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και των επικοινωνιών του.

Άρθρο 8**Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα**

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν.
2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους.
3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής.

Άρθρο 9**Δικαίωμα γάμου και δικαίωμα ίδρυσης οικογένειας**

Το δικαίωμα γάμου και το δικαίωμα ίδρυσης οικογένειας διασφαλίζονται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή τους.

Άρθρο 10**Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας**

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται την ελευθερία μεταβολής θρησκειύματος ή πεποιθήσεων, καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης του θρησκειύματος ή των πεποιθήσεών του, ατομικά ή συλλογικά, δημοσία ή κατ' ιδίαν, με τη λατρεία, την εκπαίδευση, την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές.
2. Το δικαίωμα αντίρρησης συνειδήσεως αναγνωρίζεται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή του.

Άρθρο 11

Ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων.
2. Η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η πολυφωνία τους είναι σεβαστές.

Άρθρο 12

Ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι σε όλα τα επίπεδα, ιδίως στον πολιτικό και το συνδικαλιστικό τομέα, καθώς και στους τομείς που αναφέρονται στον πολίτη, πράγμα που συνεπάγεται το δικαίωμα κάθε προσώπου να ιδρύει με άλλους συνδικαλιστικές ενώσεις και να προσχωρεί σ' αυτές για την υπεράσπιση των συμφερόντων του.
2. Τα πολιτικά κόμματα, στο επίπεδο της Ένωσης, συμβάλλουν στην έκφραση της πολιτικής βούλησης των πολιτών της Ένωσης.

Άρθρο 13

Ελευθερία της τέχνης και της επιστήμης

Η τέχνη και η επιστημονική έρευνα είναι ελεύθερες. Η ακαδημαϊκή ελευθερία είναι σεβαστή.

Άρθρο 14

Δικαίωμα εκπαίδευσης

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση.
2. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ευχέρεια δωρεάν παρακολούθησης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
3. Η ελευθερία ίδρυσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με σεβασμό των δημοκρατικών αρχών, καθώς και το δικαίωμα των γονέων να εξασφαλίζουν την εκπαίδευση και τη μόρφωση των τέκνων τους σύμφωνα με τις θρησκευτικές, φιλοσοφικές και παιδαγωγικές πεποιθήσεις τους, γίνονται σεβαστά σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή τους.

Άρθρο 15

Ελευθερία του επαγγέλματος και δικαίωμα προς εργασία

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να εργάζεται και να ασκεί το επάγγελμα, το οποίο επιλέγει ή αποδέχεται ελεύθερα.
2. Κάθε πολίτης της Ένωσης είναι ελεύθερος(η) να αναζητά απασχόληση, να εργάζεται, να εγκαθίσταται ή να παρέχει υπηρεσίες σε κάθε κράτος μέλος.

3. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών που έχουν άδεια να εργάζονται στο έδαφος των κρατών μελών δικαιούνται συνθηκών εργασίας αντίστοιχων με εκείνες που απολαμβάνουν οι πολίτες της Ένωσης.

Άρθρο 16

Επιχειρηματική ελευθερία

Η επιχειρηματική ελευθερία αναγνωρίζεται σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 17

Δικαίωμα ιδιοκτησίας

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, να τα χρησιμοποιεί, να τα διαθέτει και να τα κληροδοτεί. Κανείς δεν μπορεί να στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο νόμο και έναντι δίκαιης και έγκαιρης αποζημίωσης για την απώλειά της. Η χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από το νόμο, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον.

2. Η πνευματική ιδιοκτησία προστατεύεται.

Άρθρο 18

Δικαίωμα ασύλου

Το δικαίωμα ασύλου διασφαλίζεται τηρουμένων των κανόνων της σύμβασης της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και του πρωτοκόλλου της 31ης Ιανουαρίου 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων και σύμφωνα με τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Άρθρο 19

Προστασία σε περίπτωση απομάκρυνσης, απέλασης και έκδοσης

1. Απαγορεύονται οι συλλογικές απελάσεις.

2. Κανείς δεν μπορεί να απομακρυνθεί, να απελαθεί ή να εκδοθεί προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ**ΙΣΟΤΗΤΑ****Άρθρο 20****Ισότητα έναντι του νόμου**

Όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι έναντι του νόμου.

Άρθρο 21**Απαγόρευση διακρίσεων**

1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

2. Απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας, εντός του πεδίου εφαρμογής της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και με επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων των εν λόγω συνθηκών.

Άρθρο 22**Πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία**

Η Ένωση σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία.

Άρθρο 23**Ισότητα ανδρών και γυναικών**

Η ισότητα ανδρών και γυναικών πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους τους τομείς, μεταξύ άλλων στην απασχόληση, την εργασία και τις αποδοχές.

Η αρχή της ισότητας δεν αποκλείει τη διατήρηση ή τη θέσπιση μέτρων που προβλέπουν ειδικά πλεονεκτήματα υπέρ του υποεκπροσωπούμενου φύλου.

Άρθρο 24**Δικαιώματα του παιδιού**

1. Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους. Τα παιδιά μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Η γνώμη τους σχετικά με ζητήματα που τα αφορούν λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητά τους.

2. Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

3. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απ' ευθείας επαφές με τους δύο γονείς του, εκτός εάν τούτο είναι αντίθετο προς το συμφέρον του.

Άρθρο 25

Δικαιώματα των ηλικιωμένων

Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ηλικιωμένων προσώπων να διάγουν μια αξιοπρεπή και ανεξάρτητη ζωή και να συμμετέχουν στον κοινωνικό και πολιτιστικό βίο.

Άρθρο 26

Ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες

Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με ειδικές ανάγκες να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV**ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ****Άρθρο 27****Δικαίωμα των εργαζομένων στην ενημέρωση και τη διαβούλευση στο πλαίσιο της επιχείρησης**

Εξασφαλίζεται στους εργαζομένους ή τους εκπροσώπους τους, στα ενδεδειγμένα επίπεδα, εγκαίρως ενημέρωση και διαβούλευση, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 28**Δικαίωμα διαπραγμάτευσης και συλλογικών δράσεων**

Οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες, ή οι αντίστοιχες οργανώσεις τους, έχουν, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές, δικαίωμα να διαπραγματεύονται και να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις στα ενδεδειγμένα επίπεδα, καθώς και να προσφεύγουν, σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων, σε συλλογικές δράσεις για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους, συμπεριλαμβανομένης της απεργίας.

Άρθρο 29**Δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας**

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα πρόσβασης σε δωρεάν υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας.

Άρθρο 30**Προστασία σε περίπτωση αδικαιολόγητης απόλυσης**

Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα προστασίας έναντι κάθε αδικαιολόγητης απόλυσης, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 31**Δίκαιες και πρόσφορες συνθήκες εργασίας**

1. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε υγιεινές, ασφαλείς και αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας.
2. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε ένα όριο μέγιστης διάρκειας εργασίας, σε ημερήσιες και εβδομαδιαίες περιόδους ανάπαυσης, καθώς και σε ετήσια περίοδο αμειβόμενων διακοπών.

Άρθρο 32

Απαγόρευση της εργασίας των παιδιών και προστασία των νέων στην εργασία

Η εργασία των παιδιών απαγορεύεται. Η ελάχιστη ηλικία για την ανάληψη εργασίας δεν μπορεί να είναι μικρότερη από την ηλικία κατά την οποία λήγει η υποχρεωτική σχολική φοίτηση, υπό την επιφύλαξη ευνοϊκότερων κανόνων για τους νέους και εξαιρέσει περιορισμένων παρεκκλίσεων.

Οι νέοι που εργάζονται πρέπει να απολαύουν συνθηκών εργασίας προσαρμοσμένων στην ηλικία τους και να προστατεύονται από την οικονομική εκμετάλλευση ή από οποιαδήποτε εργασία που θα μπορούσε να βλάψει την ασφάλειά τους, την υγεία τους, τη σωματική, πνευματική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή τους ή να θέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή τους.

Άρθρο 33

Οικογενειακή ζωή και επαγγελματική ζωή

1. Η οικογένεια απολαμβάνει νομική, οικονομική και κοινωνική προστασία.
2. Κάθε πρόσωπο, προκειμένου να μπορεί να συνδυάζει την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή του, έχει δικαίωμα προστασίας από την απόλυση για λόγους που συνδέονται με τη μητρότητα καθώς και δικαίωμα αμειβόμενης άδειας μητρότητας και γονικής άδειας μετά τη γέννηση ή την υιοθεσία παιδιού.

Άρθρο 34

Κοινωνική ασφάλεια και κοινωνική αρωγή

1. Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα πρόσβασης στις παροχές κοινωνικής ασφάλειας και στις κοινωνικές υπηρεσίες που εξασφαλίζουν προστασία σε περιπτώσεις όπως η μητρότητα, η ασθένεια, το εργατικό ατύχημα, η εξάρτηση ή το γήρας, καθώς και σε περίπτωση απώλειας της απασχόλησης, σύμφωνα με τις λεπτομερέστερες διατάξεις που ορίζονται στο κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.
2. Κάθε πρόσωπο που διαμένει και διακινείται νομίμως εντός της Ένωσης έχει δικαίωμα στις παροχές κοινωνικής ασφάλειας και στα κοινωνικά πλεονεκτήματα, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.
3. Η Ένωση, προκειμένου να καταπολεμηθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια, αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα κοινωνικής αρωγής και στεγαστικής βοήθειας προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όλους όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, σύμφωνα με τις λεπτομερέστερες διατάξεις που ορίζονται στο κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 35

Προστασία της υγείας

Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στην πρόληψη σε θέματα υγείας και να απολαύει ιατρικής περίθαλψης, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές. Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασία της υγείας του ανθρώπου.

Άρθρο 36**Πρόσβαση στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος**

Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται την πρόσβαση στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, όπως αυτό προβλέπεται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές, σύμφωνα με τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, προκειμένου να προαχθεί η κοινωνική και εδαφική συνοχή της Ένωσης.

Άρθρο 37**Προστασία του περιβάλλοντος**

Υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητάς του πρέπει να ενσωματώνονται στις πολιτικές της Ένωσης και να διασφαλίζονται σύμφωνα με την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης.

Άρθρο 38**Προστασία του καταναλωτή**

Οι πολιτικές της Ένωσης διασφαλίζουν υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Άρθρο 39

Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

1. Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους.
2. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εκλέγονται με άμεση και καθολική, ελεύθερη και μυστική ψηφοφορία.

Άρθρο 40

Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές

Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους.

Άρθρο 41

Δικαίωμα χρηστής διοίκησης

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αμερόληπτη, δίκαιη και εντός ευλόγου προθεσμίας εξέταση των υποθέσεών του από τα όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης.
2. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει ιδίως:
  - το δικαίωμα κάθε προσώπου σε προηγούμενη ακρόαση προτού ληφθεί ατομικό μέτρο εις βάρος του,
  - το δικαίωμα κάθε προσώπου να έχει πρόσβαση στο φάκελό του, τηρουμένων των νομίμων συμφερόντων της εμπιστευτικότητας και του επαγγελματικού και επιχειρηματικού απορρήτου,
  - την υποχρέωση της διοίκησης να αιτιολογεί τις αποφάσεις της.
3. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αποκατάσταση εκ μέρους της Κοινότητας της ζημίας που του προξένησαν τα όργανα ή οι υπάλληλοί της κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, σύμφωνα με τις γενικές αρχές που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών.
4. Κάθε πρόσωπο μπορεί να απευθύνεται στα όργανα της Ένωσης σε μια από τις γλώσσες των συνθηκών και πρέπει να λαμβάνει απάντηση στην ίδια γλώσσα.

Άρθρο 42**Δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα**

Κάθε πολίτης της Ένωσης ή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε ένα κράτος μέλος έχει δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής.

Άρθρο 43**Διαμεσολαβητής**

Κάθε πολίτης της Ένωσης ή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε κράτος μέλος, έχει δικαίωμα να προσφεύγει στον Διαμεσολαβητή της Ένωσης, σχετικά με περιπτώσεις κακής διοίκησης στο πλαίσιο της δράσης των κοινοτικών οργάνων ή οργανισμών, με εξαίρεση το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο κατά την άσκηση των δικαιοδοτικών καθηκόντων τους.

Άρθρο 44**Δικαίωμα αναφοράς**

Κάθε πολίτης της Ένωσης ή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε κράτος μέλος, έχει δικαίωμα αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Άρθρο 45**Ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής**

1. Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών.
2. Η ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής μπορεί να χορηγείται, σύμφωνα με τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στους υπηκόους των τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως στο έδαφος κράτους μέλους.

Άρθρο 46**Διπλωματική και προξενική προστασία**

Κάθε πολίτης της Ένωσης απολαύει, στο έδαφος τρίτων χωρών στις οποίες δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοος, της διπλωματικής και προξενικής προστασίας κάθε κράτους μέλους, υπό τους ίδιους όρους που ισχύουν και έναντι των υπηκόων του κράτους αυτού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Άρθρο 47

Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου

Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο.

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός ευλόγου προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευέται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του.

Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται ευεργέτημα πενίας, εφόσον το ευεργέτημα αυτό είναι αναγκαίο για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Άρθρο 48

Τεκμήριο αθωότητας και δικαιώματα της υπεράσπισης

1. Κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με το νόμο.
2. Διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων της υπεράσπισης σε κάθε κατηγορούμενο.

Άρθρο 49

Αρχές της νομιμότητας και της αναλογικότητας αξιοποιώνων πράξεων και ποινών

1. Κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί για πράξη ή παράλειψη, η οποία δεν αποτελούσε, κατά τη στιγμή της τέλεσής της, αδίκημα κατά το εθνικό ή το διεθνές δίκαιο. Επίσης, δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη, η οποία επιβάλλετο κατά τη στιγμή της τέλεσης του αδικήματος. Εάν, μετά την τέλεση του αδικήματος, προβλεφθεί με νόμο ελαφρύτερη ποινή, επιβάλλεται αυτή η ποινή.
2. Το παρόν άρθρο δεν επηρεάζει τη δίκη και την τιμωρία ατόμου ενόχου για πράξη ή παράλειψη η οποία, κατά τη στιγμή της τέλεσής της, ήταν εγκληματική σύμφωνα με τις γενικές αρχές που αναγνωρίζονται από όλα τα έθνη.
3. Η αυστηρότητα της ποινής δεν πρέπει να είναι δυσανάλογη προς το αδίκημα.

Άρθρο 50

Δικαίωμα του προσώπου να μην δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη

Κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικαστεί εντός της Ένωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 51

Πεδίο εφαρμογής

1. Οι διατάξεις του παρόντος Χάρτη απευθύνονται στα όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, τηρουμένης της αρχής της επικουρικότητας, καθώς και στα κράτη μέλη, μόνον όταν εφαρμόζουν το δικαίο της Ένωσης. Κατά συνέπεια, οι ανωτέρω σέβονται τα δικαιώματα, τηρούν τις αρχές και προάγουν την εφαρμογή τους, σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους.

2. Ο παρών Χάρτης δεν δημιουργεί καμία νέα αρμοδιότητα και κανένα νέο καθήκον για την Κοινότητα και για την Ένωση και δεν τροποποιεί τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα που καθορίζονται από τις συνθήκες.

Άρθρο 52

Εμβέλεια των διασφαλιζόμενων δικαιωμάτων

1. Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να τηρεί το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.

2. Τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη και θεμελιώνονται στις κοινοτικές συνθήκες ή στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ασκούνται υπό τους όρους και εντός των ορίων που καθορίζονται σε αυτές.

3. Στο μέτρο που ο παρών Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους επιφυλάσσει η εν λόγω σύμβαση. Η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει το δικαίο της Ένωσης να παρέχει ευρύτερη προστασία.

Άρθρο 53

Επίπεδο προστασίας

Καμία διάταξη του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως περιορίζουσα ή θίγουσα τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται στα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής από το δικαίο της Ένωσης, το διεθνές δικαίο καθώς και από τις διεθνείς συμβάσεις, στις οποίες είναι μέρη η Ένωση, η Κοινότητα ή όλα τα κράτη μέλη, και ιδίως από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, καθώς και από τα συντάγματα των κρατών μελών.

Άρθρο 54**Απαγόρευση της κατάχρησης δικαιώματος**

Καμία από τις διατάξεις του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως συνεπαγόμενη δικαίωμα επίδοσης σε δραστηριότητα ή εκτέλεσης πράξης που αποσκοπούν στην κατάλυση των δικαιωμάτων ή ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη ή σε περιορισμούς των δικαιωμάτων και ελευθεριών ευρύτερους από τους προβλεπόμενους σε αυτόν.
